

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİLMESİNDE
KULLANILAN DERS KİTAPLARININ NLP AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Ayfer AKTAŞ YILMAZ

İzmir

2019

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİLMESİNDE
KULLANILAN DERS KİTAPLARININ NLP AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Ayfer AKTAŞ YILMAZ

**İzmir
2019**

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarının NLP Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

30/05/2019

Ayfer AKTAŞ YILMAZ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 01/07./2019

Tez Başlığı: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarının NLP Açısından İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 131 sayfalık kısmına ilişkin, 24/06/2019 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 15'dir**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) X

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐

- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- ☐ Kaynakça hariç,
- ☐ Alıntılar dâhil,
- ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- ☐ Kaynakça dâhil,
- ☐ Alıntılar dâhil.

EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☐
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☐

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : AYFER AKTAŞ YILMAZ
Öğrenci No : 2016950156
Anabilim Dalı : YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
Programı : YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
Statüsü : Yüksek Lisans

ÖĞRENCİ

(Adı Soyadı, İmza, Tarih)
AYFER AKTAŞ YILMAZ

01.07.2019

DANIŞMAN

(Unvan, Adı Soyadı, İmza, Tarih)
PROF. DR. F. FERYAL ÇUBUKÇU

01.07.2019

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu* formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

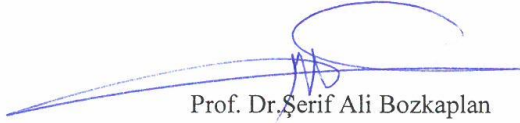
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Ayfer AKTAŞ YILMAZ Tarafından Prof. Dr. F. Feryal ÇUBUKÇU yönetiminde hazırlanan “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarının NLP Açısından İncelenmesi” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından “Yüksek Lisans Tezi” olarak kabul edilmiştir.

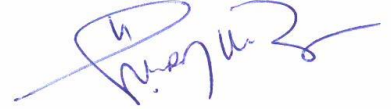
Prof. Dr. F. Feryal ÇUBUKÇU

Danışman

Prof. Dr. Şerif Ali Bozkaplan

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah Tıkız

Jüri Üyesi

30/05/2019

Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

TEŞEKKÜR

Emeklerimin karşılığını almamı sağlayarak beni hedeflerime ve hayallerime ulaştıran “Evren”e sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışmanın başından beri sonsuz birikimiyle beni yönlendiren, bana fikir veren, pes ettiğim anlarda sabırla toparlanmamı bekleyen güçlü bilim kadını canım danışman hocam Sayın Prof. Dr. F. Feryal ÇUBUKÇU'ya çok teşekkür ederim.

Bugünlere ulaşmamda desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma, varlığıyla bana güç veren canım kızım, Mısra'ma sonsuz teşekkür ederim.

Bir Türkçe öğretmeni olarak “Yabancılar Türkçe Öğretimi” alanına yönelmem konusunda bana fikir veren değerli arkadaşım Aylin Tahere GHOLÍZADE' ye çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca eğitimime katkıda bulunan, bana ilham veren tüm değerli öğretmenlerime ayrı ayrı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
TABLOLAR LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç ve Önem	6
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri.....	8
1.4. Sınırlılıklar.....	8
1.5. Tanımlar.....	9
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE/KAVRAMSAL ÇERÇEVE/İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Yabancılar Türkçe Öğretimi Yöntemleri	10
2.1.1. Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi	10
2.1.2. Doğal Yöntem.....	11
2.1.3. Diziler Yöntemi	11
2.1.4. Dolaysız Yöntem (The Direct Method)	12
2.1.5. İşitsel-Dilsel Yöntem (Kulak-Dil Alışkanlığı).....	12
2.1.6. İşitsel-Görsel Yöntem	13
2.1.7. Sessizlik Yöntemi	13
2.1.8. Telkin Yöntemi	14
2.1.9. Danışmanlı (Grupla) Dil Öğretim Yöntemi.....	15

2.1.10. Toplu/Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi	15
2.1.11. Göreve Dayalı Dil Öğretimi.....	16
2.1.12. Durumsal Yaklaşım	17
2.1.13. İletişimsel Yöntem	17
2.1.14. Seçmeci (Karma) Yöntem.....	18
2.2. NLP Nedir?	18
2.2.1. NLP'nin Tarihçesi.....	24
2.2.2. NLP'nin Dört İlkesi	25
2.2.3. NLP'nin Varsayımları.....	27
2.2.4. Temsil Sistemleri	33
2.2.5. Meta Model.....	45
2.2.6. İnançlar ve Değerler.....	50
2.2.7. Çapa Atmak	52
2.2.8. Yeniden Çerçevelemek	54
2.2.9. Modelleme	57
2.3. NLP ve Dil Öğretimi	58
2.4. NLP ve Ders Kitapları.....	64
BÖLÜM III	69
YÖNTEM.....	69
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni	69
3.2. Veri Toplama Aracı.....	69
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	70
3.2.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1 Temel (A1-A2).....	70
3.2.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2 Orta (B1)	72
3.2.3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3 Yüksek (B2-C1) ..	73
3.4. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği.....	74

BÖLÜM IV	75
BULGULAR.....	75
4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” Kitabındaki Etkinliklerde NLP Yöntemi Kullanım Seviyesine Yönelik Bulgular	75
4.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” Kitabındaki Etkinliklerde NLP Yöntemi Kullanım Seviyesine Yönelik Bulgular	80
4.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” Kitabındaki Etkinliklerde NLP Yöntemi Kullanım Seviyesine Yönelik Bulgular	85
4.4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” Kitapları Karşılaştırıldığında NLP Yönteminin Kullanım Seviyesi Olarak Fark Durumuna İlişkin Bulgular	90
BÖLÜM V	92
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	92
5.1. Tartışma.....	92
5.2. Sonuç.....	100
5.3. Öneriler	103
KAYNAKÇA.....	104
EKLER.....	117
EK 1. Kitapların Künyesi.....	117
EK 2. Öğrencinin Akademik Özgeçmişi.....	118

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Veri toplama aracı	70
Tablo 2 Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel (A1-A2) Ders Kitabının konu dağılımı	70
Tablo 3 Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta (B1) Ders Kitabı'nın konu dağılımı	72
Tablo 4 Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek (B2-C1) Ders Kitabının konu dağılımı	73
Tablo 5 Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel (A1, A2) Ders Kitabında kullanılan NLP teknikleri oranı	76
Tablo 6 Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta (B1) Ders Kitabında kullanılan NLP teknikleri oranı	81
Tablo 7 Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek (B2,C1) Ders Kitabında kullanılan NLP teknikleri oranı	85
Tablo 8 "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)", "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2- Orta (B1)" ve "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı3-Yüksek (B2, C1)" kitaplarında kullanılan NLP teknikleri.....	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. NLP'yi açıklayan bir şema	19
Şekil 2. NLP modeli	20
Şekil 3. Sağ elini kullanan bir insanın kullandığı beden dili ipuçları	40
Şekil 4. Gözün sağladığı ipuçları	42

ÖZET

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarının NLP Açısından İncelenmesi

Aktaş Yılmaz, Ayfer

Yüksek Lisans, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı

Danışman

Prof. Dr. F. Feryal ÇUBUKÇU

Farklı nedenlerden dolayı Türkçe öğrenmek isteyen yabancı insanların sayısı ve Türkçeye karşı olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Bu yüzden yabancılar için Türkçe öğretimi de son derece önemli ve hassas bir konu durumuna gelmiştir. Öte yandan yabancı bir dili, kısa zamanda, etkili ve doğru konuşabilmek için sürekli yeni bir dil öğretim yöntem ve teknikleri gündeme gelmektedir. Bu noktada eğitimden psikolojiye, iletişimden pazarlamaya kadar birçok alanla ilişkisi kanıtlanan ve kısa zamanda kalıcı bir dil öğretmeyi hedefleyen NLP (Nöro Linguistik Programlama) teknikleri karşımıza çıkmaktadır. Dil öğrenenlerin temel başvuru kaynağı olan ders kitaplarının NLP tekniklerine göre hazırlanmasının Türkçe öğrenmek isteyen yabancıların başarısını artıracakı düşünülmektedir. Bu yüzden bu araştırmanın amacı ‘Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelenmesi’ olarak belirlenmiştir. Bu amaç kapsamında incelenen Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (temel–orta–yüksek) ders kitaplarında NLP tekniklerinin hangi yoğunlukta kullanıldığını tespit etmek amacıyla öncelikle ‘NLP ve iletişim’ ve ‘NLP ve dil’ başlıklarını içeren iki boyutlu bir şablon oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda ders kitaplarında en sık kullanılan iletişim kapsamındaki NLP tekniğinin kişiselleştirme olduğu görülürken, hiç kullanılmayan tekniklerin ise çapalama ve meta model olduğu saptanmıştır. Daha sonra kullanılma sıklığı olarak temel düzeydeki ders kitabında sırasıyla yeniden çerçeveleme, yönlendirme ve modelleme; orta düzeydeki ders kitabında yönlendirme, yeniden çerçeveleme, modelleme ve yüksek düzeydeki ders kitabında ise yönlendirme, modelleme ve yeniden çerçeveleme tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Her üç kitapta NLP ve dil kapsamında ele alınan tekniklerin yoğunluğunun ise sırasıyla görsel, işitsel, dokunsal, tatsal ve kokusal temsil sitemleri şeklinde olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: NLP (Nöro linguistik programlama), yabancılar Türkçe öğretimi, dil öğretim yöntemleri, ders kitabı.

ABSTRACT**An Analysis of Turkish Textbooks as a Foreign Language in Terms of NLP Techniques**

Aktaş Yılmaz, Ayfer

Yüksek Lisans, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı

Danışman

Prof. Dr. F. Feryal ÇUBUKÇU

There has been a growing interest in the number of foreigners who are eager to learn Turkish. Hence, teaching Turkish as a second language has been a crucial topic, which brings out the issue of learning a language effectively and accurately. That is why NLP which is connected to many areas from public relations to education and communication, has emerged as an outlet to teach languages as well. It is believed that textbooks are important to deliver the basic fundamental source for language learners and to lead them to success. Therefore, the purpose of this thesis is to analyse the Hitit series used to teach Turkish as a foreign language in terms of NLP techniques and principles. First, two frames were established to analyze the series for elementary, intermediate and upper intermediate levels: 'NLP and communication' and 'NLP and language'. The thesis yields the results that personalization is the most frequently used technique and that those that are never employed are anchoring and metamodeling. This study also showcases that secondly, reframing and modelling are used for the elementary, intermediate and upper-intermediate levels of the series. When it comes to language, the ranking is visual, auditory, tactile, gustatory and olfactory representations.

Key Words: NLP (Neuro-linguistic programming), Teaching Turkish as a second language, language teaching methods, coursebooks.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Sınırların değiştiği, önceliklerin tekrar düzenlendiği yeni dünya düzeninde, Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilme sebepleri ne olursa olsun ülkemize gelen yabancı öğrencilerin sayısındaki artışın yanı sıra yurt dışında da Türkçe öğrenmek isteyen birçok kişi bulunmaktadır. Değişen dünya şartları ve yaşanan gelişmeler sonucu, kritik konumu ile Türkiye ve dolayısıyla kültürler arası iletişim için Türkçenin dünyadaki önemi de artmıştır. Bu gelişmelerle birlikte Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi önem kazanmıştır.

Türkiye, yabancılara dil öğretimi hususunda diğer Avrupa ülkelerinin gerisinde kalmış olsa da son yıllarda izlediği politikalarla siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda tüm dünyada söz sahibi olmaya başlamıştır. Yürütülen çalışmalar, ülkenin uluslararası arenada ön plana çıkmasını ve ticaret hacminin artmasını sağlamıştır. Siyasi, askeri ve ekonomik göstergelerde meydana gelen gelişmeler, kültürel zenginliklerin de merak edilir hâle gelmesine neden olmuş ve Türkçeye duyulan ilgi artmıştır (Temizyürek, Çangal ve Yörüsün, 2015, s. 89).

Bu durumun sonucunda “Türk dili, yaklaşık 12 milyon kilometre karelik bir alanda 220 milyon insanın konuştuğu, yüze yakın ülkede öğretiminin yapıldığı, kökleri tarihin en eski dönemlerine kadar uzanan, 600 bini aşkın söz varlığına sahip bir dünya dilidir” (Akalin, 2009, s. 203-204).

Türkçe öğrenmeye karşı gelişen bu yoğun talep beraberinde ciddi ve nitelikli çalışmalar yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda çalışmaların birçok açıdan yetersiz olduğu görülmektedir. Göçmenler, dil öğretimi konusunda ön plana çıkan dört unsurun kalıcı, kolay, hızlı ve eğlenceli öğrenme olduğunu belirtmiştir. “Bu çerçevede yapılacak çalışmalar yabancılara Türkçe öğretimi için son derece önemlidir. Fakat şu ana kadar yapılan çalışmalara baktığımızda önümüzde epey uzun bir yol olduğu bir gerçektir” (Göçmenler, 2015, s. 214).

Dil öğretiminde kullanılan en temel kaynakların başında ders kitapları gelmektedir. Bu amaçla farklı yayınevleri veya Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezleri tarafından ders kitapları hazırlanmıştır. Fakat yabancılara Türkçe öğretimi konusunda hazırlanmış ders kitabı/seti yeterli sayıda bulunmamaktadır. Hazırlanan kitaplarda da modern dil öğretim yöntemleri göz önünde bulundurulduğunda birçok noktada eksiklik olduğu

görülmektedir. Bu yüzden genel ihtiyaca cevap veren, işlevsel ve modern dil öğretim yöntemlerine göre yabancılar için Türkçe ders kitaplarının hazırlanması konusunda çalışmaların yapılması kaçınılmaz olmuştur.

Türkçenin yabancılar öğretilmesindeki başlıca sorunlardan biri de yöntem ve ders kitaplarıdır. “Sorun, yöntem kitaplarının hazırlanarak kullanılması ile çözümlenmeye çalışılmış olsa da Türkçenin yabancılar öğretilmesi için hazırlanan kaynakların incelendiği pek çok araştırmada, bu tür kitapların değerlendirilmesi sonucunda ciddi eksiklikler ve farklılıklar içerdiği ortaya koyulmaktadır” (Mete, 2015, s. 55). Yıldız ve Tunçel (2012, s. 138) de nitelikli ders materyali sıkıntısını YDT (Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretilmesi) açısından üst düzey olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen ya da öğrenecek olan kişileri farklı yaş gruplarına, farklı kültürel özelliklere ve farklı dil öğrenme ihtiyacına sahip kişiler oluşturmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, “öğretim aracı olarak kullanılacak Türkçe öğretim setlerinin, kaynak kitaplarının vb. sadece belirli bir yaş grubu veya kitle tarafından değil bütün yaş gruplarına hitap edebilecek ve işlevsel dil yaklaşımına dayalı olması büyük bir önem ve gereklilik arz etmektedir” (Şengül, 2012, s. 171).

Mete (2015, s. 57), Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitapları ile ilgili olarak şu saptamada bulunmuştur:

Etkili öğretim için kullanılan ders kitaplarının hedef kitleye uygun nitelikte ve zenginlikte olması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda da Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni doğrultusunda hazırlanmış hedef kitlenin özelliklerine uygun ders araç gereçlerine ve zengin seçenekli dil setlerine duyulan ihtiyaç bilinmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde hedef kitleye bağlı olarak ders materyalleri hazırlama geliştirme konusunda yeterli miktarda ve nitelikte çalışma bulunmadığından dolayı sorunlar yaşanmaktadır.

Yabancılar Türkçe öğretiminde öğrenciler, temel öğrenmeyi ders kitapları ile gerçekleştirdikleri için bu alanda hazırlanacak nitelikli bir yayının meydana gelmesi de Türkçenin yabancılar öğretilmesi alanında son derece önemli bir durum teşkil etmektedir. Candaş Karababa, (2009) da, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde karşılaşılan sorunlardan başlıcası olan ders kitapları ile ilgili olarak şu saptamalarda ve çözüm önerilerinde bulunmuştur:

1. Türkçenin yabancı bir dil olarak çağdaş dil öğretim yöntem ve teknikleriyle öğretilmesi için Türkçenin dilbilgisini işlevsel açıdan ve her yönüyle betimleyen çalışmaların yeterli olmaması, Türkçenin yabancı dil

olarak öğretilmesinde kullanılacak ders kitaplarına kaynaklık edememesi önemli bir eksikliktir. Türkçenin dilbilgisini işlevsel açıdan ve her yönüyle betimleyen çalışmalar, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine kaynaklık etmelidir.

2. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin; gereksinimlerine, düzeylerine, çeşitliliğine uygun öğretim programları bulunmamaktadır. Türkçeyi Türkiye’de öğrenenlerin yanı sıra yurtdışında öğrenenlerin veya yurtdışında yaşayan Türk çocukların Türkçe öğrenimi için çeşitli ders programları oluşturulmalıdır.

3. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin gereksinimlerine, düzeylerine, çeşitliliğine uygun ders öğretim araç, gereçleri ve ders kitapları yeterli değildir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin gereksinimlerine ve düzeylerine uygun öğretim programlarının hazırlanması gerekmektedir. Örneğin çocuklar ve yetişkinlerin dil öğrenme biçimleri ve ilgi alanları tamamen farklı olduğundan Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çocuk ve yetişkinlere uygun öğretim programları ve bu programlara uygun ders kitapları hazırlanmalıdır.

4. Türkçeyi öğrenenlerin çeşitliliğine uygun olarak hazırlanmamış ‘tek tip öğretim programı’ ve buna koşut oluşturulan ders araç gereçleri ve ders kitapları, öğretim ortamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, çağdaş bir eğitim ortamının oluşabilmesi için yabancı dillerin öğretimine rehberlik etmek üzere hazırlanmış Avrupa Dil Gelişim Dosyasının bu dosyada yer alan ölçütleri kullanmak ve bu dosyaya uygun öğretim materyalleri geliştirmek Türkçe öğretimine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır (Candaş, Karababa, 2009, s. 276).

Demir (2015), yabancı dili konuşmayı öğrenmenin kalıcı ve etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için, değişik metotlara her zaman ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Öğrenme ortamında farklı etkinliklere yer verilmesinin öğrenmeyi kolay, ilgi çekici ve zevkli hale getirmesiyle öğretimin daha verimli olmasına katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Öte yandan beyin araştırmalarından elde edilen bulgular, yabancı dil eğitimi alanında yeni gelişmelere zemin sağlayacak önemli bir potansiyel yaratmıştır. Bu potansiyel kapsamında, beynin fonksiyonlarına dair elde edilen bilimsel bulgular, en etkin dil öğrenim faaliyetlerinin belirlenmesi ve dil sınıflarında uygulanması konularında önemli bir dayanak noktası oluşturmaktadır. Dil öğreticilerinin beyin odaklı çalışmaların ışığı altında dil öğrencilerine uygun deneyimler kazandırmaları ve öğrencilerin bu deneyimleri dil becerilerini geliştirmede kullanmasına yardım etmeleri dil eğitimi alanına çok önemli katkılar sağlayacaktır (Yılmaz, 2006, s. 14).

Günümüzde yapılan araştırmalar, dil öğretimi ve nörobilim arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Neden bazıları yabancı bir dili kolaylıkla öğrenebiliyorken bazıları zorlanmaktadır? Dil öğrenirken bazı insanlar öğrendiği sözcükleri hemen unutturken bazıları nasıl o sözcükleri işlevsel bir şekilde kullanabilmektedir? Bu soruların cevaplarını bulmaya

çalışırken beynin fonksiyonları ve dil öğrenimi üstünde duran araştırmacılar alana yeni bir soluk getirmişlerdir. Öğrenmenin nörobilimle olan ilişkisini Keleş ve Çepni (2006, s. 80), şu şekilde özetlemişlerdir:

Bireyin maruz kaldığı ve öğrenme ile sonuçlanan durumların neler içerdiği, bireyde ne gibi zihinsel, psikolojik, biyolojik değişikliklere neden olduğu yüzyıllardan beri incelenen bir konudur. Ancak son yıllarda nörobilim alanındaki keşifler bize daha önce öğrendiklerimizi sağlam temellere oturtma ve daha önce hiç düşünmediklerimizi görebilme fırsatı tanımıştır. Etkinlikler ya da drama çalışmaları ile beyne iletilen uyarıların çok sayıda duyuya hitap ettiğini ve çok sayıda uyarının bilginin aynı anda korteksin birden fazla alanına kodlama yapmamızı sağladığını ve bu nedenle unutmanın güçleştiğini nörobilim alanındaki veriler bizlere sağlamaktadır. Beynin aynı anda sadece belli sayıdaki uyarıyı dikkate alabileceğini bize yine bu araştırmalar göstermektedir. Yıllardan beri bu ve bunun gibi deneyimlerle belirlenen ve yapılagelen birçok öğretim stratejisi günümüzde nörobilim sayesinde anlamlandırabilmekte ve olayların nedenlerine inilebilmektedir.

Bu açıklamalar ışığında yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanan kitapların bireysel farklılıkları ve farklı zeka türlerini göz önünde bulundurarak sunmanın yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde hedeflenen amaç ve kazanımlara ulaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bu bağlamda dünden bugüne yabancı dil öğretim yöntemleri göz önünde bulundurulduğunda farklı bakış açısıyla NLP (Nöro Linguistic Programming) yöntemi karşımıza çıkmaktadır. En basit haliyle, Bavister ve Vickers, (2012, s. 2)’e göre NLP, “Beynin öğrenmeyi ve deneyimi nasıl kodladığını inceleyen bilim.” dir.

Dünyayı ve çevremizi beş duyu organı ile algılarız. Duyu organlarımız, uyarılar vasıtasıyla kendilerine gelen mesajları sinir sistemi yardımı ile anlamlı hale getirerek dünyayı algılamamıza yardım ederler. Algıladığımız olaylara mesaj beynimize ulaştıktan sonra tepki veririz. Bazı insanlar düşünürken, olayları algıarken, diğerleriyle iletişim kurarken değişik temsil sistemlerini kullanırlar ve o yönde kendilerini ortaya çıkarırlar. Kimi insan olayların görsel yanıyla, kimisi seslere odaklanarak, kimileri de duydukları hislere ve duygulara ağırlık verirler. Birçok insanın iddia ettiği gibi yeteneklerimizin doğuştan gelmediği söylenmektedir. O, kullandığımız temsil sistemlerinin kapasitesine bağlıdır. NLP, insanlara beyinlerinin her iki yönünü de kullanarak şimdiye kadar ulaşılması olanaksızmış gibi görünen hedeflere ulaşmayı kolaylaştırır (Şimşek, 2015, s. 19).

Her ne kadar öğretim strateji, yöntem ve teknik konularında modern ve etkililiği kanıtlanmış teoriler ortaya atılmış olsa da eğitim sistemimizde hala müfredatı ve bilgi yüklemeyi, öğrenciden daha çok önemsiyoruz. NLP’ye göre ise bireysel farklılıkları gözeterak doğru eğitim programı sunduğumuz zaman başarıya ulaşmak kaçınılmaz olarak

görülür. Bavister ve Vickers (2012, s. 273) de NLP'nin eğitim ortamında kullanılmasıyla ilgili olarak şu açıklamaya yer vermektedirler:

Eğitimi kuramlaştırmak için çok fazla zaman ve emek sarf etmekte, asıl öğrenme sürecinden uzaklaşmaktayız. Kelimelerin üstüne kelimeleri yığıyoruz, büyük kelimelerin üstüne büyük kelimeleri koyuyoruz ve başarılı bir öğrenmenin ortaya çıkması için olması gereken şeyleri öğrencilerin öznel deneyimlerinin içine gömüyoruz. Bu teoriler kulağa hoş gelir ve gereklidir ama davranışa dönüştürülemez. İşin iyi tarafı NLP'nin öznel deneyim düzeyinde faaliyet göstermesidir. Dolayısıyla, eğitimde NLP'nin uygulanması NLP uygulayıcıları için muhteşem bir fırsattır.

Okullarımızda bireysel farklılıklar gözetilmeden anlatılan dersler öğrenciye hitap etmediği için hem öğrencilerin anlamasını güçleştirmekte hem de öğrencilerin derse etkin katılımını engellemektedir. Bu sistem sonucunda 'tembel' olarak nitelendirdiğimiz öğrenci grubu ortaya çıkmaktadır. "NLP, tembel öğrenci yoktur, yalnızca esnek olmayana öğretmen vardır, der." (Biçer, 1999, s. 41). Bilgiyle yüklü ve tekdüze bir eğitime maruz kaldığımızda öğrendiklerimize önyargıyla yaklaşır ve bilgiyi, en baştan 'zor' olarak kabul ederiz. Ama NLP'ye göre bireylere doğru eğitim doğru şekilde verildiği zaman 'zor' diye bir şey yoktur.

NLP, aslında hiçbirimizin başarısız öğrenciler olmadığımızı düşünür. "Gerçekten bir şeyi öğrenmeye motive edildiğimizde ve o bize cazip gelecek şekilde sunulduğunda birçoğumuz iyi öğrenciler olarak eski halimize geri döneriz. Örneğin, yabancı dilleri öğrenmekten hoşlanan gönüllü öğrencilerin büyük bir çoğunluğu dil konusunda okuldayken iyi olmadıklarını söylerler" (Kamp, 2004, s. 228). Tosey ve Mathison (2008), NLP'nin son yıllarda büyük dikkat çektiğini düşündükleri için NLP'nin kökenlerini ve özelliklerini araştırmakta ve NLP'nin öğrenenlerin ve profesyonel eğitimcilerin hem resmi hem de resmi olmayan eğitim ortamlarında uygulayabilecekleri çok çeşitli araç ve tekniklerle bir uygulama ve yenilik alanı olduğunu savunmaktadırlar.

Türkçenin yabancılara öğretilmesi konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde modern, etkili ve nitelikli bir yöntem ve kaynak probleminin günümüzde de geçerliliğini sürdürdüğü görülmektedir [(Alshirah, 2013; Chang, 2016; Çökmez, 2017; Fathi, 2016; Koçer, 2014; Ormanşahin, 2018; Ömür, 2003; Sarı, 2018; Saydam, 2018; Tunay, 2010; Yıldız, 2018; Yonarkol, 2018)]. Yukarıdaki bilgiler ışığında birçok alanda etkisinin kanıtlanmış olduğu NLP yönteminin genel olarak eğitimde özel olarak ise dil öğretimindeki etkisini göz önünde bulunduracak olursak Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde de NLP yönteminin etkili olabileceği düşünülmüştür. Bu yüzden NLP ile farklı dillerin öğretilmesiyle ilgili çalışmalar olmasına karşın Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde

NLP yönteminin kullanıldığı araştırmaların olmadığı görüldüğü için bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1.2. Amaç ve Önem

Yabancılar Türkçe öğretiminde en önemli sorunlardan biri de etkili, verimli, öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve genele hitap eden bir ders kitabının hazırlanmasıdır. Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarının farklı kültürlerden, farklı yaş gruplarından ve farklı anadile sahip kişiler için hazırlandığı düşünüldüğünde, bu materyallerdeki konu anlatımı ve etkinliklerin herkes için etkili ve verimli olması için kullanılacak yöntemlerin ne kadar önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze dil öğretim yöntemlerinin tümü incelendiğinde farklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkan NLP'nin bu konuda isminden söz ettirdiği görülmektedir.

Bavister ve Vickers (2012, s. 273), NLP ve eğitim ortamı arasındaki ilişkiyi şu şekilde ortaya koymaktadırlar:

Öğrenmeyi hızlandırma ve insanları potansiyellerine ulaşmada destekleme kapasitesi dikkate alındığında, NLP'nin eğitim camiası tarafından fazlaca benimsenmemesi şaşırtıcı bir durumdur. NLP araç ve tekniklerinin çoğu, beynini mümkün olduğunca etkin kullanması açısından her yaştan birey için mükemmeldir. Ancak NLP'nin yaklaşık kırk yıllık geçmişine rağmen sınıftaki etkisi ortalama düzeydedir. NLP'nin sağladığı faydalara ilişkin eğitimcilerin farkındalığı gittikçe artıyor ama bunu öğretmen eğitiminin temel bir unsuru olarak görmeye hala çok uzağız.

Bilgi çağında olduğumuz bu dünyada eğitimcilerin artık, işlevsel, hedefe kısa sürede ulaşan, herkese hitap eden bir eğitim-öğretim ortamı oluşturmaları da kaçınılmaz olmuştur. Bunun için öğrenmenin temeli olan beynin öğrenmedeki etkisi araştırılarak daha işe yarar yöntemler bulunmaya çalışılmaktadır. Kamp (2004, s. 38)'ın da dediği gibi “İnsanların çok farklı şekillerde öğrenebileceği fark edilmek zorundadır ve öğrencinin etkili olabileceği ve sonuç alabileceği şekillerde öğrenmeyi kolaylaştırmak eğitimcinin rolüdür”.

Öte yandan ders kitapları Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenecek olan öğrenciler için temel kaynak olduğu için bu alanda yazılacak olan ders kitaplarının öğrenmeyi kolaylaştırıcı, öğrencileri motive edici, hedeflere etkili bir şekilde ulaşmayı sağlayan, farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilerin geneline hitap eden özellikte olması Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde başarıya ulaşmamız açısından zorunlu bir gerekliliktir. “Günümüzde öğrencinin ihtiyacı olan sadece sınıf içinde değil, sınıf dışında da öğrenmeye devam

edebilecek bilgi ve beceriye sahip olabilmek ve öğrenme sorumluluğunu kendi üstünde taşıyabilmektir” (Bayezit, 2003, s. 63).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi için hazırlanan kitapların incelenmesiyle ilgili yapılan araştırmalar tarandığında bu araştırmalarda daha çok Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının kültür ve değerler eğitimi, söz varlığı, metinler ve bazı dilbilgisi konuları açısından incelendiği görülmektedir [(Arslan, 2014; Bayraktar, 2015; Çetinkaya, 2018; Karakuş, 2018; Kayasandık, 2018; Kayatürk, 2018; Oktay, 2015; Ömeroğlu, 2016)]. Konuyla ilgili söz konusu araştırmalar dışındaki çalışmaların ise daha çok yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanan ders kitapları ile farklı yabancı dillerin öğretilmesi için hazırlanan ders kitaplarının karşılaştırmalı olarak incelenmesiyle ilgili olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmanın yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanan ders kitaplarının son zamanlarda farklı alanlarda yapılan birçok çalışmada etkililiğinin ortaya konulduğu NLP yöntemine göre incelemesi açısından önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Bu açıklamalar ışığında araştırmanın amacı Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelemek olarak belirlenmiştir.

NLP ile dil öğrenimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar NLP’nin modern, etkili, öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve kalıcı bir dil öğrenme yöntemi olduğunu göstermektedir [(Childers, 1985; Güleç, 2012; Gülten, 2012; İnce, 2005; Pishghadam, Shayesteh ve Shapoori, 2011; Şaman, 2006; Tepiroğlu, 2007; Tokgözlü, 2009; Tosey ve Mathison, 2008; Turgutay, 2010)]. Yapılan çalışmalarla dil öğrenmedeki etkililiği kanıtlanan NLP’ye genelde eğitim-öğretim ortamında, özelde dil öğretiminde daha çok yer verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir yeri olan ders kitaplarındaki etkinliklerin de NLP’ye göre hazırlanmasının dil öğrenmeyi kolaylaştıracağı düşünülmüştür.

Ayrıca yapılan araştırmalar sonucunda birçok bilim dalıyla ilişkisi araştırılan NLP ile kitap inceleme alanında hiç araştırma yapılmamış olduğu görülmüştür [(Acar, 2004; Acarlı, 2009; Aksel, 2016; Armağan, 2008; Aslan, 2010; Assalia ve Al-Banna, 2011; Bardak, 2007; Beausay ve Pursley, 1983; Bilasa, 2006; Bradley ve Biedermann, 1985; Brockopp, 1983; Childers ve Saltmarsh, 1986; Craft, 2001; Çalışkan, 2006; Dailey, 1989; Doğan, 2013; Günenç, 2014; Helm, 1990; Kırıcı, 2005; Kong, 2012; Korukçu, 2003; Liberman, 1984; Mert, 2006; Ocak, 2005; Ökçün, 2010; Ölmez, 2016; Ömür, 2003; Pekar, 2015; Salkım, 2005; Schaefer, Beausay ve Pursley, 1983; Shorer-Zeltser ve Ben-Israel (Fixler), 2008); Skinner ve Croft, 2009; Skinner ve Stephens, 2003; Sosyal, 2006; Sürmeli,

2004; Şen, 2014; Tat, 2007; Tokur, 2006; Tosey ve Mathison, 2010; Uysal, 2007; Ünal, 2008; Yörükoğlu, 2005; Yurdakul, 2003; Yüksel, 2001; Zeuch, 2002)]. Bu bağlamda, bu araştırmanın, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında NLP yönteminin kullanılma düzeyini saptaması açısından önem taşıyacağı düşünülmüştür.

Bu açıklamalar ışığında bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan Hitit kitaplarında yer alan etkinliklerde NLP yönteminin ne düzeyde olduğu belirlenip tartışılacaktır. Böylece Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenecek olan öğrencilere dil öğrenme, sözcük hatırlama, konuyu çabuk kavrama konularında kolaylıklar sağlanmış olacaktır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Bu çalışmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelenmesidir. Ortaya çıkan bulgu ve sonuçlardan güncel bir durum tespiti yapılacaktır. Araştırma problemleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” ders kitabındaki etkinliklerde NLP yöntemi kullanımı hangi seviyededir?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ders kitabındaki etkinliklerde NLP yöntemi kullanımı hangi seviyededir?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” ders kitabındaki etkinliklerde NLP yöntemi kullanımı hangi seviyededir?
4. “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitapları karşılaştırıldığında NLP yönteminin kullanım sıklığı olarak fark var mıdır?

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplar NLP yöntemi açısından incelendiğinden bu konuda bir sınırlandırılmaya gidilmiştir. Ayrıca bu çalışma, Türkiye’deki yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili kitaplar incelendiğinde daha

yaygın olarak kullanıldığı için 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan TÖMER (Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi) tarafından temel, orta ve yüksek düzey seviyelerinde hazırlanan “Yeni Hitit-Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı” ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

Ders Kitabı: Ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlardır (Duman ve Çakmak, 2004, s.18).

Linguistik: “Linguistik” sözcüğü (“dil” anlamına gelen Latince *lingua* kelimesinden türemiştir.) sinirsel işlemlerin dil ve iletişim sistemleri aracılığıyla anlatılarak, düzenlenerek ve sıralanarak modeller ve stratejiler haline getirildiğini gösterir (Dilts, Bandler ve Grinder, 2006, s.14).

NLP (Nöro Linguistik Programming): Her insanın sahip olduğu hatırlama, unutma, bilgiyi değerlendirme ve tasvir etmeyle algılama ve tepki gibi, insan varlığının tüm alanlarını oluşturan, objektif ve sübjektif refahı, esnekliği ve buna benzer nitelikleri tatmin edici bir şekilde biçimlendirmek için tercih edilen sistematik ve etkili bir kullanım modelidir (Lübeck; 2006, s.17).

Nöro: “Nöro” sözcüğü (“Sinir” anlamına gelen Yunanca *neuron* kelimesinden türemiştir.) davranışın tümüyle nörolojik bir işlemin sonucu olduğu ilkesini simgeler (Dilts ve diğerleri, 2006, s.14).

Programlama: “Programlama” sözcüğü özgül sonuçlar elde etmek için bir sistemin bileşenlerini (bizim konumuzda duyuşal temsilleri) organize etmeyi anlatır (Dilts ve diğerleri, 2006, s.14).

Yabancı dil: Bireyin ana dili olarak kullandığı dilin dışında edindiği başka bir dildir (Mete, 2015, s. 15).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yabancılarla Türkçe Öğretimi Yöntemleri

Bu bölümde yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanılan yöntemlere yer verilmiştir. Söz konusu yöntemler, ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Demircan (2013, s. 147), dil öğretimi açısından yöntem kavramını “Yöntem tümüyle, seçilmiş olan yaklaşıma dayalı, hiçbir bölümü başkasıyla çelişmeyen, dil özelliklerinin düzenli sunuluşu amacıyla oluşturulmuş genel bir tasarımdır. Yöntem, öğrencinin beklentisine, yaşına, kültürel bilgisine, anadil ile yabancı-dil arasındaki benzerlik derecesine göre değişebilir.” şeklinde açıklamıştır.

2.1.1. Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi

Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemine göre dil öğrenecek kişiden beklenen temel beceri, yabancı dili öğrenecek kişinin kendi dilinin dilbilgisi kurallarına hakim olmasıdır. “Bu yöntem, Yunanca ve Latinceyi ana dili üzerinden öğretmek için geliştirilmiş ve çok yoğun biçimde kelime öğrenimi, şekil bilgisi ve dil bilgisi kurallarının ezberlenmesine odaklanmıştır” (Durmuş, 2013, s. 47). Demirekin (2016, s. 54) ise yöntemin tekniklerini şu şekilde sıralamıştır:

Teknikleri

- Okuma metinleri karşılıklı olarak iki dil arasında çevrilir.
- Okuma-anlama sorularının ardından metinde detay bulma, bağlamdan çıkarım yapma ve öğrencilerin kendi deneyimleri üzerine konuşulur.
- Eş anlamlı ve zıt anlamlı sözcükler buldurulur.
- Diller arası ortak kökenli sözcükler öğretilir.
- Dilbilgisi kurallarının örnek cümlelerle açıklanması esastır.
- Sözcükler ve gramer kuralları ezberletilir.
- Öğrenilen yeni sözcük, cümle içinde kullanılır ve böylece o sözcüğün içselleştirildiğinden emin olunur

Bu yönteme göre ders işlenen bir sınıfta öğretmen öncelikle okuma metinlerini öğrencilere dağıtarak onlardan metinleri okumalarını ister. Daha sonra öğrencilerden bir cümleyi okuyup onu kendi anadillerine çevirmelerini ister. Bu sırada öğretmen öğrencilere yeni kelimelerin öğrenimi konusunda yardımcı olur. Çeviri bittikten sonra, öğretmen sorusu

olan kişilerin sorularını cevaplar. Daha sonra da öğrencilere kendileri çalışmaları için zaman verir.

2.1.2. Doğal Yöntem

Doğal yöntem, dilbilgisi-çeviri yöntemine karşı olarak ortaya çıkmıştır. “Doğal Klasik yapıtların diline karşılık ‘yaşayan’ dilin, ‘yazılı’ dile karşılık ‘konuşma’ dilinin öğretimini amaç edinmiş olan bu tür öğretim, önce Doğal Yöntem olarak tanımlanmıştır. Yabancı dil ancak onu anadil olarak konuşanlardan, onlarla doğrudan ilişki kurularak öğrenilebilir” (Demircan, 2013, s. 175). Bu yöntemde dilin kendisine odaklanıldığına daha iyi öğrenileceği düşünülmektedir. Bu yüzden öğrenme merkezli yöntemler arasında gösterilmektedir. Bu yöntemde ‘anlam’ üzerine yoğunlaşıldığı için çok örnek kullanılır. Anadili nasıl öğreniliyorsa bir yabancı dilin de o şekilde öğrenileceği savunulmaktadır.

Doğal yönteminin uygulandığı bir sınıfta öğretimin temel kuralı tercüme yapılmamasıdır. Öğretmen, görsel öğeleri kullanarak hedef dili öğretmelidir. Öğretmen, öğrencilerin belirli bir konuda yazılmış okuma metnini bulunduğu sayfayı açmalarını ister. O metni cümle sırayla okumalarını söyler. Öğrenciler tarafından her bir cümle okunduğunda, o cümleyle ilgili olan resmi işaret eder ya da kendisi hareketleriyle gösterir. Daha sonra soru-cevap aşamasına geçilir. Bu süreçte, öğrencilerin telaffuzla ilgili herhangi bir yanlışı olursa öğretmen düzeltmelidir. Dersin sonunda, öğretmenin söylediklerini öğrenciler yazar (Sarıçoban ve diğerleri, 2015, s. 364).

2.1.3. Diziler Yöntemi

Bu yöntem Dilbilgisi-Çeviri Yöntemini eleştiren Gouin’in kendi yeğenini gözlemlemesi sonucu ortaya çıkmıştır. Gouin kendi yeğeninin dil öğrenme konusundaki davranışlarını gözlemleyerek bunları sistemli bir şekilde dil öğrenimine aktarmıştır. “1880’de basılan *The Art of Learning and Studying Foreign Language* adlı çalışması, modern dil öğretim yöntemlerinin öncüsü sayılırken, kendisi Latince öğretmeni olan Fransız Gouin, dil öğretiminde bireysel yöntemlerden belki en önemlisini, Diziler Yöntemini anlattığı bu çalışmaları aracılığıyla ortaya koymuştur” (Brown, 2001; aktaran Durmuş, 2013, s. 53). Bu yöntemde bazı eylemler oluş sırasına göre dizildikten sonra bunların sözle anlatımı istenir.

Olaylar yinelenirken eylemlerle sözler arasında kolayca bir çağrışım ilişkisi kurulur. Öğretirken ilk önce her konunun özü anadilde açıklanır. Sonra öğretmen yabancı dilde konuşarak eylemleri yineler. Her konu parçalara bölünerek yeniden yinelenir. Bütün bu eylemler ilk önce sözlü, sonra yazılı olarak anlatılır. Gouin dizileri belli sayıda konu üzerine kurulur. Bu konular, çocuklardan istenen ayrıntılara göre bölünür. Eylemler dizisi

sınıftaki öğrenciler tarafından taklit edilir. Gouin’e göre ders nesnel bilgi dilini, öğretmenin değerlendirmesi ise öznel duygu dilini öğretir. Gouin’in çalışması ile vücut hareketleri öğretimin ayrılmaz bir ögesi olmuştur. Sözün etkinlikle birleştirilmesi, çocuğun eylemleri yaparken, kendi kendine bunları aynı anda söze döktüğü gözlenerek bulunmuştur (Demircan, 2013, s. 177).

2.1.4. Dolaysız Yöntem (The Direct Method)

Bu yöntemin temel ilkesi dil öğretirken çeviri kullanılmamasıdır. Çeviri yapmadan hedef dili direkt kullanarak anlamın sağlanılacağını savunurlar. “Modern dillerin öğrenilmesi ve öğretilmesi akımı ile birlikte “Berlitz Yöntemi” olarak da bilinen “Doğrudan Yöntem”, Charles Berlitz tarafından ortaya konur. (Demirekin, 2016, s. 55). Bu yöntemde ezberlenen dilbilgisi kuralları ve çeviriler yoktur. Öğretim sürecinde anadilinden yararlanılmaz. “Öğrenilen dil ile yaşam arasında doğrudan ilişki kurularak öğrenme yolu “Dolaysız Yöntem” adını alır” (Demircan, 2013, s. 196). Demirekin (2016, S. 56)’e göre yöntemin teknikleri şu şekilde sıralanmaktadır.

Teknikleri

- Sözlü iletişim becerileri küçük sınıflarda, etkileşimin çok olduğu bir ortamda, çeşitli soru cevap etkinlikleri kullanılır.
- Öğrenciler sesli okumalar yapar. Öğretmen, beden dili ile resim ve gerçek objeler ile öğrencilerin hedef dili anlamalarına yardımcı olur.
- Soru cevap yoluyla yeni sözcük ve gramer kurallarını dolaylı olarak öğrenirler. Yanlış yaptıklarında kendi kendilerini düzeltmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulur.
- Yeni kelimelerin anlamları bağlam içinden çıkarılarak öğretilir.
- Verilen bir durum veya konu üzerine paragraf veya kompozisyon yazma etkinlikleri uygulanır.

Bu yöntemde anadili kullanılmadan yeni bir sözcük ya da yapı öğretilmesi açıklama tekniğiyle yapılır. “İkinci dilde, yeni birimlerin anlamalarını bilinenlerle açıklamak için açıklamaya (paraphrase) başvurulur. Bu uygulama resim ya da çizimle yapılacak açıklamalardan bile üstün tutulur. Bilinenle anlatım, önce öğrenilenlerin yinelenmesini, böylece kısa-sürekli bellekten uzun süreli belleğe geçmelerini sağlar” (Demircan, 2013, s. 196).

2.1.5. İşitsel-Dilsel Yöntem (Kulak-Dil Alışkanlığı)

Yöntem, Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemine karşı olarak geliştirilmiştir. Bu yöntemin asıl ortaya çıkış sebebi ise Amerikan ordusunun askerlere hızlı ve pratik bir şekilde dil öğretme ihtiyacıdır. “Yöntemin ortaya çıkışında, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Amerika’nın

küresel güce dönüşmesi ve buna bağlı olarak dünyanın dört bir tarafından insanların bu ülkeye gelerek İngilizce öğrenme talebini ortaya koymaları da etkili olmuştur” (Durmuş, 2013, s. 62).

Bu yöntemde öğrenciler derse örnek bir diyalog dinleyerek başlarlar. Önce her öğrenci tek tek sonra ise tüm sınıf birlikte diyalogdaki her satırı tekrar eder. Yanlışlar anında düzeltilir. Yeterli sayıda tekrardan sonra öğrencilerden diyalogdaki bir karakteri canlandırmaları istenir. “Bir sonraki basamak, grup tekrarlarıdır. Ardından sözcük yerleştirme, çeviri ve soru-cevap alıştırmaları sırasıyla yaptırılır. En sonunda ise, öğrenciler herhangi bir tereddütte düşmeden diyalogu kendileri tekrar yaparlar” (Sarıçoban ve diğerleri, 2015, s.368).

2.1.6. İşitsel-Görsel Yöntem

İşitsel-Görsel Yaklaşımda ses ile görüntü birleştirilerek yabancı dil öğretiminin kolaylaştırılması sağlanır. İşitsel-görsel araçlar sayesinde hedef dilin konuşulduğu ortamlar ve hedef dilin sesletimi öğretim ortamına taşınır.

Bu yaklaşımı savunanlar, başarılı bir dinleme ve konuşma öğretiminde görsel ögenin esas olduğuna ilişkin birçok nedenler ileri sürmektedirler. İnanıldığına göre kayıtlı sese eşlik eden resim, anadil kullanılmasına gerek bırakmamaktadır. Çünkü, konuşulan sözcükler, yalnızca önceki ve sonraki sözlere bağlanmamakta, ayrıca onların resim uyarıcısıyla ilişkileri kurulmaktadır. Böylece daha sonra, kayıtlı sesi devre dışı bırakıp, resim dizilerini bu sözleri söyletmek için kullanmak mümkün olmaktadır. Bu yolla, işitsel bellekteki yük daha aza inmekte, yazının aradan çıkmasıyla da anadildeki sözcüklerle benzerlikten doğacak kimi sesletim güçlükleri de kendiliğinden ortadan kalkmaktadır (Demircan, 2013, s. 231).

2.1.7. Sessizlik Yöntemi

Yöntemin kurucusu eğitim danışmanı C. Gattegno’dur. “Bu yöntemde, öğrenilecek olan örnek, önce bir emirle verildikten sonra bunun anlaşılma ve öğrenilmesi öğrencilere bırakılır” (Tosun, 2006, s. 84). Öğretmen burada gözlemci durumundadır. Dil öğretirken anadilin kullanılması kesinlikte yasaktır. Öğretmen konuşmadan renkli çubuklar kullanarak öğrencileri yönlendirir. Öğretmen gerektiği durumlarda bir öğrenci gibi derse katılabilir. “Öğrencilere kendi hatalarını keşfetme fırsatı vermek onların hem dil üzerinde çalışmasını hem de kendilerinin öğrenen bir birey olarak işleyişi görmelerini sağlar ve böylece de onların cesaretlendirip bilgi dağarcıklarını artırmalarını mümkün kılar” (Sarıçoban ve diğerleri, 2015, s. 373).

Bu yöntemde renkli çubuk, sesletim ve sözcükler için duvar levhaları, çizimler, plak, bant, resim, slayt, film, ödev kağıtları ve üç adet okuma kitabı yardımcı araç-gereç olarak kullanılır. Derse katılmadan ya da bir soruyu cevaplamadan önce öğrencilerden 3 saniye beklemleri istenir. Öğrencilerin sessiz kaldıkları bu süre içinde öğrenmeyi daha rahat yapacakları savunulmaktadır. “Öğrencinin sessiz kaldığı süreler, onun yoğun ve değerli ussal etkinlikte bulunduğu aralıklar olarak ya da kendine ve başkalarına olan güveninin bir göstergesi ve bunun açığa vuruluşu olarak yorumlanmaktadır; öğrenci dili nasıl öğreneceğini öğrenmektedir” (Demircan, 2013, s. 243).

Yöntemin avantajlı ve dezavantajlı tarafları bulunmaktadır. Durmuş (2013, s. 71)’a göre yöntem; öğrencileri aktif derse katması, kullandığı sembolik nesneler yardımıyla öğrenilmesi gereken yapıları hatırlamayı kolaylaştırması, herkesin derse katılmasını teşvik etmesi, problem çözme becerilerinin gelişmesine olanak tanınması, hedef dilde üretimleri kendi dilsel birikim ve becerileri ile keşfedip ortaya koyması bakımından oldukça yararlı bulunmuştur. Buna karşın Demircan (2013, s. 246)’a göre öğrencinin kendi deneyimini kendisi kazanacağı yerde, ona bir ipucu verilmesi, kötü bir öğretmenlik örneği sayılır. Renkli çubukların varlığı, görünürlüğü, kullanırlılığı, sözcükleri sürekli olarak kişiler arasındaki başka davranışlarla örülmüş duruma sokar.

2.1.8. Telkin Yöntemi

Telkin yöntemi insan beyni ve öğrenme arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak etkili bir şekilde öğrenmenin nasıl olacağını saptamaya çalışan modern bir dil öğretim yöntemidir. “Bulgar psikiyatri ve eğitimci Georgi Lozanov’un bir taraftan psikoloji, diğer taraftan yoga ve zen-Budizm tekniklerini kullanarak 1960 sonlarında geliştirdiği bir yöntemdir” (Larsen-Freeman, 1986; aktaran Durmuş, 2013, s. 76). Psikoloji alanına giren “telkin” kavramıyla öğrenmenin önündeki psikolojik engelleri kaldırmak için amaç rahat bir öğrenme ortamı oluşturmaktır. Bunu sağlamak için de drama, müzik ve resim gibi güzel sanatlara başvurulmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Telkin Yöntemi, insanın genetiğinde olan bellekteki yedek kapasiteyi açma araştırmalarının sonucunda gelişmiştir. Söz konusu eğitimin psikolojik bakımdan temel ilkeleri şu şekildedir:

- Kişilerarası iletişim, her zaman hem bilinçli hem de bilinçdışı düzlemde gerçekleşir.
- Her uyarıcı, sonrakilere yer açmak üzere, öncekilerle birleştirilir, kodlanır, simgelenir ve genelleşir.

- Her algılama karmaşıktır (Demircan, 2013, s. 253).

2.1.9. Danışmanlı (Grupla) Dil Öğretim Yöntemi

Grupla ya da Danışmanlı Dil Öğretim Yöntemi olarak adlandırılan bu yöntem Amerikalı psikiyatrist Curran tarafından 60'lı yıllarda ortaya atılmıştır.

Bu yöntemde öğrenciler öncelikle 3-4 kişilik bir grup oluşturur ve çember şeklinde otururlar. Öğretmen çembere dahil olmaz. Her grup için bir danışman öğrenci seçilir. Daha sonra dilbilgisi kuralları anlaşılmayan yönleriyle birlikte bu gruplarda tartışılır. “Burada öğrenci, bir öğrenciden çok, grup üyesi statüsündedir ve anlamadığı kısımları kendisiyle arasında statü farkı olan öğretmene değil, aynı grubun üyesi olduğu danışmana yöneltilmiş olur. Daha sonra anlaşılmayan konular danışman öğrenci aracılığıyla öğretmene aktarılır” (Memiş ve Erdem, 2013, s. 310). Bu yöntem, özellikle, dil öğrenirken hata yapma korkusundan dolayı öğrenme ortamında rahat olamayan yetişkinlere yardımcı olmak amacıyla ortaya atılmıştır.

Danışmanlı dil öğreniminin iki evresinden biri “yatırım” diğeri ise “yansıtma” adını alır. Yatırım evresinde öğrenci katıldığı topluluğun öteki üyeleriyle olabildiğince çok konuşmaya çalışır. Yansıtma evresinde ise, bir yana çekilmeksizin, topluluğun bir üyesi olarak yatırım evresinde söylediklerini düşünür. İki evreyi birleştiren şey öğrenci güvenliğinin boyutudur. Danışmanlı öğrenme etkinliği ilerledikçe, olumsuz duygular giderilip öğrenci dili tanımaya başlayınca, güvensizlik ve bağımlılık azalacaktır (Demircan, 2013, s. 248).

2.1.10. Toplu/Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi

Bu yöntemi James Asher, gelişim ruhbilimi, öğrenme kuramı, insancıl eğitim ve daha önceki uygulamalardan yararlanarak ortaya koymuştur. “Sözlü emirleri yerine getiren fiziksel etkinlikler aracılığıyla önce duyduğunu anlama becerisini, sonra herhangi bir zorlama olmaksızın, sözlü anlatımı başlangıç düzeyinde geliştirmeyi amaçlayan bir yöntemdir” (Demircan, 2013, s. 258). Bu yöntemde, öğrenci kaygısını azaltmak ve öğrencilerde olumlu düşünmeyi geliştirmek için sınıf ortamında farklı oyun ve fiziksel etkinliklerin kullanılmasının gerekli ve önemli olduğu savunulmaktadır.

Bu yöntemin uygulandığı sınıflarda belli bir metin yoktur. Öğrenciler ev, mutfak, gıda pazarı, ... gibi oyuncak takımlarını kullanabilirler. Dersin başında kullanılacak emirler bir kağıda yazılarak öğrencilerin bilişsel olarak şemalandırmaları sağlanır. Dersin belli bir süresinde öğrencinin emir verip öğretmenin yapması sağlanarak rol değişimi tekniği uygulanır. Demirekin (2016, s. 64), yöntemin tekniklerini şu şekilde sıralamaktadır:

Teknikler

Komutlar: En önemli teknik, öğrencilere komutlar verilmesidir. Öğrenciler bu komutlara topluca fiziksel tepki vererek beden hareketleri yapıp öğrenilen dil yapılarını anlamlandırır.

Rol çaprazlama: Rutin eylemler yerine rol çaprazlama yöntemiyle sürekli rol değişiklikleri yaptırılır. Öğretmenin komut verip mekanik tekrar yaptırması yerine öğrenciler de birbirlerine sözlü komutlar verip fiziksel eylemleri gerçekleştirirler.

Sıralı eylemler: Öğretmen birbiriyle ilintili sıralı eylem komutları verir.

Yöntemin başarıya ulaşmada önemli yanları bulunmaktadır. Durmuş (2013)'a göre özellikle başlangıç düzeyinde, öğrenci kaygılarını gözeterek onlara dinleme etkinlikleri yaptırmak ve basit eylem komutları yoluyla hedef dilde başarılı iletişim ortamları oluşturarak onlarda güdüleyici başarı hissi geliştirmek bu yöntemin güçlü yanlarındandır.

2.1.11. Göreve Dayalı Dil Öğretimi

Göreve Dayalı Dil Öğretimi yönteminde öğrencilere günlük hayatlarında karşılaşılabilecekleri bir ortam çerçevesinde bazı görevler verilerek bu görevleri yerine getirmeleri beklenir. “Bu yöntem, hedef dilin anlamlı görevleri yerine getirmek için günlük yaşamda olduğu gibi kullanılmasını amaçlayan bir yöntemdir. Amaç, dil kullanımı için öğrencileri doğal bağlamlarla donatmaktır. Öğrenciler bir bağlamda çalışırken birbiriyle de mümkün olduğu kadar etkileşim içerisinde bulunacaklardır” (Sarıçoban ve diğerleri, 2015, s. 394). Öğrenciler verilen görevleri yerine getirdikçe birbirleriyle etkileşim halinde olarak çeşitli dil yapılarını kullanmak zorunda kalacaklardır.

Bu yöntemde verilecek görevler öğrencilerin günlük hayatta karşılaşma olasılığının yüksek olduğu durumları içerir. Lokantada yemek yeme, iş başvurusunda bulunma, adres sorma gibi durumlar örnek olarak verilebilir. Richards (2006; aktaran Sarıçoban ve diğerleri, 2015, s. 395)'a göre görevlerin temel özellikleri şu şekildedir:

- Öğrenciler dil kaynaklarını kullanarak görevlerini yerine getirir.
- Dil edinimi öğrenci görevleri yerine getirirken gerçekleştirebilir.
- Görevler anlam odaklıdır.
- İki ya da daha fazla öğrencinin dahil olduğu görevlerde, öğrencilerin iletişim becerilerini kullanması gerekir”

2.1.12. Durumsal Yaklaşım

Durumsal Yaklaşımında belli durumlar önceden belirlenip öğretim ortamı bu durumlara göre düzenlenir. Öğrencilerden verilen durumlara uygun şekilde dili nasıl kullanacakları, dil birimlerinin öğrenciye nasıl sunulacağı, öğrencilerin bağlama uygun nasıl davranacakları önceden belirlenerek öğrencilerin bu doğrultuda hareket etmeleri sağlanır.

Bu yöntemde öngörülen 14 farklı durum şu şekildedir:

1. Kendini tanıtmak	8. Sağlık ve refah,
2. Ev,	9. Alışveriş,
3. Evde yaşam,	10. Yiyecek, içecek,
4. Eğitim ve gelecekteki meslek,	11. Hizmetler,
5. Boş zaman, eğlence,	12. Yerler,
6. Seyahat,	13. Yabancı dil,
7. Öteki insanlarla ilişkiler,	14. Havalalar.

“Toplumsal bağlam olmaksızın dilin anlaşılması olanaksızdır; öyleyse, dil öğretim içeriği, bu dilsel durumların bir listesi ile onların betimlenmesinden oluşmalıdır. Durumsal yaklaşım, büyük ölçüde iletişimsel olup, öğrenme açısından da bilgi birimleri arasında sıralı bir bağlantı gözetilmesini kolaylaştırıyordu” (Oller ve Obrecht, 1969; aktaran Demircan, 2013, s. 219).

2.1.13. İletişimsel Yöntem

İletişimsel Yöntem öğrencilerin isteklerine, ihtiyaçlarına, içinde bulundukları şartlara göre beklentilerine cevap verecek şekilde dil öğretmeyi hedeflediği için öğrenci merkezli bir yöntem olarak görülmektedir. Temeli, 1970’lerden sonra uygulamalı dil bilimi alanındaki verilere dayanmaktadır.

Chomsky’nin üretici dönüşümsel dilbilgisi kuramında, bir dilde yeterlik için ön koşul olarak değerlendirdiği dilin bireysel soyut kodlamalarını bilme yetisi olan “edinç” ve dilin ortamına uygun etkin kullanımı olan “edim” kavramlarına ek olarak 1971’de Dell Hymes tarafından dilin işlevselliğinin de ön plana alındığı İletişimsel Edinç kavramı ortaya atılır. Buna göre bir yabancı dil öğretiminin esas amacı iletişimsel edinci kazandırmak olmalıdır (Demirekin, 2016, s. 66).

Bu yöntemde dilin kullanımı ön planda tutulmaktadır. “Asıl amacın yazılı ve sözlü iletişimi sağlamak olduğunu savunan bu yönteme göre dil bir amaç değil araçtır. Bu nedenle bu yöntem, dilin kuralları yerine dilin kullanımı üzerinde durulması gerektiğini belirtir”

(Hamaratlı, 2015, s. 54). Bu yöntem dil kurallarının teori olarak öğrencilerin zihinlerinde kalmasından öte bu kuralları uygulayarak öğrenmelerine önem vermektedir.

Bu yöntemde, öğrencilerin iletişim kurmalarını sağlamak temel amaç olduğu için bu amaç doğrultusunda zengin alıştırma, etkinlikler yapmak önemlidir. “Alıştırma olarak işlevsel iletişim etkinlikleri (resimleri karşılaştırma, benzerlik ve ayrılıkları belirleme, harita tamamlama, ipuçlarının izleyerek problem çözme vb.) ve toplumsal etkileşim etkinlikleri (karşılıklı konuşma, görüşme, diyalog, rol yapma, benzetim, hazırlıksız konuşma, tartışma) sınıf içi iletişimsel dil öğretim ortamını sağlamaktadır” (Demircan, 2013, s. 305).

İletişimsel yöntemde dilbilgisi kuralları arka planda tutulduğu için bu durum dil öğrenimi açısından bir eksiklik olarak görülmektedir. Memiş ve Erdem (2013, s. 307), çalışmalarında bu durumla ilgili olarak şöyle bir eleştiride bulunmuşlardır: “Dilbilgisi kurallarının öğretimini yapıların içine sıkıştırarak geri planda tutması bu yöntemin bir eksikliği olarak göze çarpmaktadır. Bu kurallar, dili daha düzgün kullanmak için gerekli olduğundan daha çok önemsenmesi yerinde olacaktır.”

2.1.14. Seçmeci (Karma) Yöntem

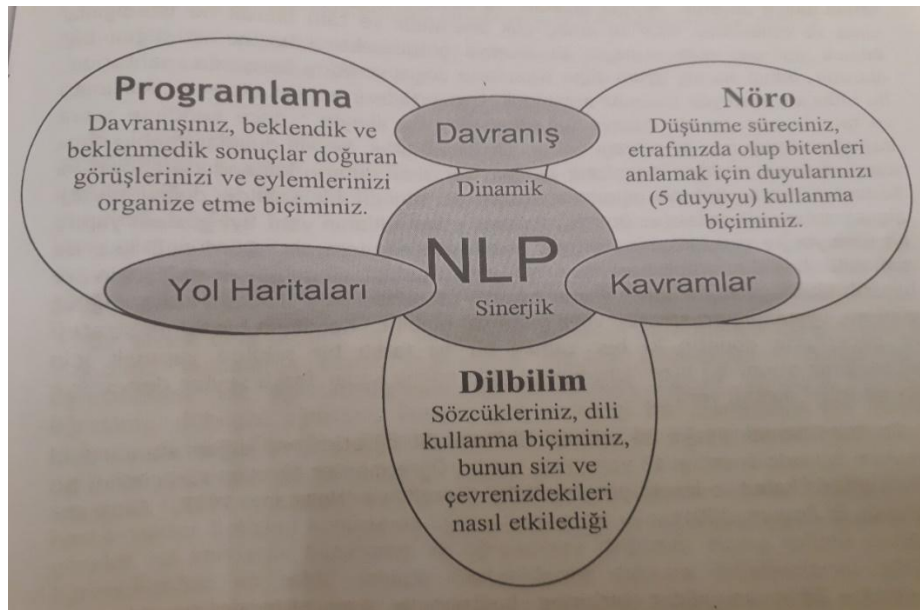
Tüm dil öğretim yöntemlerinin iyi ve kötü yanları bulunmaktadır. Bu yüzden bazı dilbilimciler tek bir yöntemi kullanmak yerine tüm yöntemlerin iyi yönlerini alarak karma bir yöntem oluşturmayı uygun görmüşlerdir. Bir öğretmenin seçmeci yöntemi kullanabilmesi için dil öğretim yöntemlerinin olumlu ve olumsuz yanlarını bilmesi ve öğrenme ortamında hedefe ulaştırmayı kolaylaştıracak şekilde bu yanlardan bir sentez yapması gerekmektedir.

Seçmeli yöntem, yöntemler karması, derlenmesi ya da yöntem zenginliği anlamında kullanılmaktadır. Seçmeli yöntem bir yöntemden çok, yöntem seçme tekniğidir. Bu görüşü öne süren ilk isimler uygulamacı dilbilimciler Henry Sweet ve Harold Palmer'tir. Yöntemin temel ilkesi, tek ve kesin bir yaklaşımı olan yöntem yerine, dil öğretimi konusunda genel prensipler olmasıdır. Öğretilen dile göre özel prensipler geliştirilerek, dil öğrenimini hedefe ulaştıracak her yöntem ve araçtan yararlanılır (Memiş ve Erdem, 2013, s. 307).

2.2. NLP Nedir?

Neuro-Linguistic Programming sözcüklerinin baş harfleriyle anılan NLP, Türkçeye “Duyu-Dil Programlaması”, “Sinir Dili Programlaması”, “Beyin Dilini Programlama”... gibi farklı şekillerde çevrilmiştir. Neuro (nöro)-Linguistic (Linguistik)- Programming (Pgogramlama); başka bir ifadeyle Beyin Dilini Programlama (BDP) olarak tanımlanan NLP

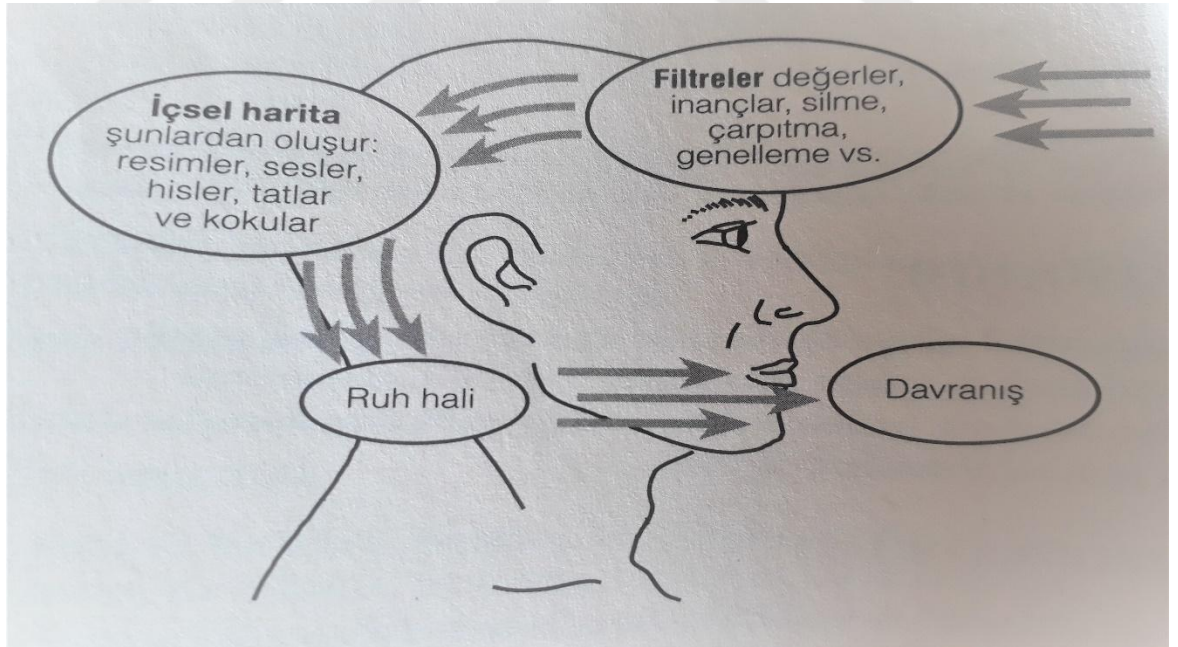
teknîği ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır: Şimşek (2015, s. 16), NLP'yi “İnsanları anlamak ve etkilemek için oluşturulan psikolojik yetiler olup, insanların nasıl daha mükemmel performans gösterdiklerini inceleyerek, kişinin bildiklerinden daha fazla esneklik ve daha fazla özgür davranışlar kazanmasına yol açan ve kişiye başarıya ulaşmada fırsatlar sağlayan bir tekniktir.” olarak tanımlamıştır. Lübeck (2006, s. 17)'e göre NLP, “Her insanın sahip olduğu hatırlama, unutma, bilgiyi değerlendirme, tasvir etmeyle algılama, tepki gibi, insan varlığının tüm alanlarını oluşturan, objektif ve sübjektif refahı, esnekliği, buna benzer nitelikleri tatmin edici bir şekilde biçimlendirmek için tercih edilen sistematik, etkili bir kullanım modelidir.” Alder (2013, s. 6)'a göre NLP, “dış dünyadan edindiğimiz deneyimleri beş duyumuzla nasıl bir süzgeçten geçireceğimizi ve aynı içsel duyularımızı, arzuladığımız sonuçlara ulaşmak için bilerek ya da bilmeyerek nasıl kullanacağımızı konu alır.” Saygın (2003, s. 21)'a göre NLP, “Bilinen tüm sorunların üstesinden gelebilecek kesin ve kolayca uygulanabilir bir zihni kontrol altına alma metodudur.” Biçer (1999, s. 7)'e göre NLP, “mükemmellik sanatıdır. NLP bireyin istediklerini elde etmesine imkan veren bir düşünce, uygulama ve davranış tarzıdır. NLP, sahip olduğu sistemler yardımıyla, istenilmeyen durumlardan arzu edilen durumlara yapılan yolculuğu sonuçlandırır.” Yılmaz (2004, s. 3), “NLP tekniğinde hedef, “zihin” dediğimiz bilgisayarın, düşünce ve duygular aracılığıyla yeniden ele alınması ve programlanabilir hale getirilmesidir. NLP'nin temelinde uygulamaya dönük, hayata yönelik oluşu var.”

Şekil 1. NLP'yi açıklayan bir şema (Revell ve Norman 1999'dan uyarlanmıştır, akt: Pakar, 2012, s. 179)

Bavister ve Vickers (2012, s. 2), NLP'nin farklı açıklama ve tanımlarını şu şekilde derlemişler:

- Beynin öğrenmeyi ve deneyimi nasıl kodladığını inceleyen bilim.
- İnsan davranışındaki mükemmelliği herkes tarafından uygulayacak şekilde inceleyen bir yöntem.
- Öznel deneyimin yapısına ilişkin bir inceleme.
- Yaşam kalitesini ve etkinliğini artırmak amacıyla, kişinin davranışını etkileyen düşünce kalıplarını tespit etmeye ve kullanmaya odaklanan bir iletişim modeli.
- Birçok tekniği geride bırakan bir tutum ve metodoloji.
- Enformasyonu nasıl aldığımızı, depoladığımızı ve hatırladığımızı açıklayan bir model.
- İnsanların iletişimine ve gelişimine yönelik devrimci bir yaklaşım.
- Fark yaratan bir farklılık.
- Kişinin içinde yaşadığı dünyaya dair yorumunu bilişsel anlayışını tanımlamaya, yeniden yapılandırmaya ve değiştirmeye yönelik bir sistem.
- Değerini belirleyen şeyin doğruluk değil fayda olduğu bir dizi yöntem.
- Dünyadaki modellerin belirlenmesine ve kullanılmasına yönelik hızlandırılmış bir öğreneme stratejisi.
- Beyni kullanma kılavuzu

Şekil 2. NLP modeli (Bavister ve Vickers, 2012, s. 4)

NLP insanın dış dünyadan herhangi bir girdiyi alırken hangi içsel filtrelerini nasıl çalıştırdıklarını, içsel haritalarında nasıl depoladıklarını, bu girdileri kaydederken hangi temsil sistemlerini kullandıklarını ve sahip oldukları ruh halinin kişinin söz ve davranışlarını

nasıl etkilediğini ortaya çıkarmaktadır. “Belli olaylara belli şekillerde tepki vermeyi öğrenerek hem sinirbilimde hem de dilbilimde otomatik kalıplar, “programlar” geliştiririz. Bu program, ne söyleyeceğimizi, onu nasıl söyleyeceğimizi, karşımızdaki insana karşı fiziksel olarak nasıl hareket edeceğimizi, tepki vereceğimizi, hatta yüz ifademizin nasıl olacağını kapsar” (Kamp, 2004, s. 43). Bu tür programlar kendimize, çevremize ve hayata karşı oluşturduğumuz bakış açımızın büyük bir bölümünü şekillendirmektedir. Bu açıdan bakacak olursak NLP’nin hayatımızın her alanında olduğunu söylemek mümkündür.

NLP hem bilim hem sanat olarak kabul edilmektedir. NLP’yi bilim olarak görenler NLP’yle ilgili verilere insanların kişisel deneyimlerin doğasını sistematik bir şekilde incelenmesiyle ulaşıldığını belirtmektedirler. NLP’nin aynı zamanda sanat olarak kabul edilmesinin sebebi ise, NLP’nin insanın içsel ve dışsal faktörler arasında uyum yakalayarak kendisini mükemmel ulaştırması olarak görülmesidir. “NLP bilimdir, çünkü NLP’yi oluşturan birçok çalışma, uzun süren araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. NLP sanattır, çünkü mükemmeli yakalamış, konusunda dâhi insanların o sonuçlara nasıl vardığını modelleyen bir ustalık işidir. NLP teknolojidir, çünkü istenen sonuçları gerçekleştirecek düşünceleri, sistemleri, teknikleri vardır” (Biçer, 1999, s. 7)

NLP’de her insanın temsil sistemleri ve algı süzgeçleri farklı olduğu için kendi deneyimleri doğrultusunda geliştirdikleri stratejiler de farklıdır. Bu yüzden NLP’de iyi ya da kötü strateji yoktur. NLP insanlara tek bir doğru sunmaz. “Bunun yerine NLP kişiye kendi “ısmarlanmış” mükemmelliğini, kendine uygun şekilde geliştirmesi için çerçeve sunar” (Kamp, 2004, s. 70). NLP’nin amacı bireyin kendisi ve çevresi için yararlı olabilecek, faydalı ve ulaşılabilir hedeflere ulaşmasını sağlayarak onun mutlu ve kaliteli bir yaşama kavuşmasını kolaylaştırmaktır. “Bunun için insanların daha etkili iletişim kurmasına yardımcı olarak, kişisel ve kişiler arası mükemmelliği yakalama amacındadır. Herhangi bir bireyin iletişim, terapi, kişisel gelişim, başarı ve zihinsel kontrol alanlarında başarılı ve güçlü olmasını sağlar” (Şimşek, 2015, s. 16).

NLP bizi mükemmel olana ulaştırır. Mükemmel olanı modelleyerek kendi hayatımıza uyguladığımızda aynı başarıya ulaşabileceğimizi söyler. “Yaptıklarımızı nasıl yapıyoruz? Nasıl düşünüyor, nasıl öğreniyoruz? Herhangi bir alanda başarılı olan insanlar istedikleri sonuçlara nasıl ulaşıyorlar? Bu soruları cevaplamak için, NLP nasıl düşünüp hissettiğimizi inceler ve yaşamın her alanındaki mükemmeliyeti araştırır veya “modellendirir”. Bu araştırmaların sonuçları başkalarına öğretilir” (O’Connor ve McDermott, 2003, s. 2).

NLP'ye göre insanların başarısız olmasının sebepleri, bilinçaltındaki önyargılardan dolayı farklı ve çok yönlü düşünemememiz, olumsuz olana yoğunlaşmamız, başaramayacağımızı baştan kabullenmemizdir. "NLP robotlaşan düşüncelere esneklik getirir. Dondurulmuş, bastırılmış duygulara akışkanlık kazandırır. Böylece içimizde kaskatı durup bize zarar veren duyguları akıtarak yerini bize haz veren duygularla doldurabiliriz. Örneğin; değişik korkularımızın bizi tıkadığı, adım atmamıza engellediği anlar olmasaydı acaba yaşamamız nasıl seyrederdi" (Gün, 2016, s. 18). NLP' nin içerdiği üç kelimeyi açıklayacak olursak, NLP hakkında daha iyi bilgi sahibi olabiliriz.

Nöro: 'Nöro' sözcüğü ("Sinir" anlamına gelen Yunanca *neuron* kelimesinden türemiştir.) davranışın tümüyle nörolojik bir işlemin sonucu olduğu ilkesini simgeler" (Dilts ve diğerleri, 2006, s. 14). NLP'ye göre tüm davranışlar zihinsel bir sürecin sonucunda ortaya çıkmaktadır. O'Connor ve McDermott (2003, s. 1) 'nöro' sözcüğünün zihinle ve düşünsel yaşamımızı nasıl düzenlediğimizle ilgili olduğunu söylemiştir.

Herkesin görme, duyma, hissetme, koku alma, tat alma duyuları aracılığıyla hayatı kendisine göre anlamlandırdığı gerçeğine dayanmaktadır. "Ortaya koyduğumuz her davranış ve düşüncenin kaynağı sinir sistemimizdir. Sinir sisteminin temeli ise beş duyudur. Her insan dünyayı beş duyuya göre farklı biçimde algılar. Bu kavram ile herhangi bir davranışın temelini oluşturan beyinsel süreçlere ve sinir sistemine gönderme yapılmaktadır" (Şimşek, 2015, s. 16). İnsanlar her deneyimi kendi baskın duyularına göre anlamlandırdıkları için birisi için çok önemli olan bir durum bir başkası için gereksiz ve önemsiz olarak beynimize kaydedilir. "Bunlar çoğu zaman, bilinçsizce düzen programına uygun olarak kaydedilir ve ihtiyaç durumunda belirli bir sisteme göre çağrılır. Kişinin kendi dünyası ve davranışlarını da bu temel üzerinde gelişir" (Lübeck, 2006, s. 23).

Linguistik: 'Linguistik' sözcüğü ('dil' anlamına gelen Latince *lingua* kelimesinden türemiştir.) sinirsel işlemlerin dil ve iletişim sistemleri aracılığıyla anlatılarak, düzenlenerek ve sıralanarak modeller ve stratejiler haline getirildiğini gösterir" (Dilts ve diğerleri, 2006, s. 14). NLP' de iletişim önemli bir konudur. Dili nasıl kullandığımıza göre hayatımız, çevremiz ve deneyimlerimiz şekillenir. 'Linguistik' sözcüğü kullandığımız dilin bizi nasıl etkilediğiyle ilgilenir.

Duyu organlarımızla aldığımız mesajlar sinir sistemi için bir dil teşkil etmekte ve deneyimlerimizi sözcük, kelime ve sesle anlamlandırmaktayız. Burada konuştuğumuz dil değil, düşünceyi ifade etme şeklimiz anlatılmak istenmektedir. Dil olmadan düşünceyi zihinde canlandıramayız ve onu ifade edemeyiz. Düşüncelerimizi ve

deneyimlerimizi açıklamak için bir dil sistemine ihtiyacımız bulunmaktadır (Şimşek, 2015, s. 16).

Hayatımızı ve deneyimlerimizi daha iyi anlamlandırabilmek için kendimizle ve çevremizle iletişime geçtiğimiz dilin farkında olmamız gerekir. “Kendimizle zihnimizde nasıl bir iletişime giriyoruz, diğer insanlarla ve çevreyle nasıl bir iletişim kurarak uyum sağlamaya çalışıyoruz? Bu deneyimleri açıklayabilmek için bir dil sistemine ihtiyaç duyulmaktadır” (Biçer, 1999, s. 9). NLP’ye göre insanlar bu dil sistemi sayesinde tüm deneyimlerini zihinsel olarak bir düzene sokarlar. Lübeck (2006, s. 23)’e göre de ‘linguistik’ düşünce faaliyetlerimizi dil aracılığıyla düzenlediğimizi, kendimizi başkalarına soyut olarak anlattığımızı ve dolayısıyla başkalarının anlattıklarını da bu şekilde anladığımız düşüncesini içerir.

Programlama: ‘Programlama’ sözcüğü özgül sonuçlar elde etmek için bir sistemin bileşenlerini (bizim konumuzda duyuşal temsilleri) organize etmeyi anlatır” (Dilts ve diğerleri, 2006, s.14). ‘Programlama’ kalıplaşmış davranış örüntülerimizi neye göre belirlediğimizle ilgilidir. O'Connor ve McDermott (2003, s. 1)’ya göre ‘programlama’, tekrarlanan davranış dizilerini ve nasıl amaçlı hareket ettiğimizi açıklar. Yaşam içerisinde gösterdiğimiz her davranış bir program dahilinde gerçekleşmektedir. Hangi davranışı, bilinçli ya da bilinçsiz neden sergilediğimizin farkında olduğumuzda bir bilgisayar programı gibi davranışlarımızı da programlayabiliriz. “Eğer program değişirse davranışlar da kendiliğinden değişebilmektedir. Bu iyi haber; çünkü eğer sonuçlar istediğimiz gibi değilse onları değiştirme şansımız var demektir. Kendimiz ilişkilerimizi, durumumuzu değiştirebilir, geliştirebilir ve zenginleştirebiliriz” (Biçer, 1999, s. 10). Davranışlarımızın farkında olup içinde bulunduğumuz koşullara göre bu davranışlarımızı en baştan programlayabilme becerisi bize esneklik kazandıracağından bu sayede bir problemle karşılaştığımızda onunla baş etme konusunda da farklı çıkış yollarına da kolaylıkla ulaşabiliriz.

Bir insanın değerlendirme ve davranış örneği (değiştirilebilir) programlardan oluşur. Örneğin, caddeyi aşmak istediğinde, yaya geçidini kullanmanın doğru olduğunu öğrendin (bunu programladın) ve yaşamında da buna göre davranıyordun. Bu güvenli ve faydalı. Ancak bu program sana başka bir alternatif tanıımıyorsa, beş metre genişliğinde, üstelik neredeyse hiç aracın geçmediği bir caddeyi aşmak istediğinde kilometrelerce yol kat etmek zorunda kalabilirsin; çünkü bir sonraki yaya geçidi kilometrelerce uzakta. Böyle bir durumda sıradan bir gününü uygun bir şekilde atlatabilmek için, yeterince esnek değilsin. Yaşamın etkili bir şekilde atlatılması için, yükseltilmiş bir esneklik, çok sayıda seçim olanağının varlığı, tam da NLP’nin hedeflediği temel arzularından bir tanesidir (Lübeck, 2006, s. 23).

2.2.1. NLP'nin Tarihçesi

NLP ilk olarak 1970'li yılların başlarında, o dönemde Kaliforniya Üniversitesi'nde psikoloji öğrenimi gören Richard Bandler ile dilbilimi alanında yardımcı profesör olan John Grinder tarafından ortaya atılmıştır. Bandler ve Grinder'ın "Konusunda uzman biri ile mükemmel biri arasındaki fark nedir?" sorusuna yanıt arama çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bandler ve Grinder bu sorunun yanıtını ararken inceledikleri kişilerin başında günümüzde "hipnozun babası" olarak adlandırılan Dr. Milton Erikson gelmektedir. 15 yaşından beri çocuk felci hastası olduğu için sadece gözlerini kımlatabilen Milton Erikson, insanların hareketlerini takip ederek oyalanmayı hayatının en büyük eğlencesi haline getirmiştir. Böylece, etrafındaki insanların davranışları ile düşünceleri arasındaki ilişkiyi keşfetmiş ve çoğu zaman insanların hareketleri ile düşünce tarzlarının aynı olmadığını, oysa insanların inandırıcı olmaları için, konuşmaları ile vücut dilleri arasında bir paralellik olması gerektiğini fark etmiştir. Daha sonra hipnozu da öğrenerek, insanları iyileştirmek için kullanmaya başlamıştır. Terapi ve hipnoz alanında büyük değişiklikler sağlayan doktorun bu başarısı, birçok kişi tarafından mucize olarak nitelendirilmiş ve herkes onu büyük bir hayranlıkla izlemeye başlamıştır. İki kişi ise onu farklı bir şekilde izliyordu. Bunlar Bandler ve Grinder'den başkası değildi. İki bilgin baş başa verip Erikson'un sırrını çözmeyi denediler ve bir varsayımla yola çıktılar: "Eğer o bu sonuca ulaştıysa, aynı yöntemi uygulayarak başka kişiler de bu yeteneği öğrenebilirler." (Saygın, 2003, s. 27).

Bandler ve Grinder, ayrıca, günümüzde modern psikoterapinin kurucularından sayılan ve Gestalt terapi sisteminin de kurucusu olan Fritz Pearls ve en zorlu aile problemlerini bile çözebilen aile terapisti Virginia Satir'in başvurdukları yolları inceleyerek yeni bir metot geliştirmeye çalışmışlardır. Daha sonra incelemeleri sonucu ulaştıkları metotların aynısını üniversitede öğrencilere öğretmişlerdir. Bunun sonucunda öğrencilerin aynı tarz hastalara, aynı metotları kullandıklarında başarıya ulaştıklarını görmüşlerdir. Bandler ve Grinder böylece NLP yönteminin temellerini atmışlardır.

Bilimsel çalışmalar laboratuvar ortamında tekrarlandığında nasıl ki aynı sonuçları veriyorsa, bir insanın deneyimlerini modelleyerek de o kişiyle aynı başarıyı yakalamamızı sağlayan bir program mümkün olabilir mi? Bandler ve Grinder, üç usta kişinin hayatlarını, davranışlarını, hayata bakış açılarını, başarılarını inceleyip üçünün de aynı otomatik davranış kalıplarına sahip olduklarını gördüklerinde bu soruların cevaplarının evet olduğunu anladılar. Buradan yola çıkarak başarının modellenebileceğini keşfettiler.

"Bandler ve Grinder, dilbilimci Alfred Korzybski ve Noam Chomsky'nin çalışmalarından ön-varsayımlar, dili kullanma biçimleri konularında; antropolog Gregory

Bateson, psikanalist Paul Watzlawick'in meslek deneyimlerinden yararlanarak bulgularını derlemiştir. Kullandıkları modelleme tekniğine, beyin-dil-vücut arasındaki ilişkiyi sembolize etmek için Neuro-Linguistik Programming adını vermişlerdir” (Tokgözlü, 2009, s. 24). Daha sonra zamanla Bandler ve Grinder dışında başka bilim insanları da NLP ile yakından ilgilenmiş, NLP ile ilgili farklı araştırmalar yaparak bu yöntemin geçerliliğini ve etkisini sorgulamışlardır.

Güçlerini birleştiren Bandler ve Grinder, 1975 yılında yayınlanan ilk NLP kitapları *The Structure of Magic*'i (Büyünün Yapısı) yazmaya başladılar. Kitabın *A Book about Language and Therapy* (Dil ve Terapi Hakkında Bir Kitap) adlı alt başlığında ilk NLP modeli olan Meta Model tanıtıldı, Perls ve Satir'in modelinden 12 dil kalıbı ayrıştırıldı. Daha sonra Bandler ve Grinder'in yanı sıra Robert Dilts, Judith DeLozier, Leslie Cameron-Bandler, Steve ve Connirae Andreas gibi uzmanların çalıştığı hummalı bir sorgulama ve araştırma dönemi geldi ve bu dönemde temsil sistemleri, alt sistemler ve çapa atma dahil birçok NLP tekniği ve modeli geliştirildi (Bavister ve Vickers, 2012, s. 5).

NLP günümüzde, herhangi bir alanda oluşturulan mükemmelliklerin sistemleştirilmesi ve etkili iletişim becerilerinin geliştirilip hayatın her anında kullanılması yoluyla insanları farklı alanlarda başarıya götüren bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

2.2.2. NLP'nin Dört İlkesi

NLP'ye göre her insanı amacına ulaştıracak olan bazı temel ilkeler vardır. Başarılı insanların davranış ve düşünme şekilleri incelendiğinde çoğunun bu ilkelere göre hareket ettiğini görürüz. Bu ilkeleri bilinçli bir şekilde kullandığımızda hedeflerimize ulaşmak kaçınılmazdır. Bu ilkeler sırasıyla şöyle açıklanabilir:

Ne İsteddiğini Bilmek

NLP'ye göre 'ne istediğini bilmek' hedeflere ulaşmada temel ilkedir. Ne istediğimizi bildiğimizde tüm kaynaklarımız odaklanarak bizi amacımıza ulaştırmaya çalışacaktır. Bu yüzden bir işe başlamadan önce 'Benim asıl istediğim ne?' ya da 'Ben bunu neden istiyorum?' şeklinde kendimize sorular sorarak hedeflerimizi netleştirmeliyiz. “İnsanlar, başlanmış bir işi yarım bırakmayı sevmezler. Tabağınızda yemeğin yarısı kalmışsa bu sizi rahatsız eder. Yarım bardak çayı içmeden dökmek hoşunuza gitmez. İnsanın yapısında olan bu eğilimi, ulaşmak istediğimiz büyük hedeflerde kullandığımızda her şeyin zor da olsa başarıldığını görürsünüz” (Saygın, 2003, s. 30).

NLP'ye göre başarılı bir insanı diğerlerinden ayıran özelliklerin başında bireyin hangi sonuca ulaşmak istediğini önceden belirlemesi gelmektedir. Sahip olduğumuz duygu,

düşünce ve istekler çevremize karşı duruşumuzu ve çevrenin de bize karşı duruşunu etkiler. “Değiştirmek istediğiniz alışkanlıklar, başkalarında hayranlıkla izleyip de sizde olmasını istediğiniz yetenek ve beceriler olabilir. Bütün bunlar, NLP’nin sonuçlar dediği şeyle ifade edilebilir ve sizin amaçlarına ulaşan bir insan haline gelmenizi sağlar” (Alder, 2013, s. 13). Öte yandan ne istediğini bilmeyen kişilerin sürekli birilerinden ve bir şeylerden şikayet ettiklerine ve başarısızlıklarını kendileri dışında farklı unsurlara dayandırdıklarına şahit oluruz.

İnsanlarda doğal olarak bir hedef koyma eğilimi vardır Ancak bu, her hedef koyan başarıya ulaşacak demek değildir. “Bir şeyi arzu etmekle gerçekten istemek farklıdır. Gerçekten istemek doğru olanı yapmaktır. Doğru neyse onu yapmak için eyleme geçmek ve tutarlı olmak gerekir” (Şimşek,2015, s. 18).

Hareket Etmek

Başarılı insanlar başkalarının sadece sözlü olarak belirtip gerçekleşmesi için hiçbir eylemde bulunmadığı hedeflere ulaşmak için harekete geçerler. Ne istediklerini net bir şekilde belirleyip bu doğrultuda ne yapmaları gerekiyorsa onu yapmaya çalışırlar. “Tabii yapılan şey her zaman sonuç vermeyebilir. Ancak harekete geçmeden önce bunu asla bilemeyiz” (Alder, 2013, s. 13).

Ne kadar mükemmel bir hedef belirlersek belirleyelim harekete geçmedikçe o hedefe ulaşmak pek de mümkün olmaz. Bunun için “eğer kursa katılmanız gerekiyorsa istediğiniz kursa katılın. Konuşmanız gereken biri varsa ona ulaşın. Bilginizi genişletmeniz gerekiyorsa okumanız gereken kitapları okuyun” (Şimşek,2015, s. 19)

Yaptıklarınızın Sonucunu Fark Etmeyi Öğrenmek

Belirlediğimiz hedefe ulaşma yolunda harekete geçtikten sonra mutlaka davranışlarımızın sonucunu değerlendirmeliyiz. İşe koştığımız eylemlerden sonra hedefimize ne kadar yaklaşabildiğimizi sorgulamadan yolumuza devam edersek yine başarıya ulaşmakta sıkıntı yaşarız. Yaptıklarımızın sonucunu fark etmeyi öğrenmek ise ‘duyusal kesinlik’ ile ilgilidir. “Bunun için davranışlarınızın sonucunda gerçekleşen şeyleri doğru biçimde gözlemleyebilme yetisine ihtiyacınız vardır. Eylemlerinizi sizi, ulaşmak istediğiniz sonuca yaklaştırıyor mu, yaklaştırmıyor mu? NLP, nasıl algıladığımız, yorumladığımız, ilerdeki eylemlerimizde bu bilgileri veri olarak nasıl kullanacağımızla ilgilidir” (Alder, 2013, s. 14).

Hedeflere ulaşınca kadar ilerlediğimiz yola baktığımızda olmak istediğimiz yer ile gerçekten olduğumuz yer arasındaki farka bakmamız gerekiyor. Zihnimizde oluşturduğumuz yol ile aradaki fark ne kadar azsa hedeflere ulaşmada o kadar başarılı olacağız demektir.

Peşinde Olduğumuz Sonuçları Alıncaya Dek Davranışlarımızı Değiştirmeye Hazır Olmak

NLP'ye göre bize doğru gelen ilk yolla hedefimize ulaşamadıysak hemen pes etmemeliyiz. Denediğimiz yöntemden farklı olarak yeni bir çıkış yolu aradığımızda olmasını istediğimiz şeyin gerçekleşmesine olanak tanımış oluruz. “Duyusal verilerinize dayanarak başka bir şey yapmaya daima hazır olmalısınız. Eğer ilk etapta başaramadıysanız farklı bir şey deneyin! Bazen bu da yaratıcı düşünceye sahip olmanızı gerektirir” (Alder, 2013, s. 14).

NLP'ye göre başarısızlık yoktur, denenmiş yanlış yollar vardır. Bu yüzden ilk denemede başaramadığımızda başka bir fikir bulma esnekliğine sahip olmalıyız. “Problemler genelde çözümlerin az olduğu veya hiç olmadığı durumlarda oluşmaktadır. En ciddi problemler çözümün hiç olmadığı ya da çok zor bulunabileceği durumlarla özdeştir. Dolayısıyla insanlar problemlerini çözmek için sürekli yeni düşünceler, alternatif çözümler üretmekte ve zamanlarının büyük bölümünü harcamaktadır” (Biçer, 1999, s. 7)

2.2.3. NLP'nin Varsayımları

NLP'nin varsayımları Bandler ve Grinder tarafından ortaya atılan ve NLP'yi daha iyi anlamamızı sağlayan varsayımlardır. “Bandler ve Grinder NLP'yi formüle ederken sistem kuramı, sibernetik, dönüşümsel dilbilgisi, anlambilim, mantıksal pozitivizm dahil çok sayıda disiplinin yanı sıra birçok terapi alanından yararlanmışlardır. Anılan farklı yaklaşımların altında yatan düşüncelerin büyük kısmını benimsemişler ve bunları NLP'nin “varsayımları” olarak sentezlemişlerdir” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 16).

NLP'nin daha iyi anlaşılması için bunların iyi bilinmesi gerekmektedir. “Bu prensipler ne doğrudur ne de yanlış. Yalnızca NLP'ye özgü kabullerdir” (Biçer, 1999, s. 15).

İletişimin Anlamı Aldığımız Tepkidir

İletişimde önemli olan bizim neyi nasıl söylediğimizden öte karşı tarafın onu nasıl anladığıdır. “İletişimin gerçekleşip gerçekleşmediği, alıcının korunmuş bilgileri aracılığıyla, gönderenin ne istediğini ne derece anlayabileceği ile ölçülebilir. Bunu gerçekleştiremiyorsa, gönderen ne kadar iyi niyetli olursa olsun, bu alıcıyı bundan daha akıllı yapmayacaktır” (Lübeck, 2006, s. 25).

Bu varsayıma göre karşı tarafın bizi doğru anlamamasının sebebi bizim ulaşmak istediğimiz hedefi karşı tarafa iyi aktaramamızdır. “Bu da dinlemedikleri ya da “yanlış” tepki verdikleri için başkalarını suçlayamayacağımız anlamına gelir. İletişimimizin başarısından emin olmak için verilen tepkinin farkında olmak durumundasınız” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 19). Sadece ne söylediğimiz değil, nasıl söylediğimiz de alacağımız tepkiyi belirler. İletişimin amacının karşımızdakinden istediğimiz tepkiyi almak olduğunu düşünürsek söylemlerimize dikkat etmenin önemini daha iyi anlarız.

Bir bardak su isterken de, beni seviyor musun, diye sorarken de, arkadaşımıza kırgınlığımızı susarak ifade ederken de sözlü ya da sözsüz iletişimimizin amacı kendi açımızdan iyi niyet taşır. Ama iletişimi sağlıklı kuramazsak bir bardak su başımızdan boca edilebilir; eşimiz “Öff, seviyoruz dedik ya!” yanıtını verebilir; arkadaşımız kırgınlığımızı “Ne olur, gel tamir et, eskisi gibi olalım.” mesajı yerine kendisini artık sevmediğimiz şeklinde yorumlayarak uzaklaşabilir (Gün, 2016, s. 35).

Harita Bölgenin Kendisi Değildir

Dünyanın kendisi ve bu dünyayı deneyimlememiz farklı şeylerdir. Herkes yaşadıklarını kendi temsil sistemlerine ve bilişsel filtre süreçlerine göre anlamlandırır. Bu yüzden nasıl ki İzmir haritası İzmir’in kendisi değilse bizim dış dünyada algıladıklarımız da kendisi değil, sadece onun zihnimizdeki yansımasıdır. “Gördüklerimiz, işittiklerimiz ve hissettiklerimize inanmamız, beş duyu yoluyla gelen bilgileri filtreden geçiren kendi yaşam deneyimize bağlıdır. Çevremizde olan biteni algılayıp yorumlamamız kişisel zihin haritamızın çerçevesini oluşturur. Hepimiz şeyleri farklı görürüz ve hiçbirimizin haritası gerçekte nesnel değildir” (Alder, 2013, s. 15).

Çoğu insan kendi deneyimlerinden bağımsız olan fiziksel dünyanın kafasındaki dünyanın ta kendisi olduğunu düşünür. Sahip oldukları haritanın bölgenin kendisi olduğunu sanır. Halbuki bu durum kişiden kişiye değişen bir yorumdur sadece. “Bir sarı gül resmi, nasıl sarı gülün kendisi değilse, bizim sarı güle ilgili düşüncelerimiz, duygularımız ve deneyimlerimiz de sarı gülün kendisi değildir. Sarı gül sadece sarı güldür. Ama sarı güle yüklediğimiz anlam bizim haritamızdır” (Gün, 2016, s. 33).

Bu varsayımın farkına vardığımızda deneyimlerimize farklı haritalardan bakmayı öğrenerek sorunlarımızla daha rahat başa çıkabilir ve herhangi bir duruma karşı daha olgun davranabiliriz. Harita gerçeğe ne kadar yakınsa hata payımız o kadar azalır ve başarıya daha kolay ulaşırız.

Her Davranışın Altında Olumlu Bir Niyet Yatar

NLP'ye göre her davranışın altında mutlaka olumlu bir niyet vardır. “NLP eylemin kendisiyle altında yatan niyeti birbirinden ayırır. Kişi, davranışı değildir. Davranışımız, sürekli olarak bizim için değerli bir şeyler başarmaya çabalar. Bazı davranışların olumsuz gözükmesi, aslında bunların amacının fark etmemimizde yatar” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 48). Her ne kadar insanların yaptığı davranışların sonuçları olumsuz görünse de hepsinin altında yatan mutlaka olumlu bir neden vardır. Saygın (2003) davranışların arkasındaki olumlu amaç irdelenir ve olumlu yollardan çözülürse, içinden çıkılmaz gibi görünen birçok sorunun da ortadan kalktığını savunur. Örneğin hem kilolarından şikayet eden hem de morali her bozulduğunda yemek yiyen birinin davranışını eleştirmeden önce yemek yemenin bu kişiyi ne kadar rahatlattığını ve mutlu ettiğini göz önünde bulundurmalıyız. Bu kişi olumlu bir niyetle yemek yeme davranışını sergilemektedir.

Bu ilkeyi anlayarak, istemediğiniz davranışlarınızdan kurtulabilirsiniz. Tüm gücünüzü kullanarak, olumlu niyetinizi keşfedip bu niyetinizi geliştirecek başka bir yol bularak yapabilirsiniz bunu. Aynı niyetinizi karşılayacak başka bir yol, daha iyi bir yol, genellikle vardır (Alder, 2013, s. 17)

En Esnek Olan Kişi Sistemi Kontrol Eder

Başarılı insanları diğerlerinden ayıran başka bir nokta da hedeflere ulaşılmadığında esnek olup, farklı çözümler üreterek hedefe giden yeni yollar keşfetmektir. “En esnek kişi, amacının gerçekleştirmede en fazla şansa sahip kişidir. Bir çözüm yolu belli bir kültürde, çevrede veya ortamda çok işe yarayabilir ama başka bir durumda etkili olmayabilir. Ek olarak sistem ne kadar karmaşıksa o denli esneklik gerektirir” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 23). NLP’de kesin, tek bir doğru yoktur. NLP’de doğru olan yol başarıya götüren yoldur. Bu yüzden hedefimize doğru ilerlerken bir aracı kullandığımızda bu aracın işlevini kaybettiğini gördüğümüz zaman onu bırakıp yeni bir araç bulmaya çalışmalıyız. “NLP hiçbir zaman araçları amaç haline getirmeyi vurgulamaz. Sonuca gitmek için ilkeler doğrultusunda işe yarayan herhangi bir durumun, düşüncenin, davranışın uygulanmasını önerir. NLP’de amaç, doğru araçtır” (Biçer, 1999, s. 25).

NLP’ye göre bir sistemi en iyi şekilde yürüten kişiler en esnek olanlardır. Bu kişilere göre her zaman bir çıkış yolu vardır. “NLP’de bir söz vardır: Tek seçim seçimsizliktir. İki seçim çelişki yaratır. Üç ya da daha fazla seçim özgürlüktür” (Gün, 2016, s. 42)

Başarısızlık Yoktur, Sadece Sonuçlar Vardır

NLP hiçbir durumu başarısızlık olarak görmez çünkü; bir olumsuzlukla karşılaştığımızda onu başarısızlık olarak adlandırdığımızda beynimiz olumsuza programlanmış olur. Bu da kesinlikle istenilen bir sonuç doğurmaz. Bu yüzden NLP her şeye sadece yeni bir deneyim, yeni bir sonuç olarak bakar. İnsanlar olaylara bu şekilde baktıklarında gereksiz yere üzülmecekleri gibi sahip olduğu yeni deneyimlerle birlikte hedeflerine de daha sağlam bir şekilde ulaşmış olacaklardır.

“Bu varsayım en özgürleştirici varsayımlardan biridir çünkü bunu benimsediğinizde bir zamanlar yapmaktan korktuğunuz her şeyi deneyebilirsiniz. Ne kadar çok “başarısız” olursanız, o kadar çok öğrenirsiniz. Dolayısıyla öğrenmeye ilişkin stratejilerden biri daha sık “başarısızlığa” uğramak olabilir” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 21). Hata yapmadan dil öğrenmek mümkün değildir ve hata yapmak öğrenme sürecinin bir parçasıdır. Hatalara sorun olarak odaklanmaktansa çözüm odaklı yaklaşılmalı ve elde edilen sonuçlar faydalı veriler olarak değerlendirilmelidir.

“NLP’ye göre, olaylar daha iyi veya kötü değildir; her şey bir durumdan ibarettir. Başarısızlık duygusu (gerçeklikten ziyade zihin haritamızın boyutu) ve onun yarattığı kendini küçük görme, davranışlarımızı olumsuz yönde etkileyecektir. Başarısızlık kavramını haritanızdan sildiğinizde yeni olasılık kapıları önünüzde açılacaktır” (Alder, 2013, s. 19). Alder (2013, s. 19) bu konuyla ilgili şöyle bir örnek vermektedir: “Araba kullanmayı öğrenirken debriyaja yeterince basmadığınız için vitesten birtakım sesler çıkmasına neden oluyorsanız, bu, bir sürücü olarak başarısız olduğunuz anlamına gelmez. Sadece belirli bir şekilde vites değiştirmeniz gerektiğini öğrenmiş olur ve bundan ders çıkarak davranışınızı değiştirirsiniz.”

Bir Kişi Yapabiliyorsa Bunu Herkes Yapabilir

Bu varsayım NLP’nin çıkış noktası sayılır. NLP, özellikle başarısız olduğumuz durumlarla karşılaştığımızda başarmış olan insanları düşünüp onları modellediğimizde bizim de aynı başarıyı yakalayacağımızı savunur.

Bu varsayımın bizi performansımızı artırmaya ve engelleri yıkıp geçmeye teşvik eder. Bizi geride tutan sadece başarısızlık korkusu değil, sınırlarımız hakkındaki düşüncelerimizdir. Ama algıladığımız sınırlar asıl sınırlarımız değildir, gerçekte neredeyse sonsuz bir potansiyelimiz var. Biri bir şey yapabiliyorsa herkes yapabilir demek tümüyle doğru olmasa da – bazen fiziksel, tatbiki ya da psikolojik nedenler vardır-bu varsayımın manası

güçlü kalmaya devam etmektedir. Bazen bu, sırf kısıtlayıcı inançları ortadan kaldırma ya da kaynaklar ekleme meselesidir. Ayrıca NLP'nin mükemmeli modelleme süreciyle de bağlantısı vardır (Bavister ve Vickers, 2012, s. 23).

NLP'ye göre evrendeki tek sınır zihninizde olan sınırlardır. Başarı ve mutluluğa, isteyen ve emek harcayan herkes ulaşabilir. Gün (2016, s. 42), konuyu şöyle bir örnekle açıklamaktadır: Dört dakikada bir mil koşabilen Roger Banister olmadan önce bilim insanları kimsenin bir mili dört dakikada koşacağına inanmıyordu. Ama Roger Bannister'ın bu rekoru kırmışından sonra 1 yılda 37 koşucu ve daha sonraki yıllarda 300'ü aşkın koşucu onun rekoruna ulaştı.

İnsanlar Amaçlarına Ulaşmak İçin Gerekli Kaynaklara Sahiptir

NLP'ye göre bir insan, hedefine ulaşması için gerekli olan tüm yardımcı kaynaklara sahiptir. İnsanlar, doğuştan içlerinde olan bu kaynakları doğru zamanda doğru şekilde kullandıklarında başarıya ulaşmaları kaçınılmazdır. “Yapamayacağımızı düşündüğümüz şeyleri başardığımızda şaşırırız. Bu varsayım, insanların içlerinde var olan, yaşam boyunca edinilen deneyimlerden ortaya çıkan zengin manevi güçleri kullanarak ulaşmak isteklerine kavuşabildiklerini ileri sürer. Gereken tek şey kaynaklarımızı doğru yer ve zamanda kullanmaktır” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 22).

NLP'ye göre yeterince pratik yapar ve kaynaklarımızı doğru kullanırsak kendimizde olmadığını düşündüğümüz bir beceri başkası tarafından ortaya konulmuşsa bu beceriye biz de sahip olabiliriz. “Güç, insanın kendini zihinde olumlu ve yeterli algılamasıdır. Dolayısıyla güç, her insanın içinde ses, görüntü ve duygu olarak daha önceden vardır. Fakat insanlar çoğu zaman mükemmel biyolojik ve psikolojik yapısına rağmen kendini yanlış algılayarak zayıf bir davranış biçimi gösterir” (Biçer, 1999, s. 22).

İnsanlar Algılayabildikleri Arasından En İyiyi Seçerler

NLP'ye göre, dışardan baktığımızda bizim için olumsuz görünen bir durum kişinin o an tercih ettiği en doğru seçimdir. İnsanlar her zaman karşılaştıkları durumlar içerisinde en doğruyu seçmeye meyillidirler.

Bu varsayıma göre hayat hikayesi, bilgi birikimi, inançları ve olanakları göz önünde tutulduğunda herhangi bir davranış o anda kişinin elinde bulunan en iyi seçenektir. Bunların hatalı davranışlar olduğunu düşünebilirsiniz; aynı durumda muhtemelen siz başka bir şey yapardınız. Üstelik başka birinin bir şeylerle sizden daha iyi başa çıktığı zamanlar da olmuştur. Basit bir gerçek vardır ki, o da siz dahil insanların o anda ellerinden gelenin en iyisini yaptıkları, ellerinde bulunan diğer seçeneklerin

farkında oldukları takdirde büyük ihtimalle daha iyisini yapabileceklerdir. Davranışlarımızı, inançlarımızı ve düşünce süreçlerimizi gözden geçirmek başka türlü davranmamıza olanak sağlar (Bavister ve Vickers, 2012, s. 21).

Duygularımız bizi kendimiz için mümkün olan en doğru seçeneği seçmeye çalıştığı için mantığımız bile duygularımızı haklı çıkarmak için uğraşır. “Başkaları seçimimize inanmasa da, yargılasa da, mahkum etse de her an, o an için yaptığımız en iyi seçime göre davranırız” (Gün, 2016, s. 40).

Bir durum karşısındaki ruhsal hallerimiz bizi o anki tercihi yaparken sınırlar. Oysaki O'Connor ve McDermott (2003, s. 58) olasılıklar yelpazesini ve duygusal özgürlüğümüzü genişlettiğimizde daha çok ve belki daha iyi seçeneklere ulaşabileceğimizi belirtmektedirler.

Genellikle tercihlerimizle ilgili olarak doğru ya da yanlış, iyi ya da kötü gibi bir değerlendirmeye varırız. Bu değerlendirmeler sonucunda kendimiz ya da çevremiz tarafından yargılanırız. “Bu varsayım sayesinde bir durumda uygunsuz hareket ettiğimiz için kendimizi haşlamak yerine enerjimizi, benzer bir durumla yeniden karşılaştığımızda kullanmak üzere onun üstesinden gelmek için alternatif yollar bulmaya harcarız” (Kamp, 2004, s. 51).

Zihin ve Beden Aynı Sistemin Parçalarıdır

Kendimizi farklı, bağımsız bireyler olarak düşünme eğilimi göstersek de “hiç kimse bir ada değildir”. Önde gelen NLP geliştirmeni Robert Dilts “Bedenimiz, toplumlarımız ve evren, karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen karmaşık sistemlerin ve alt sistemlerin yer aldığı bir ekoloji oluşturur.” diyerek bunu çok iyi bir şekilde dile getirir.

“İnsan vücudu, ayrı ayrı işlev gören, ama tam bir birim oluşturmak için birbiriyle etkileşim içine giren farklı birçok organla birlikte faaliyet gösteren sistemin önemli bir örneğidir. NLP’de, zihin ve beden doğrudan birbirini etkileyen tek bir sistem olarak ele alınır” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 18). Bedenimiz, kaslarımız bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde düşündüklerimizden etkilenir. Düşüncelerimiz de bedenimizin o anki konumuna göre şekillenir. “Kızgın olduğumuzda gülmek zordur. Eğer kahkahalarla gülüyorsak, vücudumuz gevşek, zihnimiz açıktır” (Biçer, 1999, s. 20). Zihin ve beden arasında sıkı bir ilişki vardır. Gün (2016, s. 35) bu ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

Olumlu düşüncenin duygular ve insan sağlığı üzerindeki etkilerini açıklayan birçok kitap var. Aynı şekilde bedenin de zihin üzerinde etkisi vardır. Örneğin; hazır ol pozisyonunda duran bir kişiden yaratıcı bir düşünce üretmesini bekleyemezsiniz. Depresyondaki kişilerin omuzları çöküktür ve

yere bakarak yürürler. Kendimizi olumsuz duygular içinde hissettiğimiz bir zamanda omuzlarımızı bilinçli olarak dikleştirerek ve ileriye bakarak yürümeye başladığımızda kendimizi daha iyi hissederiz.

Bu bilgilerin ışığında diyebiliriz ki düşüncelerimizi olumluya çevirmek demek bedenimizin de o yönde hareket etmesini sağlamak demektir. “Daha mutlu ve başarılı bir hayat sürmek için düşünce şeklimizi değiştirmemiz gerekir. Çünkü beynimizdeki olumlu ya da olumsuz tüm süreçler bedenimizi olumlu ya da olumsuz yönde etkiler” (Saygın, 2003, s. 55).

2.2.4. Temsil Sistemleri

Bizler hayatı görme, işitme, dokunma, tat alma ve koklama şeklinde beş duyumuzla algılarız. NLP’de temsil sistemleri olarak adlandırılan bu duyular sayesinde yaşamımızdaki her şeyi anlamlandırırız. “İçimizde deneyim yaratabilecek inanılmaz bir yeteneğe sahibiz. Beynimiz, doğal bir sanal gerçeklik makinesidir. Acı bir anımız bizi tekrar üzüntüye boğar. Limon yediğinizi hayal edin; tükürük salgılamaya başlarsınız. Deneyimlerimizi, duyularımızı kullanarak düşünürüz. Dolayısıyla NLP’de duyularımıza temsil sistemleri denir” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 79).

Aynı olayı kimimiz görsel, kimimiz işitsel, kimimiz de dokunsal olarak algılarız. NLP’ye göre her insandaki baskın temsil sistemleri farklıdır. Saygın (2003, s. 58)’a göre kişilerin temsil sistemlerini bulmak, hem onlarla ilişkimizi kolaylaştırır, hem de onların problemlerini çözmemize yardımcı olur.

Dünyayı beş duyumuzla ya da NLP’ de söylendiği şekliyle sistemlerle algılarız. Daha sonra nörolojik sistemimiz dünyanın içsel bir temsili yaratmak için gözlerden, burundan, kulaklardan, ağızdan ve derideki sinir uçlarından gelen enformasyonu kullanır. Bu, gerçekliğin doğru ve tam bir temsili değildir, çünkü duyularımız sınırlı bir aralıkta yer alan verileri alabilir. Ne var ki sahip olduğumuz tek şey içsel sistemlerimizdir, sanki dünyanın ta kendisiymiş gibi tüm zihinsel işlevlerin temeli olarak da bundan faydalanırız. Bu içsel temsili oluşturmak için nörolojimizle birlikte çalışan duysal sistemlerimizi kullandığımız için NLP’de bunlara temsil sistemleri denir (Bavister ve Vickers, 2012, s. 28).

İç temsillerimiz ve hayata bakış açımız arasında sıkı bir bağ vardır. Bu bağın farkına varmak farklı başarılarla ulaşmamızı sağlar. “Deneyim ve nesneleri, duyu organlarımız doğrultusunda zihnimizde oluşturduğumuz iç temsilleri ile biliyoruz. Olaylara bakış tarzımız, içinde yaşadığımız duygu, düşünce ve davranışlarımızı yani iç temsillerimizi etkilemektedir. Eğer iç temsillerimizi değiştirirsek yaşadığımız tecrübe ve algılamalarımız da otomatik olarak değişecektir” (Biçer, 1999, s. 35).

İnsanlar her türlü bilgiye kendi baskın temsil sistemleri sayesinde ulaşır. Sahip olduğumuz her bilgiye giden yolda temsil sistemleri rol almıştır. “NLP biz insanların (iç ve dış) çevremiz ve davranışlarımız konusunda yaptığımız tüm ayrımların bu sistemler aracılığıyla faydalı bir şekilde betimleyebileceğini varsaymaktadır. Bu algı sınıfları insan bilgisinin yapısal parametrelerini oluşturur” (Dilts ve diğerleri, 2006, s. 34).

Temsil sistemleri şunlardır: görsel (görme), işitsel (duyma), dokunsal (hissetme ve dokunma), kokusal (koku alma) ve tatsal (tat alma). En çok kullandığımız temsil sistemleri ise görsel, işitsel ve dokunsaldır. “Dış dünyayı algılarken temsil sistemlerini geliştirdiğimiz gibi aynı anda içimizde de aynı temsil sistemleri gelişmektedir. Bu temsil sistemlerine, “tercih edilen temsil sistemi” denir. Hangi temsil sistemini ağırlıklı olarak kullanıyorsak o sistem düşünmemizi, algılanmamızı ve davranışlarımızı oluşturmada yönümüzü belirlemektedir” (Biçer, 1999, s. 38).

Görsellik

Dünyadaki insanların çoğu görsel temsil sistemine sahip kişilerden meydana gelmektedir. Görsel temsil sistemi baskın olan kişilerde ise genel olarak şu özellikler bulunmaktadır:

İnsanların %60’ı bu grupta yer almaktadır. Görseller ışık hızıyla düşündükleri için hızlı konuşur. Bu nedenle de hızlı ve sık nefes alırlar. Başları hafif yukarı kalkık durumda konuşup, dinledikleri için diğer insanlara “tepeden bakıyor” izlenimini verebilirler. Görseller duygularına işitsellere göre daha uzaktır. Çünkü ışık en hızlı, ses daha yavaş, duygular ise daha da yavaş frekanslardan oluşur. Görsel kişi eğer kinestetiğini geliştirmemişse, aşk acısı çeken yeni ayrıldığı sevgilisinin duygularını anlamakta zorlanır. Gözden irak olan sevgili, görsel için kolaylıkla gönülden de irak olabilir. Görseller düşünürken kağıt üzerine çizmeyi sever. Çocukken arkadaşlar arasında “gizli kodlar” oluşturur. Bol mimikle konuşur. Sinemaya gitmekten ve video izlemekten hoşlanır. Eğitimde şemalarla anlatım onların ilgisini canlı tutar. Kategorisel sunulan bilgiler akıllarında daha iyi kalır. Birisinin göz bebeklerinin büyümesi ve odaklanmamış bir şekilde ileriye bakması onun zihninde resimler oluşturduğunu gösterir. Böyle birisine sizi dinlemediği için kızmayın. O söylediklerinizi zihninde canlandırmakla meşguldür (Gün, 2016, s. 74).

Görsel bir insanla kurduğumuz iletişimde başarılı olmak için bu kişilerin sahip olduğu özellikleri bilmemizde fayda var. “Görsel kişiler konuşma tarzına dikkat etmezler. Onlar için önemli olan, konuşurken beyinlerindeki şekillere yetişmektir. Görüntülerle düşünürler. Bu yüzden görselleri bir konuda ikna etmek için, görsel imajlar kullanmak gerekir” (Saygın, 2003, s. 59).

İşitsellik

İşitsel düşünen kişiler görsellere göre daha az olsa da baskın temsil sistemleri içerisinde ikinci sırada yer almaktadır. İşitsel kişilerin kullandıkları beden dilleri de farklılıklar göstermektedir. "İşitseller nüfusun yüzde yirmisini oluşturuyor. İşitseller tüm göğüsleriyle nefes aldıkları için konuşmaları ritmik ve melodiktir. Gözler sağa ve sola giderken, baş da genellikle dinlenen kişinin tarafına doğru eğilir. İşitsel size “kulak veriyor” dur” (Gün, 2016, s. 78).

İşitsel kişilerin sahip oldukları özellikleri bildiğimizde onlarla daha rahat iletişime geçebiliriz. “İşitsel kişiler bir şeyi düşünürken, kulak hizasına doğru bakarlar. Sözel şeylere daha çok tepki verirler. Söylenilen bir kelimeyi yıllar sonra hatırlayabilirler. Sözlerinin kesilmesinden hoşlanmazlar. Bu insanları ikna etmek için kelimeleri kullanmalısınız” (Saygın, 2003, s. 60). İşitsel kişilerde bulunan diğer özellikler ise şu şekilde özetlenebilir:

İyi birer dinleyici olan işitseller başkalarıyla olduğu kadar kendileriyle de baş başa kalmaktan, kendileriyle konuşmaktan zevk alır. Bu yüzden uzun süreler inzivaya çekilebilen ve bu durumdan zevk alanların (özellikle doğanın sesi ya da kitaplar ve müzik ona arkadaşlık ediyorsa) çoğu işitseldir. Şehrin göbeğinde ana cadde üzerinde, gürültülü bir bölgede ev tutmak, işitsellerin yapacağı son şeydir. İşitseller harmoni içermeyen seslerden çok rahatsızlık duyarlar. Siren sesi, korna sesi, kapı gıcirtısı, bıçak bilenirken çıkan ses ya da tırnakla çizilen karatahtadan gelen sesler işitsel için tahammül ötesi sesler olabilir. Aşırı gürültüde kulaklarını ilk tıkayan onlardır (Gün, 2016, s. 78).

Kinestetik (Dokunsal)

Dokunsal kişiler daha çok duygularına göre hareket etmeyi severler. Dokunarak bir şeyi anlamlandırmayı severler. "Dokunsal kişiler, düşünürken sağ alta bakarlar. Monoton tarzda konuşurlar. Cümleler dokunsal-hissel ağırlıklıdır. Az ve öz konuşmayı tercih ederler. Evet, hayır en çok sevdikleri kelimelerdir. Konuşma araları uzundur. Bir şeye dokunmadan onun hakkında karar vermek istemezler. Ağır ve yavaş konuşurlar” (Saygın, 2003, s. 62).

Kinestetikler, duygularını açığa vurmaktan kaçınmazlar. Herkes içinde rahatlıkla gülüp ağlayabilirler. Aynı zamanda karşısındaki kişinin duygularını da anlamaya çalışırlar. Günümüzde daha çok kadınların sahip olduğu bu temsil sistemi sayesinde kişilerle ve doğayla daha sıcak bir iletişim içinde oluruz. Kinestetik kişilerin sahip oldukları diğer özellikler şu şekilde özetlenebilir:

Kinestetikler sohbeti görsel ve işitsellerden farklı nedenle yaparlar. Onlar için diyalog, sözleri, imgeleri duygulara dönüştürmek içindir. Kinestetikler karından derin nefes alır. Tıpkı saf kinestetik olan bebekler gibi. Gözleri aşağı sağa bakarak duygularıyla temasa geçen kinestetiklerin konuşmaları yavaş ve derindir. Çünkü duygular varlığın derinliğinden gelir. Bu yüzden hızlı konuşan görseller kinestetikleri sıkıcı hatta aptal bulurken, kinestetik ise görseli “çok laf ama boş laf” olarak algılar. Bedenleriyle iletişim halinde oldukları için de ani hareketlere yatkındırlar. Kasları esnek olduğu için en iyi dansçılar kinestetiklerden çıkar (Gün, 2016, s. 81).

Temsil Sistemlerinin Tespiti

Her insan beş farklı duyuya yani NLP'ye göre beş farklı temsil sistemine sahiptir. Yalnız her insandaki baskın temsil sistemi farklıdır. "İnsanların çoğunlukla kullandığı temsil sistemi, birincil veya öncelikli sistem olarak bilinir. Bu son derece gelişmiştir ve ince farkları diğer sistemlerden daha fazla görebilmektedir. Büyüdükçe farkında olmadan belli bir sisteme öncelik tanır, genellikle görsel, işitsel veya dokunsal yatkınlığa sahip oluruz" (Bavister ve Vickers, 2012, s. 29). İnsanlar aslında meslek seçerken farkında olarak ya da olmayarak birincil temsil sistemlerine göre bunu belirler. Fotoğrafçı olmak için güçlü bir görsel farkındalığa gerek vardır.

Temsil sistemlerinin hepsini kullansak da özellikle birini tercih ederiz, buna birincil sistem denir. Düşünürken ya da konuşurken kullandığımız sözcük ve ifadeler çoğunlukla hangi temsil sisteminden faydalandığımızı gösterir. NLP'de etkin olmak için şu üç dili “konuşabilmeniz” gerekir: görsel, işitsel ve dokunsal. Kolayca uyum sağlamak için bu üçünü çaba harcamadan kullanabilmemiz gerekiyor. En güçlü sistemimizle başlayıp, daha sonra yavaş yavaş diğerlerini ekleyin. En zayıf sisteminizi devreye sokmak için ne kadar çok pratik yaparsanız, bu sistem o kadar güçlü olur (Bavister ve Vickers, 2012, s. 39).

Birinin öncü sistemini keşfetmenin dilsel, beden dili ve göz hareketleri olmak üzere farklı yolları vardır. Bu yolların bize sunduğu ipuçları şu şekilde açıklanabilir:

Dilin sunduğu ipuçları: İnsanların genel olarak kullandıkları dil sahip oldukları birincil temsil sistemiyle paralellik göstermektedir. Durumları, olayları açıklarken kullandıkları sözcükler, söylemler sahip oldukları temsil sistemlerine göre de değişiklik göstermektedir. “NLP literatüründe bireylerin kendi zihinlerinde, kullanılan sözcük, deyim ve mecazlarla oluşturdukları temsil sistemlerine “duyusal temsil sistemi” denilmektedir” (Biçer, 1999, s. 54). İnsanların bir şeyi açıklarken kullandıkları dil onların hangi temsil sistemine sahip oldukları hakkında bize ipucu verir. “İnsanlar süregiden deneyimlerini anlamlandırmak ve örgütlemek için hangi temsil sistemlerini kullandıklarını dilleri aracılığıyla harfi harfine

söylerler” (Dilts ve diğerleri 2006, s. 100). Bavister ve Vickers (2012, s. 30); Gün (2016, s. 72); Alder (2013, s. 56)’ a göre belli başlı kullanılan duyuşal kaynaklı sözcükler řu şekilde listelenebilir:

Duyuşal Kaynaklı Sözcükler

Görmek	İşitmek	Hissetmek	Düşünmek
Hedef	Duymak	Ilık	Gerçekçi
Karanlık	Tartışmak	Yapışmak	Anlamak
Odaklanmak	Konuşmak	Tutmak	Rasyonel
Parlak	Övmek	Kavramak	İdare etmek
Işıltı	Bağırarak	Düz	Düzenlemek
Net	Şarkı söylemek	Soğuk	Listelemek
Berrak	Gürültü	Yumuşak	Objektif
Bulanık	Gümbür gümbür	Eğilmek	Düşünce
Vizyon	Dinlemek	Temas	Amaç
Soluk	Münakaşaa	Dokunmak	Risk
Model	Tıkırtı	Denemek	Örnek
Bulutlu	Tını	Etkilemek	Uygulamak
Seyretmek	Kulağa çalınmak	Karıştırmak	Analiz etmek
Görüşmek	Ton, ritim	Dengelemek	Etkin
Gözden geçirmek	Ses	Bağlanmak	Faktörler
Görünmek	Çığlık	Desteklemek	Kazanmak
Işıklı	Sessiz	Dalgalanmak	Mantık
Yansımak	Müzik	İncinmek	Yetenekli
Gölgeli	Tarif etmek	Yakalamak	Yardımcı
Şekil	Fısıldamak	Kesmek	Yeterli
Bakmak	Anlatmak	İtmek	Kaybetmek
Kör	Çarpışmak	Birleştirmek	Saygı duymak
İmaj	Mızıldanmak	Ayırmak	Yararlı
Sisli	Söylenmek	Delmek	İlintili
Açıklık	Takırdamak	İçine dalmak	Nedenler
Gözlemlemek	Vibrasyon	Fırlatmak	Sonuç
Lekeli	Çınlamak	Ele gelmek	Programlamak
Kuşbakışı	Net ses	Duygulanmak	Anlam
Aydınlatmak	Azarlamak	Dayanmak	Düşünmek
İncelemek	İşitme mesafesi	Kısaltmak	Bilmek
Keşfetmek	Gizli mesaj	Taşımak	Fark etmek
Grafik	Açık seçik	Çarpışmak	Açıklamak
İlizeyon	Bahsetmek	Emeklemek	Karar vermek
Bakış açısı	Belirtmek	Rahatsız etmek	Öğrenmek
Perspektif	Kelimesi kelimesine	Unutmak	Değiştirmek
Belirsiz	Gerçeği söylemek	Baskı	Algılamak
Fark etmek	Sözsüz	Ovuşturmak	Hatırlamak

Duyusal Kaynaklı Deyimler

Görmek	İşitmek	Kinestetik
Manzara kötü	Kulağa hoş geliyor	Tatsız bir ilişki
Gözüme hoş geliyor	Ahenkli bir yapı	Güçlü bir kavrayışı var
İsmine gölge düşürdü	Sesini duyurmak	İçim eridi
Dünyası karardı	Bana hitap ediyor	Ruhumu okşuyor
Renkli kişilik	Kulak vermek	Hoşuma gidiyor
Göz kamaştırıcı	Karnım zil çalıyor	Güçlü duygularım var
Kuş bakışı görmek	Diyalogu sürdürüelim	Ruhum yıkandı
Dört gözle beklemek	Bir dinleyelim	Beni yıktı
Gözden kaybolmak	Ses getirmek	Çok sarsıldım
İç karartıcı tablo	Uğultulu bir yer	Bu konuyu ele alalım
Geleceği parlak	Bas bas bağıyor	Beraber takıldım
Gözle görülür yanlışı	Kulak ardı etmek	Temasımızı sürdürüelim
Dengeli görüntü	Sesi sedası çıkmıyor	Çarpıcı bir kişilik
Bu riski göze alamam	Uyum içinde	Ağırlığını hissettiriyor
Görüşleri net değil	Beni dinle	Tatlı başarı
Önümüz açık	Anlatımı hoş	Burnumda tütüyor
Gösterişli	Kendini dinle	Yalan kokusu alıyorum
Renksiz bir hava	Cıvılcıvılcı bir insan	Yüreğime dokundu
Gözden uzak olmak	Parazit yapmak	İçim sızladı
Gözüne ilişmek	Açıkça ifade etmek	Ele geçirmek
Göz atmak	Açık sözlü olmak	Ele almak
Açıklık kazandırmak	Kulak tıkamak	Kartlarını açmak
Giyinip kuşanmak	Eteği zil çalmak	Kafası karışık
Gözünde canlandırmak	Dilini tutmak	Soğukkanlı olmak
Kör nokta	Aynı dalga boyunda olmak	Sıcak yürekli
Öyle görünüyor ki...	Eşi benzeri duyulmamış	Sıcak tartışma
Göster bana	Nutku tutulmak	Kaygan zemin
Yakından bakmak	İşler tıkırında	Parmak basmak
Işık saçmak	Akor tutturmak	Ta derinden hissetmek
Net olmayan fikir	Zil takip oynamak	Bam teline dokunmak
Göz önünde tutmak	Saçmalak	Altını kazımak
Gözünü açmak	Şiir gibi konuşmak	Dişini sıkamak
Gün gibi ortada	Dili dolanmak	Yarayı deşmek
Tam yerini saptamak		Tereyağından kıl çekmek
Su yüzüne çıkarmak		Üstüne ayağını basmak
İleriye göremeyen		Ateş bacayı sarmak
İyi gözle bakmamak		Oldubittiye getirmek
Burnunun dibinde olmak		Ortasından yarılmak
Gözden geçirmek		Alnından vurmak

Yukarıda listelenen sözcük ve deyimlerin yanında temsil sistemlerini cümle bazında da görmek mümkündür. Biçer (1999, s. 56); Dilts ve diğerleri (2006, s. 101) temsil sistemlerine göre kullanılan cümlelere şu şekilde örnekler vermektedirler:

Görsel: Bu olayı *gözümde* canlandırmakta güçlük çekiyorum. Bu iyi bir fikir gibi *görünüyor*. Soruna ilişkin daha *temiz bir imgeye* ihtiyacım var. Bu, konuyu biraz daha *aydınlatıyor*. Geriye dönüp *baktığımda ışıktı görebiliyorum*. Renkli bir örnek. Aralarındaki ilişkiyi *görüyor* musun? *Bak*, ne yaptın? Bir gün geçmişe *bakıp* kendine güleceksin. Ne demek istediğini bana *göster*. Bu açıdan *bakarsan* daha iyi olur.

İşitsel: Bu, *kulağa* hoş geliyor. Fırsat kapıyı *çalıyor*. Şu giysi al beni diye *bağırıyor*. Kendine bunun doğru olup olmadığını *sor* ve yanıtı dikkatle *dinle*. Bazı konuşmalar işitince kulak *kesildim*. İçimden bir ses şimdi tam sırası *diyor*. Şeytan *diyor* ki, git onu oradan al. Adamın sesindeki öfkeyi *duyabiliyorum*. Saçma sapan *konuşma!* İşine gelmeyince bülbül gibi *öttü*.

Dokunsal: Bu projenin *elle tutulur* bir yanı olduğunu *hissediyorum*. O adam şirketin *ağır* toplarından biridir. İşlerimiz çok *yoğunlaştı*. Müşteriyle hemen yeniden *temas kurmalıyım*. O çok *katı* bir insan. *Soğuk* bir adam. Onlar yüzünden kendimi kötü *hissediyorum*. Kasların bayağı gergin *duruyor*. Arkadaşıyla *sarmaş dolaş* geziyor.

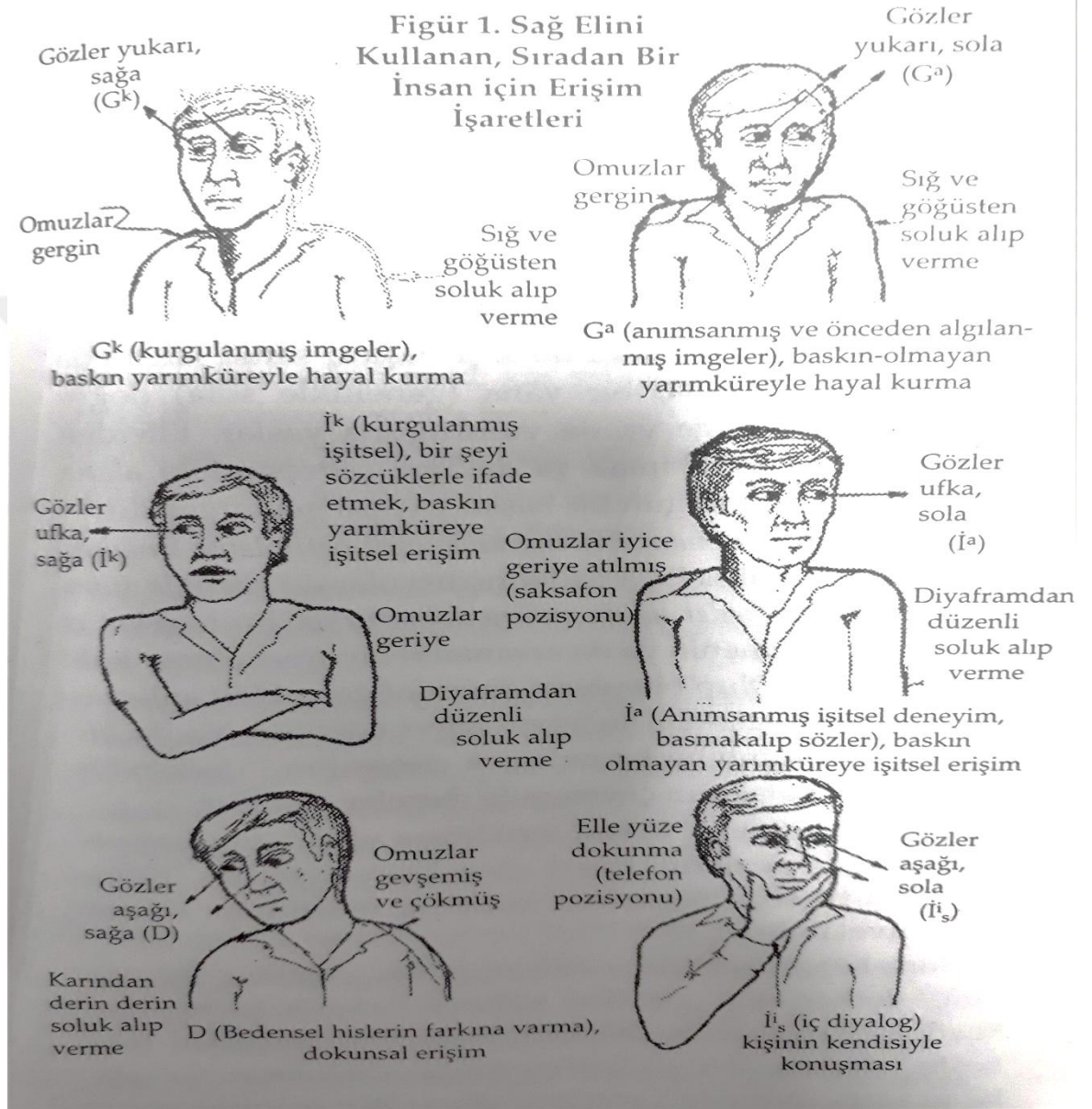
“Bu konuda desteğe ihtiyacım var. Kavramlarla baş etmekte zorlanıyorum ve bu iş bana biraz ağır geldi.” şeklinde dokunsal dil kullanan birine “Bunları açıklamak için ne yapabileceğime bakacağım. Neyse ki parlak bir fikrim var!” şeklinde görsel dille cevap verirse bu kişiye yeterince yardımcı olamayız. Bu yüzden bu kişiyi anladığımızı göstermek ve ona yardımcı olmak için onunla aynı dili yani “Sık dişini, bu işe dört elle sarılacağım.” diyerek dokunsal bir dil kullanmalıyız.

Beden dilinin sunduğu ipuçları

Kimin, hangi temsil sisteminin daha baskın olduğunu anlamanın diğer bir yolu da beden dilinin bize sunduğu ipuçlarıdır. İnsanlar sahip oldukları temsil sistemlerine göre farklı beden dili kullanırlar. Alder (2013, s. 58) farklı temsil sistemlerine sahip kişilerin gösterdikleri bedensel ipuçlarını şu şekilde açıklamıştır:

Görsel olarak düşünen bir insan, genellikle hızlı konuşacak ve söyleyeceklerini işitsel insandan daha yüksek bir perdede ifade edecektir. Daha ritmik, daha net ve yankılanan bir tonda konuşup nefes almaya eğilimli olacaktır. “Kendi kendine konuşan” insanlar, bir telefon konuşması yapıyorlarmış gibi tipik bir dinleme pozisyonu alarak başlarını bir yana eğmeye eğilimlidir. Dokunsal bir insan ise yavaş, daha derin bir tonda, sakın bir şekilde ve başını öne eğerek konuşmaya yatkındır. Bu “kuralları” her zaman mutlak doğru saymasak da, insanları gözlemlemeye ve onların

konuşmalarıyla ses tonlarını birbirine uydurmaya çalıştıkça, bu kişisel tavırların ne kadar sık ortaya çıktığını göreceksiniz.

Şekil 3. Sağ elini kullanan bir insanın kullandığı beden dili ipuçları (Dilts ve diğerleri, 2006, s. 117)

Beden diline bakıp bir insanın hangi temsil sistemine sahip olduğunu belirlemek kolay bir yoldur. Bu yüzden temsil sistemlerine ait bedeninin sunduğu ipuçlarına hakim olmak farklı temsil sistemlerine sahip kişilerle kaliteli iletişim sağlamak için önemlidir. Bavister ve

Vickers (2012, s. 37)'in bu konuda genel kabul görmüş olarak kabul ettikleri liste şu şekildedir:

Görsel

Nefes alma – yüzeysel ve göğsün üst kısmında

Ses tonu – çok tiz

Konuşma – hızlı

Kas gerginliği – omuzlarda

Jestler – parmakla işaret etme

Başın pozisyonu – yukarıda

İşitsel

Nefes alma – göğse eşit olarak yayılmış

Ses tonu – net ve keskin

Konuşma – orta hızda

Jestler – kollar kıvrılmış, telefon pozisyonunda – işitsel iç diyalog

Başın pozisyonu – bir tarafa hafif eğilmiş

Dokunsal

Nefes alma – derin ve karnın alt kısmında

Ses tonu – düşük ve boğuk

Konuşma – yavaş ve duraklamalı

Jestler – kollar bağlı ve rahat

Başın pozisyonu – hafif öne eğilmiş

Göz hareketlerinin sunduğu ipuçları

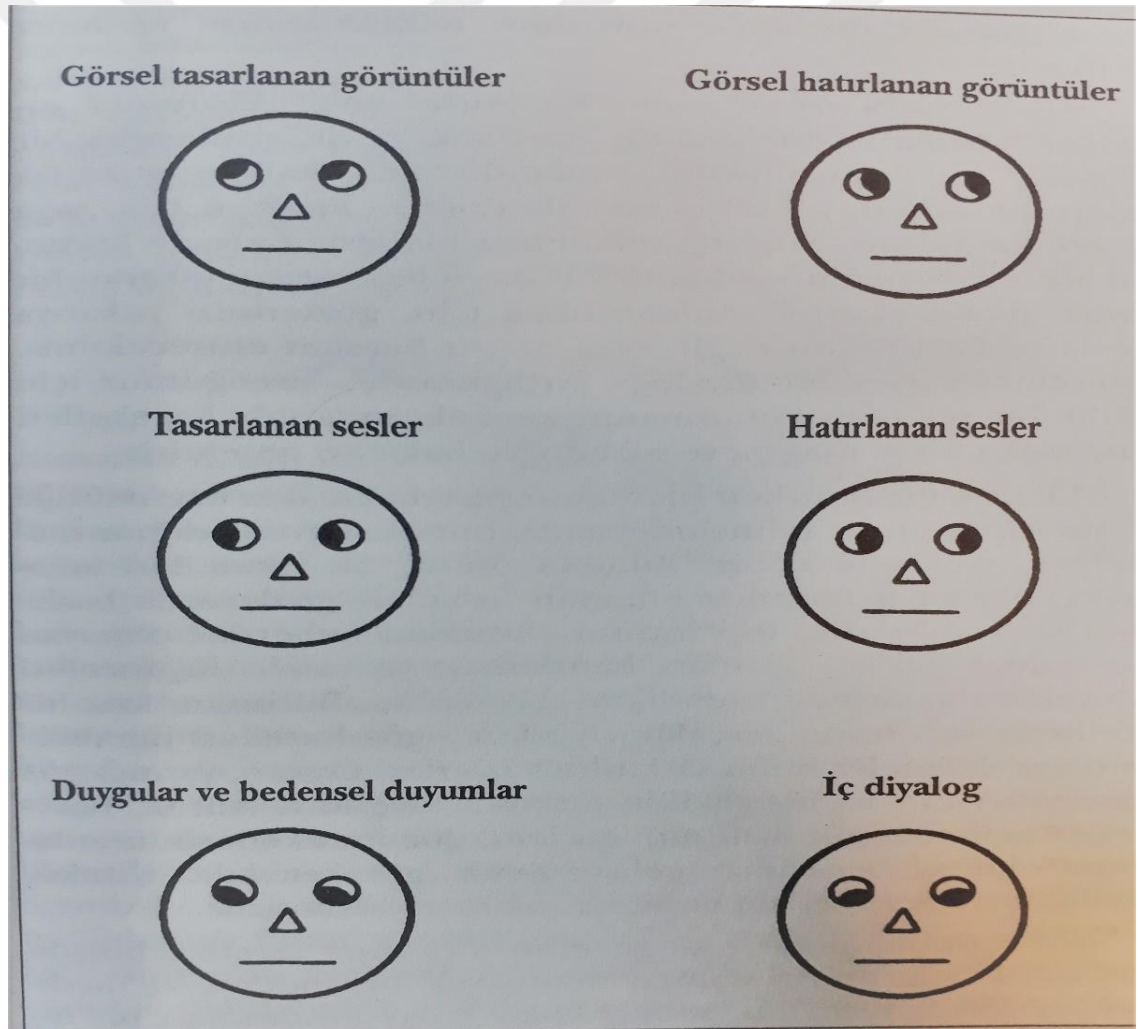
NLP'ye göre hangi temsil sistemimizin baskın olduğunu gösteren diğer bir ipucunu da göz hareketlerimiz vermektedir. “NLP'ye göre otomatik olan ‘göz erişim ipuçları’ sıklıkla özel dikkat süreçlerine eşlik eder, onayı ve kişisel temsil sistemlerinin kullanımını belirler. Göz hareketlerinin iç temsillerle ilgili olabileceği fikrini Amerikan psikolog William James 1890 yılında yazdığı ‘Psikolojinin Prensipleri’ kitabında öne sürmüştür” (Öner, 2001, s. 69).

Peki, hangi göz hareketi ne anlama geliyor? Göz hareketlerine göre bir insandaki baskın olan temsil sistemini nasıl anlayabiliriz? Bu soruların cevabını Bavister ve Vickers (2012, s. 34) şu şekilde açıklamaktadır:

İnsanlar görsel olarak düşündüğünde yukarıya bakarlar. Daha önce görmüş oldukları bir resmi hatırlamaya çalışırken sol üst tarafa bakarlar. Sarı çizgili pembe bir kaplan gibi daha önce görmedikleri bir görüntüyü oluştururken yukarıya ve sağa bakarlar. Gözleri doğrudan sol tarafa hareket ettiğinde daha önce duydukları bir sesi hatırlamakta, sağ taraflarına baktıklarında ise alışılmadık ya da yapay bir ses duymaktadırlar. Biri sol alt tarafa bakıyorsa, kendi iç sesini dinliyordur. Kişi sağ alt tarafa bakıyorsa, duyularıyla temasa geçiyordur.

Temsil sistemlerine göre farklı göz hareketleri sergilememizin sebebi düşünürken, bir olayı, bir durumu anlamaya çalışırken beynimizin farklı bölümleriyle iletişime geçmemizdir. “Nöroloji literatüründe bu olay çok iyi araştırılmıştır ve “lateral göz hareketleri” olarak anılmaktadır. NLP’de bunlara *göz erişim ipuçları* denir” (Alder, 2013, s. 60).

NLP’ye göre göz hareketlerimiz ve düşüncelerimiz arasında bir bağ vardır. “İnsanların gözlerine bakarsak zihinlerinde oluşturdukları düşünceleri anlamamıza yardım eder. Aynı zamanda herhangi bir şeyi yaptıklarında o şeyi nasıl oluşturdukları konusunda bize ipucu verir” (Biçer, 1999, s. 47).

Şekil 4. Gözün sağladığı ipuçları (Alder, 2013, s. 59)

Baskın temsil sistemine göre düşünme ve göz hareketleri arasındaki ilişkiyi Dilts ve diğerleri (2006, s. 115) daha ayrıntılı olarak şu şekilde açıklamışlardır:

Gözlerin yukarı ve sola doğru hareketi (sağlak insanlarda), daha önceden algılanıp baskın olmayan yarımkürenin sınırları içine yerleştirilmiş imgeleri uyarır. Her iki gözün sol tarafından gelen sinirler (sol görsel alanlar) sağ beyin yarımküresine (baskın olmayan yarımküreye) giderler. Gözleri yukarı ve sola doğru hareket ettirmek görsel belleğe ulaşmak için kullanılan bir yöntemdir. Gözlerin yukarı ve sağa doğru hareket ettirilmesi bunun tersine beyin sağ yarımküresini ve kurulmuş imgeleri uyarır; yani kişi bu yöntemle daha hiç görmediği şeylerin görsel temsillerine ulaşır

Alt Sistemler

Sahip olduğumuz temsil sistemlerinin alt basamaklarının ne kadar farkında olursak dış dünyayı da o kadar ayrıntılı olarak algılayabiliriz. "Duyularımızla dış dünyada yapabileceğimiz her ayrımı, iç dünyamızda da yapabiliriz. NLP'de bu farklara alt sistemler denir. Alt sistemler, duyularımızın daha küçük yapı taşlarıdır; bütünsel resimler, sesler ve duyguların yaratılma tarzıdır. Bunlar her deneyimi ayrı kılan özelliklerdir" (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 97).

Temsil sistemimizde bulunan ince ayrımlar için kullanılan alt sistemler kavramı aynı zamanda düşüncelerimizi kodlama biçimimizi oluşturur. "Çoğu zaman bu olay bilinç dışında meydana gelir. İster bir anı ister bir hayal olsun her düşünce bu resimlerde, seslerde, hislerde, tatlarda ve kokularda bulunan ayrıntılarla şekillenir" (Bavister ve Vickers, 2012, s. 41). Alt sistemler temel temsil sistemlerinin yapısını oluşturan daha hassas alt basamaklar olarak adlandırılır. "Alt sistemler, temsil sistemlerinin detaylarıdır. Örneğin, resimlerle düşünmek, görsel temsil sistemini kullandığımızı gösterirken, o resmin renkli ya da renksiz, hareketli ya da hareketsiz olduğu gibi ayrıntılara alt sistemler denir" (Saygın, 2003, s. 71).

Alt sistemlerimize hakim olmak bize büyük yarar sağlar. "Bağımlılıklarımızdan özgürleşmenin ve istemediğimiz davranışları değiştirmenin yolu alt sistemleri değiştirmekten geçer. Kurtulmak istediğimiz bir davranış için o davranışa ait zihnimizdeki resmi çekici olmaktan çıkarıp itici bir hale getirdiğimizde zaten o davranışa ilgi duymayız ve davranışı değiştiririz" (Gün, 2016, s. 173). Bu yüzden alt sistemlerimizi değiştirmek için öncelikle onların neler olduğunu bilmeliyiz. Bavister ve Vickers (2012, s. 44-45)'in belirlediği alt sistemler şu şekildedir:

Tipik alt sistemler

Görsel temsiller

- Bağlantılı – ayrışık
- Hareketli – sabit
- Çerçevesiz – panoramik

Ön plan ya da arka plan kontrastı
 Yatay ya da dikey perspektif
 İmgenin konumu
 Donuk – parlak
 Siyah beyaz – renkli
 Renk dengesi
 Hızlı – yavaş – sabit
 Uzaklık: yakın – uzak
 Net – bulanık
 Üç boyutlu – düz ya da iki boyutlu
 Şekil
 Boyut

İşitsel temsiller

Stereo – mono
 Seslerin konumu
 Ses seviyesi: yüksek – düşük
 Ton: bas – soprano
 Ses perdesi: yüksek – düşük
 Tempo: hızlı – yavaş
 Yakın – uzak
 Ritim
 Melodi
 Kalite: net – boğuk
 Devamlı – kesik kesik
 Yumuşak – sert
 Ses kaynaklarının sayısı
 Sesin türü: müzik, insan sesi – kimin sesi?

Dokunsal temsiller

Daimi – aralıklı
 Hislerin konumu – içsel ya da dışsal
 Güçlü – zayıf
 Geniş alan – dar alan
 Doku: pürüzlü – pürüzsüz
 Kuru – ıslak
 Sıcak – soğuk
 Ağır – hafif
 Sabit – hareketli
 Ritim – düzenli ya da düzensiz
 Şiddetli

Alt sistemlerimizi tanıyıp onları değiştirmenin hayatımızı ne kadar etkilediğini gördükçe alt sistemlerinin bizim için ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlayabiliriz. “Alt sistemler anılarımızı ve hayallerimizi kodlama şeklimizi seçmemize olanak tanıdığı için son derece değerlidir. Böyle davranarak bunların anlamını değiştirip, daha çok ya da daha az hatırlamaya değer, istenir, inandırıcı ya da güçlü olmayı sağlayabiliriz” (Bavister ve Vickers, s. 46). Alt sistemlerimizi istediğimiz an değiştirebilmek bize büyük bir fırsat ve özgürlük

tanır. “Alt sistemleri değiştirerek deneyimin yapısını değiştirdiğimizde, anlam da değişecektir. Anlam değiştiğinde ise içsel tepkimiz değişecektir” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 100).

Daha önce de söylenildiği gibi NLP'ye göre insanlar kendilerinde baskın olan temsil sistemleri ve alt temsil sistemlerine göre deneyimlerini anlamlandırıp kendilerine zihinsel bir harita oluştururlar. Aynı olay ya da durumu herkes kendi temsil sistemine göre farklı haritalandırır. “Temsil sistemleri, alt temsil sistemleri, göz hareketlerinin nöronsal bağlantıları beynimizdeki kendimize özgü haritanın yapıtaşlarıdır. Haritamızın en küçük yapıtaşları alt sistemlerimizin beynimizdeki kodlarıdır. Bu kodlar modüler olduğu için sadece ihtiyaç duyduğumuz kodları değiştirip, diğerlerini olduğu gibi bırakmak elimizde” (Gün, 2016, s. 180).

2.2.5. Meta Model

Meta Model, NLP'nin linguistik basamağıyla yani dil ile ilgilidir. NLP dilin kişilerarası iletişimdeki rolünü Meta Model kalıplarıyla açıklamaktadır.

Dili tündengelim için kullandığımızda, sözcüklerden yola çıkıp onların temelinde yatan belirli deneyimlere gideriz. Aynı zamanda deneyimlerimizi nasıl çarpıttığımızı, sildiğimizi ve genellediğimizi keşfederiz. Bunu yapmak için, ipi labirentin dar dönemeçlerinden geri götürecek sorular sorarız. Dile dökülen sözcüklerden başlayıp gramer yapısına geçer, bunu yaratan temsil sistemlerine ulaşır ve son olarak da duyuşal deneyime varırız. Bunu başaracak soru demeti, Meta Model adıyla anılmaktadır (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 122).

İnsanlar için doğru iletişim kurmak, doğru anlaşılma, mesajlarını karşı tarafa doğru vermek önemlidir. “NLP’de dili kullanarak söylenenlere açıklık getirebilme, anlaşılır kılabilme sanatına Meta Model denir. Meta Model, doğru soruları sorarak bilgiyi tam olarak alabilme, soru sormaya gerek bırakmayacak biçimde kendimizi ifade etme sanatıdır. İnsanların en çok şikayet ettiği şey ‘yanlış anlaşılma’dır” (Gün, 2016, s. 114).

Meta Model kalıplarını doğru kullanan kişiler verilen mesajın yanlış anlaşılma olasılığını ortadan kaldırarak iletişimin kalitesini artırmış olur. “Meta Model, gerçeklikten bilginin sadece bir bölümünü alıp bunları kendi iç dünyasındaki çağrışımlara, hatıralara bağlantılamak ve bununla olguların görüntüsünü çarpıtmak yerine, bir olayın yargısı için gerekli olan bilgilerin analizini, sadece o anın olaylarla bağlantılı gerçeklikle kurmasına yardımcı olmayı hedefler” (Lübeck, 2006, s. 74).

İnsanlar kafasındaki sınırsız duygu ve düşüncelerini ifade ederken genelleme, çarpıtma ve eksiltmeler yaparak mesajlarını kısalttıkları için bu durum meta model ihlallerine yol açar. “Meta Model, dilin gücünü kullanma sanatıdır. Meta Model, dil ile deneyim arasında bağlantı kurmayı amaçlar. Meta Model ihlalleri ise dil ile deneyim arasında filtre oluşturur ve yanlış anlaşılmalara yol açar” (Gün, 2016, s. 131).

Her sözcüğün ayrı bir gücü, hayatımıza ayrı bir etkisi vardır. Aynı durumu anlatmak için kullandığımız farklı sözcükler farklı anlamlar ortaya çıkarır. “Performanslarıyla bağlantılı olarak bireyleri motive ettiği veya motivasyonlarını kırdığı açıkça kanıtlanmış olan kelimeler ve deyimler vardır. Eğer bireyler bu ayrımı bilinçli olarak tespit edebilirse bundan sonra onlara güç katacak bu sözleri ve deyimleri kullanmak için kendilerini yeniden eğitebilirler” (Kamp, 2004, s. 62). Bu sayede hedeflerine daha kolay ulaşabilirler.

Erengil (2006, s. 25) de Meta Programların zamanla geliştirdiğimiz genellemeleri koruyan veya parçalayan kimliklerimizi devam ettirmenin yollarından biri olduğunu söylemiştir. Ona göre Meta Programlar “bilgiyi filtreleme süreçlerinin” anahtarlarıdır. Kişilerin içsel temsillerini nasıl oluşturduklarını, genel ruh hallerinin ne olduğunu ve davranışlarını nasıl yönettiklerini belirlemede yardımcı olan güçlü içsel kalıplardır.

Meta Programlar alt sistemlerden farklı bir yapıdadır. “Alt sistemler içsel sistemlerimizin duysal detayıyla ilgilidir, oysaki Meta Programlar karşılaştığımız sorunlarda kullandığımız yaklaşımı tanımlar; iç dünyamıza girmesine ve buradan çıkmasına izin verdiğimiz şeyleri filtreden geçirir” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 56).

Meta Model ihlallerini, yanlış anlamaları doğru sorular sorarak engelleyebiliriz. İletişim sırasında sorduğumuz sorular doğru mesaja ulaşmamızı sağlama konusunda oldukça önemlidir. “Meta Model, çeşitli sorular sorarak konuşmanın özünü kavramaya yarayan genelleme, seçici davranma ve anlamını değiştirme süreçlerini eleyerek düşüncenin, konuşmanın ana temasını kavramamıza ışık tutmaktadır. Meta Model konuşulanların yerine onlarla ne/neler demek istediğini anlamamıza yardımcı olur, imaları netleştirir, anlamayı kolaylaştırır” (Biçer, 1999, s. 208).

En önemli Meta Model kalıpları ve bu kalıpları nasıl ihlal edildiğine değinelim:

Yargılama: İnsanların olayları, durumları ve kişileri kendi haritalarına göre değerlendirmesidir. “Yargılamaların çoğu kıyaslara dayanır. Bu kıyaslamaları kendi haritamıza göre yaparız. Bu ihlali iki soruyla açıklığa kavuşturabiliriz: Kime göre? Neye

göre? Kıyaslamanın olduğu yerde yargılama vardır. Bu durumlarda haritanın kime ait olduğunu açıklığa kavuşturun” (Gün, 2016, s. 118). Örnek cümleler: ‘Mehmet kötü biri.’, ‘Fatma çok iyi bir insan.’, ‘Bu marka çok daha kaliteli.’, ‘Ben düşüncesiz biriyim.’

Zihin okuma: Zihin okuma, insanların başkalarının ne düşündüğünü ne hissettiğini bildiklerine inanmalarını ifade etmektedir. Gün (2016, s. 119) şu cümleleri zihin okumaya örnek olarak vermektedir: ‘Bana güvenmediğini biliyorum.’, ‘Böyle düşündüğünü biliyorum.’, ‘Ona aşık ama kabul etmiyor.’, ‘Ahmet, bu teklifine “hayır” diyecektir.’

İnsanları değerlendirirken haklı olabileceğimiz gibi fikirlerimizde tamamen yanılabiliriz de. Genellikle kendi haritamızdaki bilgileri bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde karşı tarafa dayandırırız. “Burada sorulması gereken soru; ‘Nereden/nasıl biliyorsun?’ olmalıdır” (Biçer, 1999, s. 214). Bazen de tersine zihin okuma söz konusu olabilir. “İnsanların düşüncelerini okuyabileceğinizi zannettikleri için, sizden ne istediklerini söylemeden bilmenizi beklerler. Örneğin, “Tatile çıkmak istediğimi bilmeliydin.” ama “Nasıl?” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 130).

Neden-sonuç çarpıtması: “Neden-sonuç çarpıtması, farklı nedenler ve farklı sonuçlar arasında bağ kurulmasıdır. “Bir genellemeyle birlikte bir takım sonuçlara vararak (söyleneni) ya da söylenmek istenenin anlamını değiştirebilir ya da çarpıtabiliriz. Bu bir bakıma olaylarda yanlış neden-sonuç ilişkisi kurmak demektir” (Biçer, 1999, s. 211). Neden-sonuç çarpıtmasına örnek olarak verilebilecek cümleler şunlardır (Gün, 2016, s. 120): ‘Yağmur beni hüznlendiriyor.’, ‘Kilo verirsem özgüvenimi kazanacağım.’, ‘Onun yüzünden başarısızım.’, ‘Emekli olduğundan beri mutlu.’

Neden-sonuç çarpıtmasının çoğu, duygularımızdan sorumlu olmadığımız inancından kaynaklanır. Bir şeye ya da kişiye duygularımızın sorumluluğunu yüklediğimizde ya da suçladığımızda neden-sonuç çarpıtması ihlali yapmış oluruz. Çoğu kişi duygularının sorumlusunun kendisi olduğunu kabul etmeye hazır değildir. “İnsanların seçenekleri vardır ve farklı şekillerde tepki verebilirler. Kendi dünya modelimizi yaratırken, içine koyduğumuz neden-sonuç bağlantılarından biz sorumlu oluruz. Eğer duygusal durumunuz üzerinde seçeneğiniz olmadığına inanarak hareket ederseniz, tersi de geçerlidir; yani siz de başkalarının duygusal durumlarından sorumlu olursunuz” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 131).

Genelleme yapmak: Bazen daha pratik düşünebilmek için öğrendiğimiz bir bilgiyi farklı durumlara da genelleriz. Bu durum abartılarak ve yanlış yapıldığı zaman yanlış anlamalara

yol açabilir. “Dünyayla başa çıkabilmek için genelleme büyük işe yarar. Deneyimlerin benzerlerini kullanmak çabucak öğrenmemizi sağlar. Ancak zihnimiz bazen gerçeği doğru karşılamayan genellemeler yapar. En uç noktada bu, durumların veya insanların siyah beyaz algılandığı ya hep ya hiç anlayışına sebep olur” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 163). Genellikle bir bilgi işimize yaradığında onu tekrarlayarak genelleme yaparız. “Eğer birisi hepsi, asla, bütün, herkes, her zaman gibi kelimeleri kullanıyorsa mutlaka bu konuşmada genelleme vardır ve çoğunlukla düşünceyi sınırlar ve basitleştirir” (Biçer, 1999, s. 208). Genellemeye şu cümleler örnek olarak verilebilir (Gün, 2016, s. 122): ‘Sen her zaman iyisin.’, ‘Para her kötülüğün anasıdır.’, ‘Kayserililer kurnazdır.’, ‘İngilizceyi asla öğrenemeyeceğim.’, ‘Saat 5’te evde olmalıyım.’, ‘Okulumu bitirmek zorundayım.’

Genellemeler bize yarar sağlayabileceği gibi zarar da getirebilir. Genelleme yapmak doğrudur ya da yanlıştır diye bir şey yoktur. “Genellemelerde kullanacağımız “-e bilirim, -e bilirsin” gibi kalıplar bizi “-meliydim, -malıydım” gibi olumsuz düşünce tarzından olumluya götürecek ve bize kişisel güven kazandıracaktır” (Biçer, 1999, s. 210). ‘Hiçbir şeyi doğru dürüst beceremiyorum.’ dediğinizde kendinizi sınırlarsınız. Hiç becerdiğiniz bir şey olmadı mı?

Zorunluluk/seçimsizlik: Kullandığımız bazı sözcükler yaşamımızı, tercihlerimizi sınırlandırır ve bu sözcüklerin gücüyle koyduğumuz kurallarla kendimize duvarlar örmüş oluruz. “Günümüzde en çok duyduğumuz söz kalıplarından birisi, “yapamam, edemem, -meliyim, -malıyım, -zorundayım, -mecburum” gibi ifadeler taşıyan kalıplardır ve insanları sınırlayan, hatta acizleştirecek kadar onlara engel koyan örseleyici kalıplardır” (Biçer, 1999, s. 214). Zorunluluk/seçimsizlik için örnek olabilecek cümleler şunlardır (Gün, 2016, s. 123): ‘Önce ev işlerini bitirmeliyim.’, ‘En azından bir enstrüman çalmayı öğrenmelisin.’, ‘Ben dil öğrenemem.’

Zorunluluk ve seçimsizlik kapsamında kullandığımız sözcüklerin hayatımız üzerindeki etkisi yadsınamaz. Bu sözcükleri kullanma sıklığımız kendimize koyduğumuz sınırların genişliği hakkında da bilgi verir.

Bir şeyi yapmak istediğimiz halde yapmamamız gerektiğinde ya yine de yapıyoruz ama gizliyoruz ve suçluluk duyuyoruz. Ya da yapmıyoruz ama öfke duyuyoruz. Yapamam, edemem, beceremem türü çaresizlik içeren sözler ise bizi yeteneksiz olduğumuza inanmaya ve başarısızlık korkusuna mahkum eder. Kendimiz ya da başkaları tarafından dayatılan kurallara boyun eğmek, öğrenilmiş acizliğe dönüşür ve mantık onunla baş edemez. “Yaparsam/yapmazsam ne olur?” sorusu bilinen yanıttan başka yanıtlar da

içerdiğinde onu sorgulama ve risk alma cesaretine sahip oluruz (Gün, 2016, s. 124).

Varsayımda bulunmak: Varsayımda bulunmak günlük hayatımızda çok kullandığımız bir çarpıtma şeklidir. Doğru verilere tam ulaşmadan bir sonuca varmaktır.

Beni görmezlikten geliyor.

Bana ilgi gösteriyor.

Ahmet bana selam vermedi, mutlaka bana kızmış olmalı.

Nasıl ve ne yaparak sizi görmezlikten geliyor? Yanımdan geçtiği halde selam bile vermiyor. Peki bu kişinin bu günlerde çok büyük sıkıntılar yaşadığını, kafasının çok meşgul olduğunu, ayrıca gözlerinin bozuk olduğunu ve gözlüklerini kırdığı için birkaç gündür gözlüksüz dolaşmak zorunda olduğunu biliyor musunuz? Başkalarına selam verip de sadece size mi vermiyor? (Gün, 2016, s. 125).

Varsayımda bulunmak, sebep-sonuç çarpıtmasıyla karışabilir. “Varsayımda bulunmanın neden-sonuç çarpıtmasından farkı, nedeni de sonucu da kendimizin yaratmasıdır. Kendi inanç ve beklentilerimizin subjektif bakış açısıyla varsayımlarda bulunuruz. Sonra da bunlara gerçekmiş gibi inanırız” (Gün, 2016, s. 124).

Fiili isme dönüştürmek: Bir durumu ifade ederken fiil ya da isim kullanmamız anlamı da değiştirir. “Dilbilgisinde fiil bir süreci gösterir. İsim ise bitmiş, tanımlanmış bir şeydir. Bir fiili isme dönüştürdüğümüzde onu süreç olmaktan çıkarır, donmuş, tanımlanmış değiştirilemez, ismi konmuş bir hale getiririz” (Gün, 2016, s. 128).

Vermek istediğimiz mesajı iletirken kullandığımız sözcüklerin isim mi fiil mi olmasının anlamı nasıl değiştirdiğine bakalım: ‘Ben beceriksizin tekiyim.’, ‘O güvenilir bir insan.’, ‘Arkadaşım ile ilişkimiz kötü.’, ‘Teyzem kanser.’ Şimdi aynı cümleleri farklı şekilde söyleyelim: ‘Ben bu olayda beceriksizce davrandım.’, ‘O güven duyulan bir insandır.’, ‘Arkadaşım ile aramızdaki ilişki kötüye gidiyor.’, ‘Teyzem kanser hastalığı geçiriyor.’ (Gün, 2016, s. 128)

Mesajlarımızı iletirken fiilleri isme çevirdiğimizde farkında olmadan istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarabiliriz. Örneğin; “Tıbbi tanımlar ve hastalık teşhisleri fiilin isme dönüştürülmesidir. O kanser, o hiperaktif gibi tanımlamalar kişiye etiket koyar ve kişiyi hastalığa mahkum eder. Hastalık geçirilen bir şey olmaktan çıkıp kişinin kendisine dönüşür. Kişiyi bazen ömür boyu hastalığa mahkum eder” (Gün, 2016, s. 128).

Belirsizlik: Bazen kendimizi ifade ederken daha pratik ve kısa sürede konuşabilmek için eksiltmeler yaparız. Bu durum da mesajlarımızda belirsizliklere yol açar ve iletişimi olumsuz

etkiler. “Olayların, kişilerin ve nesnelerin belirsiz olduğu cümlelerde boşluklar haritalara göre dolar. *Kim, ne, hangisi, ne zaman, nasıl* sorularıyla kastedilen kişiyi ya da olayı belirleyin” (Gün, 2016, s. 131). Bu soruları sormadığımız zaman, “Odamı temizledim” diyen çocuğunuza, odasının sizin istediğiniz gibi temizlenmediğini gördüğünüzde kızmaya hakkınız yok. Çünkü çocuğunuza göre oda temizlemek sadece eşyalarını toplamaktan ibaret iken sizin için tüm odanın düzeltilip, süpürülüp, silinmesi olabilir.

Dildeki belirsizlikler konuşma sırasında giderilmediğinde iletişimin kalitesini düşürür. Lübeck (2006, s. 77)’e göre de dil iletişiminde, bilgilerin eksik olması, eksik olan bilgi alıcısı için bilinmezse veya gönderen için göndermek istediği bilgi çok açıklayıcı olmazsa, sorun haline gelir.

Meta Model ihlallerinin farkında olup doğru soruları sorduğumuzda Meta Modeli hayatımıza uygulamış oluruz. Biçer (1999, s. 216) meta modeli üç yerde kullanabileceğimizi belirtmiştir:

- Bilgi toplar ve belirsizlikleri yok eder.
- Dinleyen, “Bununla ne demek istiyorsun? Neyi anlatmak istiyorsun?” diyerek konuşmaya anlam kazandırır.
- Bireyi sınırlayan cümle ve düşünce kalıplarını açığa çıkartır. Özellikle, yapamam, olmaz, zor, elimde değil vb. cümle yapılarını olumsuzdan olumluya çevirerek bireylere daha özgür düşünce ve eylem alternatifleri sunar.

2.2.6. İnançlar ve Değerler

Sahip olduğumuz inançlar ve değerler hayattaki bütün tercihlerimizi, hayata bakış açımızı ve hayatı nasıl anlamlandırdığımızı etkiler. Bu yüzden inanç ve değerlerimizin farkında olmak önemlidir.

İnançlar, yaşama anlam katan ve yön veren her türlü yol gösterici prensip, görüş, itikat ya da tutku; kendimize, başkalarına ve genel anlamda dünyaya ilişkin varsayımlar ve ön varsayımlardır. Çoğu zaman görünmezlerdir. Onları sorgusuz sualsiz kabul eder, daha da önemlisi doğru olduklarını düşünürüz. Ancak farklı inançlara sahip biriyle karşılaştığımızda kendimizinkinin farkına varırız (Bavister ve Vickers, 2012, s. 72).

İnançlarımız davranışlarımızı şekillendiren önemli bir etkidir. İnançlarımızı değiştirmedikçe davranışlarımızı da değiştirmemiz pek mümkün olmaz. “İnançlar davranışlarımızı etkiler, çoğunlukla neye inanıyorsak (doğru veya yanlış olabilir) o doğrultuda bir eylem sergileriz. Dolayısıyla inançlar, neyi, niçin yaptığımızın arkasında

oldukları için önemlidir. İnançlar bizi mükemmele ya da acılara götüren bir dizi zihinsel programlardır ve değişebilme özellikleri vardır” (Biçer, 1999, s. 242).

Her insanın sahip olduğu temsil sistemleri ve zihinsel haritaları farklı olduğu için herkesin inancı da bu yönde farklılık göstermektedir. Herkes kendi inancını bir başkasına ne kadar anlamsız gelse de kendi haritasına göre anlamlı bulur. “İnançlar mantıklı değildir. İki kişi birbirine zıt inançlara sahip olabilir ve ikisi de kendi perspektiflerine göre onların doğruluğunu sonuna kadar savunabilir. Başka birisinin inancını veya ifadesini aldığımızda inançlar şekillendirilir ve kendi deneyimlerimizden onları destekleyecek kanıtlar bulunur” (Kamp, 2004, s. 97).

İnançlar kadar değerlerimiz de davranışlarımızı, söz ve eylemlerimizi şekillendirir. “İnançlar çoğunlukla duygu taşımaz. İnanırsınız ama bunlar sizde duygu uyandırmaz. Bazı inançlarsa işlerin nasıl yürümesi gerektiğini gösteren yargılardır. Bir değerlendirme içerdiğinden bunlara değer denir. Değerler, peşinden gittiğimiz ve kaçındığımız deneyimleri şekillendiren içsel bir pusuladır ki hayatlarımızı bunlara göre yaşarız” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 73).

Değerlerimizin farkında olmak yaşamımızı kolaylaştırır ve bizi daha mutlu daha başarılı hayat yaşamamız konusunda cesaretlendirir. “Değerlerinizi bilmelisiniz. Değerinizin farkında olursanız yeteneklerinizi, imkanlarınızı daha etkin şekilde kullanırsınız. Kendinizle iç diyalogunuz pozitif olur. Çatışma yaşamazsınız. Kaynaklarınızı hedeflerinize daha kolay kanalize edebilirsiniz. Başkalarının değerlerinin farkında olursanız onlarla iyi iletişim içinde olabilirsiniz. Başkalarının değerlerini hiçe sayarsanız çatışma yaşarsınız” (Gültekin, 2007, s. 33).

İnsanların hangi değerlere sahip olduklarını kullandıkları dilden anlayabiliriz. Bavister ve Vickers (2012, s. 75) ‘Doğru’ ve ‘yanlış’, ‘iyi’ ve ‘kötü’, ‘olmalı’ ve ‘olmamalı’, ‘önemli’ ve ‘önemsiz’ gibi kelimelerin bir kişinin değerlerine göre konuştuğunu anlattığını ifade etmişlerdir. Başarılı insanlar hedeflerine ulaşacaklarına inandıkları için pes etmeden bu doğrultuda çalışırlar ve genellikle de başarılırlar. Aynı şekilde başarısız insanlar da hedeflerine ulaşacaklarına dair bir inanca sahip olmadıkları için yenilgiyi baştan kabul ederler. Ve genellikle de başarısız olurlar. Biçer (1999, s. 120) de dediği gibi çoğunlukla yapacağımıza inanmıyoruz. İnanmadığımız zaman beynimize bu mesajları göndererek yapamayacağımızı kendimize ve başkalarına ispatlamış oluyoruz.

İşe yaramayan, bizi engelleyen, bizi başarısız yapan inançlarımızı mutlaka olumlu yönde değiştirmeliyiz. “Eğer inançlarımızın bazılarını değiştiriyorsak her zaman eski inançlar yerine mutlaka yenilerini koymak zorundayız. İnanç değiştirirken kendinize şu soruları sorun: Bu inancın bana ne faydası var? Bu inanç beni geliştiriyor mu yoksa sınırlıyor mu? Bunun yerine hangi inanca sahip olmalıyım?” (Biçer, 1999, s. 249). İnançlar bizi farklı yollarla kısıtlayabilir.

Dilts ve Delozier inançlar hakkındaki çalışmalarında insanların başlıca üç yolla kendilerini kısıtladıklarını keşfetmişlerdir; bu üçünden herhangi biri etkili olduğu takdirde, kısıtlayıcı bir inancın değişmesi zor olabilmektedir.

***Umutsuzluk** bir şeyi elde etmenin mümkün olduğuna inanmamaktadır, hiç umut yoktur.*

***Çaresizlik** bir şeyin mümkün olduğuna inanmak ama kişisel olarak bunu başarabileceğimize inanmamaktır.*

***Değersizlik** bir şeyi elde etmeyi hak ettiğimize inanmamaktadır, buna layık değilizdir (aktaran Bavister ve Vickers, 2011, s. 78).*

2.2.7. Çapa Atmak

Çapalar herhangi bir şeye karşı nasıl tepki vereceğimizi anlatan uyarıcılardır. “NLP dilinde, bizi uyaran, dürtten ve etkileyen her dürtüye çapa denir. Çapalar görsel, işitsel, dokunsal, kokuyla ya da tat almayla ilgili olabilir” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 65). Çapalar hayatı anlamlandırdığımız farkında olduğumuz ya da olmadığımız çeşitli uyaranlardır.

İnsanlar, etkileyici bir olay yaşadıklarında ve gelecekte bu tecrübenin küçük bir parçasını algıladıklarında, bunun ve bunun tetiklediği duyguları kolayca hatırlarlar. Bütün bir hatıralar imgesini ve içinde, buna ait olan duygu durumunu uyandırmaya uygun olan, böyle bir tecrübenin küçük bir parçası, NLP dilinde çapa olarak tanımlanır (Lübeck, 2006, s. 143).

Literatürde çapa atmakla ilgili farklı tanımlar mevcuttur. Bavister ve Vickers (2012, s. 111)’e göre “çapa atma”, “içsel bir tepkinin dışsal ya da içsel bir deneyimle eşleştirilme ya da ilişkilendirilme işlemidir”. Çapaların bilinçli olarak görsel veya dokunsal temsil sistemlerinden bir veya birkaçının bir arada kullanılmasıyla gerçekleştiğini söyleyen Biçer (1999, s. 187)’e göre çağrıştırıcıların bilinçli olarak özel bir yöntemle istendiği an istenen duygu ve durumun yeniden başlatılması için kullanılması çapa atmak olarak adlandırılır. Alder (2013, s. 188) ise çapayı NLP de, psikolojik durum yaratan bir uyarıcı olarak tanımlar.

Günlük hayatımızda farkında olalım ya da olmayalım çok sayıda çapa kullanırız ve davranışlarımızın çoğunu bu çapalara yüklediğimiz anlamlara göre şekillendiririz. “Çapa atmak, davranışlarımız üzerinde daha da büyük etki yaratmak amacıyla uygulayabileceğiniz NLP tekniğidir. Çapalar o kadar yaygın ve geneldir ki, varlıklarının ve bizi sürekli olarak nasıl etkilediklerinin farkında olmayız” (Alder, 2013, s. 188). Örneğin, bir zil sesi öğretmen için farklı, öğrenci için farklı duygular uyandırır. Aynı zil sesi kimine okulu, kimine hastanede sırası geldiğini kimine ise bir yangının habercisi olduğunu çağırıştır. Evde çalan zil sesi ise kapıyı kimin çaldığını düşündüğünüze göre o anki ruh halini tamamen değiştirebilir.

“Çapa, bir sembolün uyarıcı haline gelerek, belirli bir durumu ve tepkiyi tekrar yaratma halidir. Uyarıcı-tepki durumu” (Gün, 2016, s. 143). Eğer daha önceki bir iş görüşmesine mavi bir kazakla gitmiş ve işi almışsanız mavi kazağın size şans getirdiğine inanırsınız. Ve bundan sonraki tüm görüşmelere de mavi kazakla gitmeyi tercih edersiniz; çünkü mavi kazak, size geçmişte yaşadığınız bir başarıyı hatırlatır ve bu sayede kendinizi daha güvende hissedersiniz.

Çapaların ne zaman, nasıl oluştuğunun genellikle pek farkında olmayız. “Çapalar doğal olarak oluşur. Gördüğümüz, duyduğumuz, hissettiğimiz, tattığımız, dokunduğumuz şeyler hemen anıları, çoğu kez duyguları akla getirir. Belli bir ses tonu bize eleştirel bir ebeveyni anımsatabilir. Bir göl, neredeyse boğulacağımız bir anı hatırlatır. Fobiler uç noktadaki “olumsuz” çapalara örnektir” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 112). Çapalar zihinsel ve duygusal olmak üzere iki şekilde oluşabilir

Duyularımızın belirli bir duyguyla bağlantısı olmaksızın oluşan çapalar zihinsel çapalardır. Bir reklamı bin kere izlersek ürün zihnimizde çapa oluşturur. Bir reklamın ilk cümlesini duyduğumuzda gerisini getiririz. Duygusal yolla oluşan çapada ise duygusal yoğunluk yaşadığımız anlarda beş duyumuz her şey ile duygumuz arasında bağlantı kurar. Örneğin, 37 yaşındaki bir adam iş yaşamında sadece gözlüklü erkeklere güven duyar. Çünkü kendisi 3 yaşındayken ölen babası gözlüklüydü. Eşi de gözlüklüdür. Gözlük onun için bir çapa oluşturmuştur. Tüm hayatımız, zihinsel ya da duygusal yolla oluşmuş binlerce çapayla doludur. Olumsuz duygularla özdeşleşen düşünce ve davranışlar olumsuz çapalar yaratır. Bizde olumsuz duygu yaratan çapaların farkına varıp onları olumlu çapalarla değiştirmek NLP ile mümkündür (Bavister ve Vickers, 2012, s. 113).

Hayatımızdaki olumsuz çapaları nasıl olumluya çevireceğimizi bilirsek doğru çapalarla hedeflerimize daha rahat ulaşabiliriz. Bu yüzden öncelikle çapaları bilinçli bir

şekilde hayatlarımızda nasıl uygulayacağımızı bilmeliyiz. Bavister ve Vicker (2012, s. 114)'a göre bilinçli çapa için dört anahtar şunlardır:

1. **Duygu yoğunluğu:** Etkin ve kalıcı bir bağlantı kurmak için, çapanın kişinin ruh hali en yüksek yoğunluğuna ulaşmadan hemen önce oluşturulması gerekir. Yoğunluk bir ruh halinin ne kadar canlı ve güçlü hissedildiğidir.
2. **Zamanlama:** Bir çapanın etkin olması için zamanlamanın doğru olması gerekir.
3. **Uyarıcının özgünlüğü:** Beyne açık ve net sinyaller gönderen çapalar seçilmelidir. Genellikle dokunsal çapalar kullanılmakla beraber dokunsal çapayı bir ses tonu gibi işitsel bir çapayla birleştirecek etkisini arttırabiliriz.
4. **Bağlam:** Çapaların çoğu ortama bağlıdır, öyle ki sadece oluşturulduğu çevrede işe yarar. Bunun sebebi, çevrenin çapa atma sürecini etkileyebilen, hatta çapanın bir parçasına dönüşebilen ipuçları taşımasıdır. Sınavın yapılacağı odada bu sınava yönelik bir tekrar yapmak mümkünse, odanın çevresel çapası öğrenilenlerin hatırlanmasına yardımcı olur.

Çapaların çoğunun farkında değilizdir ama özellikle bizi olumsuz etkileyen bir durumdan kurtulmak için bu çapaları olumluya çevirerek hayatımıza olumlu bir yön verebiliriz. O'Connor ve McDermott (2003, s. 66)'a göre bazı çapalar evrenseldir. Onları evrensel kılan, etkiyle tepkiyi hiç düşünmeden birbirine bağlama şeklindeki insani yeteneğimizdir. Böylece aldığınız her tepkiyi tekrar değerlendirmeniz gerekmez. Trafikte gördüğünüz kırmızı ışık işaretini bir kez daha değerlendiriyor musunuz?

2.2.8. Yeniden Çerçevelemek

NLP'ye göre sahip olduğumuz tüm duygu, düşünce ve eylemlerimiz 'yeniden çerçeveleme' tekniğiyle istediğimiz yönde yeniden inşa edilip değiştirilebilir. Bunun için öncelikle literatürde yeniden çerçeveleme tekniğinin nasıl tanımlandığına bakalım:

“Yeniden çerçevelemek, NLP açısından istenmeyen duygu, düşünce ve yaşantıların bir kaynak olarak ele alınıp istenilen yönde değiştirilebileceğini ifade etmektedir” (Biçer, 1999, s. 262). Alder (2013, s. 130) ise yeniden çerçevelemeyi şöyle açıklamıştır: “Herhangi bir olayın anlamı, onun bağlamına ya da çerçevesine bağlıdır. Bu durumu veya olayı çevreleyen referansın çerçevesini ona başka bir anlam katacak şekilde değiştirmek, NLP'de “yeniden çerçevelemek” olarak bilinir.” “NLP'de ‘çerçeve’ kelimesi bir olayın veya deneyimin sınırlarını ya da kısıtlarını tanımlamak için kullanılır. Çerçeve, içsel temsilimize dayanarak dünyaya ilişkin algılarımızı süzgeçten geçirmenin başka yoludur. Tuzla buz olmuş

bir vazoya verdiğimiz tepki, bizim için ne kadar kıymetli olduğuna bağlıdır” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 177).

Yeniden çerçevelemede amaç bizde olumsuzluk yaratan bir duruma karşı bakış açımızı gözden geçirip olumluya çevirmektir. “Yeniden çerçevelemenin asıl amacı sistemin tüm yönlerini uygun bir bağlamda sistem için değerli kaynaklar olarak kabul edip onaylayarak sistemin bütün parçalarını aynı meta-sonuçları (yani sistemin hayatta kalmasını, korunmasını, büyümesini vs) elde etmeye yönelten bir iskelet yaratmaktır” (Dilts ve diğerleri, 2006, s. 329). Başka bir deyişle, Biçer (1999, s. 264)’e göre yeniden çerçevelemenin amacı olaylara bakış açımızı değiştirmek ve onları bizi engelleyen değil, güçlendiren ve geliştiren bir açıdan bakmamızı göstermektir.

Yağmurlu bir gün, düşünü olan birisi için felaket bir durum iken, bir şemsiye satıcısı için sevindirici bir durumdur. Aynı yağmurlu gün kimi çiftçiler için bereket iken kimi çiftçiler için ürününe zarar vereceği için zarardır. “Çerçeveyi, yani bağlamı değiştirmek anlamı da değiştirir. Herhangi bir olayın koşullarına bağlı olarak, farklı anlamlar ortaya çıkacaktır. Tepkimiz ve hissettiklerimizi ise deneyimin kendisinden çok bu anlam belirleyecektir” (Alder, 2013, s. 130).

Farkında olalım ya da olmayalım çerçevelerin hayatımıza etkisi büyüktür. Hayatımızı küçüklükten beri oluşturduğumuz çerçeveler doğrultusunda yaşar, tüm doğrularımızı bu çerçeveler üzerine inşa ederiz. Durumların, olayların, kişilerin bizde yarattığı etkiyi değiştirmek için önce onlara karşı çizdiğimiz çerçeveyi değiştirmeliyiz.

Çocuklukta kullandığımız çerçeveler değişkendir ama yaşıyoruz ilerledikçe sabitleşmeye başlarlar. Zamanla birer yetişkin olarak düşünme alışkanlıkları geliştiririz. Bu çerçevelerin bir kısmı hayatımızı kolaylaştırır, bir kısmı ise bizi kısıtlar ve istediğimiz şeyleri elde etmemizi engeller. Hiçbir şey özünde iyi ya da kötü, olumlu ya da olumsuz değildir. Olayların ve deneyimlerin kendi başına anlamı yoktur, onlara anlam yükleyen biziz. Bu anlam büyük ölçüde durumu algıladığımız çerçevenin içinde tanımlanır. Çerçeve değiştiğinde anlam da değişir, bizim ona verdiğimiz tepki de (Bavister ve Vickers, 2012, s. 181).

Günlük yaşamımızda yeniden oluşan koşullara göre zaten yeniden çerçeveleme yapıyoruz. “Bunu ihtiyacımız olduğu anda bilinçli olarak yapabilmek hayatımızda çok şeyi değiştirir. Bir resmin sınırlarını çerçevesi belirler. Gördüğümüz manzara evin hangi penceresinden baktığımıza göre değişir” (Gün, 2016, s. 187). Yeniden çerçevelemeyi bilinçli bir şekilde kullanabilirsek bir olaya saplanıp kalmak yerine esnek bir şekilde başka çıkış yolları bulmamıza yardım edeceği için hayatımıza birçok açıdan fayda sağladığını görürüz.

“Yeniden çerçeveleme, seçenekler üretir; insanı karşılaştığı başarısızlık denilen olaylar karşısında çöküntüden kurtarır. Böyle olunca, o azimle, engel ne kadar büyükse o kadar yükseğe çıkarır” (Saygın, 2003, s. 97).

Okula ya da işe gidip gelirken yolda uzun zaman harcamak çok can sıkıcı görünebilir; ama yeniden çerçeveleyerek bu durumu can sıkıcı bir durum olmaktan çıkarabiliriz. Yolda geçen zamanı kitap okuyarak, yeni bir dil öğrenerek, yeni planlamalar yaparak, farklı insanlar tanıyarak geçirdiğimizde olay ya da duruma karşı bakış açımızı yeniden değerlendirmiş yani durumu yeniden çerçevelemiş oluruz. “Zamanı akıllıca kullanmak somut yararlar getirebildiği gibi yeniden çerçevelemek zamana karşı tutumunuzu da değiştirebilir. Böylece, daha önce yaptığınız gibi içerleme, öfke ve diğer olumsuz duyguları yaşamazsınız” (Alder, 2013, s. 131).

Yeniden çerçevelemek, alternatiflerinizin farkına daha fazla varmanızı sağlayarak yaşamınız üzerindeki denetiminizi artırır. Yeniden çerçevelemenin yolları büyötmek, küçöltmek, içeriğı değiştirmek ve niteliğı değiştirmek olmak üzere dört başlık altında toplanabilir:

1. Büyötmek: Bazen bir konuya dar baktığımızda bütünü net göremeyebiliriz. Bu yüzden bazı durumlarda olaya daha geniş bakabilmek daha çok işimize yarayabilir. “Sorun özgül bir şeyse, konuya daha geniş açıdan bakmak yararlı olabilir. Çok beğendiğimiz bir evi, sırf kirası yüksek olduğı için kiralamaktan vaz geçtiğimiz için üzöldüğümüzde iş yerimize daha yakın olması, tam istediğimiz gibi aydınlık olması gibi diğör avantajları göremeyiz” (Gün, 2016, s. 188).

2. Küçöltmek: Bazen bir olaya bütün olarak baktığımızda olayı gözümüzde büyöttüğümüzden çözüm yolu bulmakta zorlanabiliriz. Bu yüzden böyle durumlarda bu olayı daha küçük parçalara ayırırsak çözümü de daha rahat bulabiliriz. “Sorun genel bir şeyden kaynaklanıyorsa, sorunu parçalara ayırarak çözüm üretmek yararlı olabilir. Uzun bir yolun sadece ilk kilometresini bitirmeye odaklandığımızda yol daha kısa gelir. Sonra bir kilometre daha, sonra bir kilometre daha. Her uzun yol ilk küçük adımla başlar” (Gün, 2016, s. 189).

3. İçeriğı değiştirmek: Bazen yapmak istemediğimiz bir şeye yeni anlamlar yükleyerek içeriğı değiştirirsek o şeyi yapmak konusunda kendimizi güdülemiş oluruz. “Bir şeyin anlamını değiştirmek yeniden çerçevelemek için yeterli olabilir. Yapmamız gereken motivasyon eksikliğinden dolayı ertelediğimiz şeyleri çekici kılmak. Bir şeyi

yapmaktan hoşlanmıyorsak, onu yapmayı dört gözle beklemeyiz. Bir amacın bizi harekete geçirmesi için ödülün bedelden yüksek olduğuna inanmamız gerekiyor” (Gün, 2016, s. 190).

4. *Niteliği değiştirmek*: “Her davranışın niteliğini koşullar belirler. Koşullar değişince çerçevemiz de değişir. Asla ağzımıza koymayacağımızı söylediğimiz bir yiyeceği, bir kazada yaşam mücadelesi verirken bulduğumuzda, ben bu yiyeceği sevmiyorum demeyiz. Çünkü *nitelik* farklı.” (Gün, 2016, s. 191). Aynı şekilde trafik kazasında ayağı yaralanan biri ayağını ilk kımıldattığında çok mutlu olur; ama biz günlük hayatımızda ayağımızı kımıldattığımız için mutlu olmayı aklımıza getirmeyiz. Kaldı ki, çoğu zaman ayağımızı kımıldattığımızın farkında bile olmayız. Koşullar değiştikçe nitelik de değişir.

2.2.9. Modelleme

NLP, bir bakıma başarılı insanları modellediğimizde onlar gibi başarılı olup olamayacağımızın sorgulanmasından ortaya çıkmıştır. NLP’de ‘bir şeyi birisi yapabiliyorsa bunu herkes yapabilir’ inancı vardır. Bu yüzden modelleme kavramı NLP’yi anlamak için önemlidir. “NLP’de modelleme, bir kimsenin bir işi nasıl yaptığını öğrenmek anlamına gelir. Mükemmelliği kopyalama süreci NLP’nin özüdür. Bir beceriyi modellemek, bu beceriye sahip kişinin bunu yapabilmesini mümkün kılan değer ve inançları keşfetmektir” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 107). Duygular, düşünceler, davranışlar ve bakış açılarına kadar her şey modellenabilir. Erengil (2006, s. 107)’e göre modelleme, bir insanın bir görevi ya da işi mükemmel bir şekilde başarmasını sağlayan düşünceleri ve eylemleri anlama sürecidir.

Peki, bir insanı modelleyip onun ulaştığı başarıya ulaşmak nasıl mümkün olur? Erengil (2006, s. 108) konuyla ilgili olarak modelleme uygulamasının işlem basamaklarını şöyle sıralamıştır:

- Modellemek ve yeniden üretmek istediğiniz beceriyi tanımlayın.
- Bu beceriyi mükemmel bir şekilde sergileyen kişiyi ya da kişileri seçin.
- Onların davranışlarını gözlemleyin ve betimleyin. Ne yapıyorlar ve nasıl yapıyorlar?
- Onların temsil sistemlerini ve beden dillerini gözlemleyin ve betimleyin.
- Onların filtrelerini ve meta programlarını gözlemleyin ve betimleyin.
- Onların nörolojik düzeylerini gözlemleyin ve betimleyin.
- Modellediğiniz kişi ya da kişilerle yüz yüze görüşün ve röportaj yapın.
- Onların ne yaptıklarını açık bir şekilde anlamaya çalışın.

2.3. NLP ve Dil Öğretimi

Dil öğretimi, sınırların kalkmaya başladığı dünyamızda gerekli olduğu kadar zorlu ve uzun bir süreçtir. Bir dili, mümkün olduğunca kısa sürede, doğru ve etkili bir şekilde anlayıp konuşabilmek dil öğretiminde başlıca hedeftir. Bunun içindir ki yüzyıllardan beri birçok ülkede bu hedefe ulaşmak için çeşitli dil öğretim yöntemleri ortaya atılmıştır. Bu dil öğretim yöntemlerini kıyasladığımızda hepsinin iyi ya da kötü yanlarının olduğunu görmekteyiz. Peki, NLP'nin dil öğretiminde etkililiği ne boyuttadır? Dil öğretim yöntemlerini konuştuğumuzda NLP neden modern ve etkili bir dil öğretim yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır? Bu sorulara cevap olabilecek nitelikteki bazı araştırmalara şu şekilde örnekler verilebilir:

Demir (2015), çalışmasında Arapça öğretiminde NLP tekniklerinin kullanılmasını tartışmış, Arapçanın bir yabancı dil olarak öğretiminde klasik yöntemlerin yerine NLP temelli uygulamaların derslerde kullanılmasını önermiştir. Çalışmasında NLP temelli Arapça öğretimi sonucunda etkinliklerin uygulandığı gruplarda şu sonuçlara ulaşmıştır: 1. Öğrencilerin derse daha aktif katılımı sağlanmıştır. 2. Öğrencilerin motivasyonu artmıştır. 3. Dersler daha yaratıcı ve keyifli hale gelmiştir. 4. Dersler daha çok öğrenci merkezli işlenir duruma gelmiştir.

Tezinde şarkıların ve bunlara dayanarak Nörolingüistik Programlama ilkelerine ve tekniklerine göre hazırlanmış sınıf içi etkinliklerin, çocuklara yabancı dilde kelime öğretimine etkilerini araştıran Gülten (2012), bu amaçla, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan iki gruba deneysel bir çalışma yürütmüştür. Kontrol grubundaki öğrencilere, kelime öğretimi geleneksel metot ve tekniklerle yapılırken deney grubunda şarkı ve Nörolingüistik Programlama ilkelerine ve tekniklerine göre hazırlanmış sınıf içi aktiviteler kullanmıştır. Çalışmanın sonuçları, şarkıların ve Nörolingüistik Programlama ilkelerine ve tekniklerine göre hazırlanmış sınıf içi etkinliklerin, öğrencileri büyük ölçüde motive ettiğini ve bütün aktivitelere aktif bir şekilde katıldıklarını ve öğretilen kelimeleri rahatlıkla hatırlayabildiklerini göstermiştir.

Güleç (2012), çalışmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin uzun süreli belleklerini tetiklemek amacıyla, Nöro-Lingüistik Programlama (NLP) teknikleriyle hikaye anlatımı ile kelime öğretimi konusuyla ilgilenmektedir. Bu amaçla hikaye anlatma yöntemi kullanılarak, mevcut müfredata NLP tekniklerini de dahil etmiştir. Kelime Bilgi Skalası yapılan etkinliklerin sonucunu görmek için ön-test ve son-test olarak uygulamıştır. Sonuçlar uygulanan hikaye anlatımı ve Nöro-Lingüistik Programlama tekniklerinin bir öğrenci hariç,

öğrencilerin hedef kelimeleri öğrenmelerinde etkili olduğunu göstermiştir. Güleç araştırmasında, son-test uygulamadan iki hafta sonra yapılmasına rağmen, hedef kelimeleri öğrencilerin önemli ölçüde hatırlamış oldukları ve uygulamalardan sonra öğrencilerin motivasyonlarının oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Pishghadam, Shayesteh ve Shapoori (2011), “NLP Ölçeğinin Doğrulanması ve Liselerde Öğretmen Başarısı ile İlişkisi” adlı çalışmalarında önce Nöro-Dilbilimsel Programlama (NLP) anketini oluşturmayı ve ikinci olarak da öğretmen başarısı ile ilişkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla, NLP'nin en sık kullanılan göstergelerini toplayarak bir anket tasarlamışlardır. Daha sonra, liselerde NLP ve İngilizce öğretmenlerinin başarısı arasındaki ilişkiyi bulmaya çalışmışlardır. Sonuçlar NLP ile öğretmen başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Turgutay (2010), çalışmasında, Nöro-linguistik Programlama (NLP) eğitimi almış 12 İngilizce eğitmeninin NLP'nin dil öğretimi üzerindeki rolüne ilişkin algılarını ele almıştır. Çalışmasını, bu eğitmenlerin dil öğrettikleri sınıflarda kullanmayı tercih ettikleri NLP tekniklerini ve stratejileri, bu stratejilerin hangi dil becerilerin geliştirilmesine faydalı olduğunu ve bazı NLP stratejilerinin sınıfta kullanılmama sebeplerini ortaya koymak amacıyla tasarlamıştır. Verileri söz konusu eğitmenlerle gerçekleştirilen mülakatların ses kayıtlarının yapılmasıyla elde etmiştir. Turgutay araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: NLP'nin küçük çaplı bir dizi dil öğretim teknikleri olmaktan ziyade, muhtelif disiplinleri barındıran etkili iletişim amaçlı bir felsefe olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, NLP'nin dil öğretimi yaklaşımlarındaki temel unsurları barındırdığı, öğrencilerin öğrenme stillerinin ve meta-programlarının tespitinin ise dil eğitmenlerine derslerini planlama aşamasında büyük ölçüde rehberlik edebileceği tespit edilmiştir. Görselleme, beyin jimnastiği ve mükemmellik çemberi gibi NLP stratejilerinin öğrencilerin öğrenme sürecindeki beklentilerini olumlu yöne çevirmekte etkili rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Bunlara ek olarak, dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dil becerilerini geliştirmelerinde yardımcı olduğu algısı ortaya çıkmıştır.

Tokgözlü (2009), çalışmasında, İngilizce başta olmak üzere pek çok yabancı dilin öğretilmesinde ve öğrenilmesinde artık bir yöntem olarak kabul edilen NLP'yi, ilk kez Arapçaya uyarlamış ve bu anlamda Arapça öğretim ve öğrenimine yeni bir bakış açısı kazandırmak istemiştir. Bunun için araştırmasında NLP'de temsil sistemleri ve temsil sistemlerini belirlemek amacıyla kullanılabilecek yöntemleri incelemiş, bu yöntemleri

Arapça öğretim ve öğrenimine uyarlamış, NLP ilke ve tekniklerine dayalı ve Arapça öğretiminde kullanılabilecek örnek etkinlikler sunmuştur.

Çalışmasını Sinir-Dilsel Programlama tekniklerini açıklayarak, SDP'nin yabancı dil öğretme-öğrenme sürecinde nasıl etkin bir şekilde kullanılabileceğini ortaya koymak amacıyla yapan Tepiroğlu (2007), araştırmasında SDP Destekli Dil Öğretme-Öğrenme Modeli sunmuştur. SDP tekniklerine uygun olarak hazırlanmış olan ders gereçlerini yine SDP tekniklerine uygun bir şekilde işlenen derste kullanmıştır. Araştırmasında, hazırlanan ders modelinde SDP'nin İngilizce Öğretme-Öğrenme sürecini daha etkin ve eğlenceli hale getirmede destekleyici bir rolü olduğu görmüştür.

İnce (2005), Almanca olarak yayımladığı çalışmasında NLP'yi dilbilimi açısından incelemeyi ve dilbilimi ile bağlantılarını tespit ederek ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla öncelikle dilbilimini üç araştırma alanı olan Nörolingüistik, Psikolingüistik ve Pragmalingüistik'i ayrı ayrı inceledikleri konular açısından irdelemiş ve ardından her birinin NLP ile bağlantılı yönlerini araştırmıştır. Söz konusu çalışmanın bir diğer hedefi NLP'nin metotları çerçevesinde dil ağırlıklı bir yöntem uygulayarak salt dilsel telkin yoluyla davranış değişikliği elde etmenin mümkün olup olmadığını bulmak ve burada farklı dillerin kullanımının sonuca etkisini araştırmaktır. İnce, bunun için 60 kişilik bir denek grubunun sigara içme alışkanlığında dilsel telkin yoluyla davranış değişikliği elde etmenin mümkün olup olmadığını incelemiştir. Burada NLP'nin incelenen dilbilim alanlarının bulgularından kuramsal temelini oluşturmada olduğu gibi yöntem ve uygulamalarında da oldukça yoğun bir şekilde faydalandığını tespit etmiştir.

Peki, bu araştırmalarda da görüldüğü üzere NLP neden dil öğretimde etkili bir yöntemdir? Bu soruya cevap vermeden önce genel dil öğretim ilkelerine yer vermekte yarar vardır. Demirel (2012, s. 30)'e göre yabancı dil öğretiminde temel ilkeler şu şekilde sıralanır:

1. Dört temel beceriyi geliştirme,
2. Öğretim etkinliklerini önceden planlama,
3. Basitten karmaşığa somuttan soyuta doğru öğrenme,
4. Görsel ve işitsel araçları kullanma,
5. Anadili gerekli durumlarda kullanma,
6. Bir seferde bir tek yapıyı sunma,
7. Verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlama,
8. Öğrencilerin derse etkin şekilde katılmalarını sağlama,
9. Bireysel farklılıkları dikkate alma

Demirel'in bahsetmiş olduğu bu ilkeleri incelediğimizde, NLP'nin önemli alt başlıklarıyla ilişkili olduğunu görmekteyiz. Bunlardan ilki, dil öğretiminde temsil sistemlerinin kullanılmasının ne kadar etkili ve önemli olduğudur.

NLP tekniklerini kullanan öğretmenler öğrencilerin 5 duyusunu kullanarak pratik yapmalarını oldukça önemserler. Bunun için öğretmenler dil öğretim/öğrenim sürecinde dört beceri öğretimi, sözcük öğretimi, dilbilgisi öğretimi, iletişim gibi herhangi bir aşamasında her fırsatı değerlendirirler. Örneğin, dinleme becerisi öğreten bir öğretmen tatil konusuyla ilgili bir diyalogu öğrencilerinden üç ayrı şekilde canlandırmalarını isteyebilir: sevinçli, üzgün ve kızgın ve yorgun. Bir başka örneği ele alalım, bir öğretmen hasta-doktor iletişimi konusunda öğrencilerine rol oynama yaptırıyor. Bunun için gerekli rol kartlarını hazırlamış ve öğrencilere dağıtmış. Hasta rolünü oynayan öğrencilerden en etkili şekilde hastalıklarını doktora anlatmalarını istiyor: korkarak, jest ve mimiklerle abartarak ve ağlayarak. Öğrenciler bu etkinlikleri kolay kolay unutabilir mi? Öğrenciler de görecektir ki, konu farklı duyu ve duygularla işlendiğinde daha kalıcı oluyor, öğrenciler etkinliklerden daha çok zevk alıyorlar ve dil öğrenmeyi seviyorlar (Paker, 2012, s. 181).

Yapılan çalışmalar NLP'nin eğitim öğretim ortamında, öğretmenin daha nitelikli olmasında, öğrenci başarısını artırmada etkisi olduğunu göstermektedir. Childers (1985) da "Nöro-Dilbilimsel Programlama: Öğretmen-Öğrenci İletişimini Geliştirmek" adlı makalesinde NLP ustalığının öğretmenlerin kişilerarası becerilerini ve öğrencilerin temsil tercihlerini tanıma yeteneklerini etkin bir şekilde artırdığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda, temsil sistemleri (görsel, işitsel, kinestetik ve koku alma deneyimleri dahil) ve farklı bireylerin deneyimlerini aktarma yollarını (yüklemeler, eşleşmiş tahminler ve uyumsuz tahminler) çalışmasında tartışmaktadır.

Demirel'in bahsettiği temel ilkelerde göze çarpan bir diğer nokta ise modelleme tekniğinin dil öğretirken karşımıza nasıl çıktığıdır. NLP yöntemini benimseyerek ders anlatan bir öğretmen, bu konuda başarılı ve mükemmeli yakalamış başka bir öğretmenin kullandığı programı, strateji, yöntem ve teknikleri, ders içi ve dışında kullandığı etkinlikleri, öğrencilere karşı tutum ve yaklaşımlarını ve başarı getiren diğer tüm adımları modelleyerek kendisi de başarılı ve mükemmeli yakalamış bir öğretmen durumuna gelebilir. "Bu yaklaşımı kullanan öğretmenlerin özgüveni yüksek, öğrencilerini bir birey olarak tanıyan ve onların bireyselliklerine göre yönlendirebilen, katılımcı ve demokratik niteliğe sahip öğretmenlerdir" (Paker, 2012, s. 180).

Dil öğretiminde öncelikle öğrencinin motive olması, o dili konuşabileceği konusunda kendisine güvenmesi gerekiyor. Bunun için de dil öğretiminde verilecek olan

konu, içerik ve yöntemlerinin öğrenci için anlamlı olması son derece önemlidir. Tam da bu noktada karşımıza NLP'nin ön varsayımlarının, yeniden çerçevelemenin ve değer ve inançların NLP açısından önemi çıkmaktadır. Demirel'in de belirttiği gibi verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılması, öğrencilere günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir dil eğitiminin verilmesi NLP'ye göre, dil öğretiminde başarıyı yakalamak için önemli çıkış noktalarıdır.

İnsanlar yeni bir dil öğrenirken, ilk başta yepyeni, farklı bir dil dünyasıyla karşılaştıkları için genellikle o dilin zor olduğuna dair bir önyargı geliştirirler. Bu önyargı ise dilin öğrenilmesini zorlaştıran önemli bir etkidir. Yapılan araştırmalar, NLP tekniklerinin kullanıldığı bir sınıf ortamında bu önyargıların en az indirildiğini göstermekle birlikte sınıfın genel başarısını artırdığını da göstermektedir. Tepiroğlu (2007, s.73)'na göre NLP teknikleri, “Öğrencilerle uyum sağlamak, hızlarına ayak uydurmak, öğrenciyi yönlendirmek, ders işlenişini yeniden çerçevelemek ve başarıyı çapalamak gibi NLP teknikleri daha çok şans yaratarak ve başarının programlanmasına yardımcı olarak öğrenciyi yetkinleştiren teknikler” olarak tanımlanmıştır. Aynı şekilde NLP tekniklerinden yoksun bir öğretim ortamında da başarısızlığın yüksek olması araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. “Sonuca aşırı odaklanma, doğru ve yanlış bilginin sürekli filtrelenmesi ve öğrenci stratejilerinin modellenmesinin daha az öğretmen-öğrenci uyumu ve etkileşimi ile alakalı olduğu bulunmuştur” (Tepiroğlu, 2007, s.73). Richards and Rodgers (2010, s.13) da “Eğer dil öğretmenleri NLP prensiplerini benimser ve kullanırlarsa daha etkili öğretmen olurlar” diyerek dil öğretiminde NLP ilkelerini kullanmanın önemine dikkat çekmişlerdir.

NLP'yi diğer dil öğretim yöntemlerinden ayıran en önemli noktalardan birisi de NLP'de iletişimin ne kadar ince, hassas ve önemli bir konu olduğunun bilinmesidir. “Meta Model” olarak karşımıza çıkan bu kavramla dil öğretim ve iletişim arasındaki ilişkiyi daha net anlayabiliriz. Bu noktada ise Chomsky'nin ortaya attığı ve günümüzde de birçok dilbilimcinin kabul ettiği “derin yapı” ve “yüzey yapı” kavramlarını açıklamak doğru olacaktır.

Üretici-dönüşümsel dilbilgisinin kurucusu olan Chomsky bir sözdizimsel ögenin iki yönü olduğunu ifade eder. Bunlar; derin yapı (deep structure) ve yüzey yapı (surface structure)'dır. “Doğrudan doğruya tümcede anlatım bulan derin yapı, tümcenin temelinde bulunan bütün anlam öğelerinden oluşmuş anlam yapısıdır. Tümcenin içeriği ve tümcede yer alan mantıksal, soyut yapıdır. Yüzeysel yapı, derin yapıda var olan anlamın açıklanış biçimi, sese, sözcüklere dökülerek gerçekleştirilmesidir” (Aksan, 2009, s. 134). Derin yapı ve

yüzeysel yapı dilin insan zihninde nasıl yapılandığını anlatmaktadır. “Chomsky insan zihnine odaklanmıştır. Dilin fizik bölümünü (sesler) yani dış dünyasını oluşturan yüzey yapı ile dilin mental yapısını (anlamlar) yani iç dünyasını oluşturan derin yapı arasındaki etkileşimleri ve bu iki dünya arasındaki ilişkileri yöneten dizgeyi belirlemeye çalışır” (Kerimoğlu, 2016, s. 73).

Chomsky bir tümcenin derin yapısının yüzey yapısından ayırt edilebileceğini belirtir. Aynı zamanda bağlamın da derin yapı ve yüzey yapı üzerindeki etkisinden bahseder. “Bir sözcede, konuşucular ve durum, derin yapıda bulunmayan başka anlamların da ortaya çıkmasında belirleyicidirler. Dilsel yapısındaki anlam yerdeşliğini bozmayacak, yine derin yapıda yer almayan bir dizi ruhsal boyutta örtük anlamlar ortaya çıkararak sözceye çok ayrı görünüm verilebilir” (Kıran ve Kıran, 2006, s. 168). Bu konuda şöyle bir örnek verilebilir:

Kış geliyor

- “kış geliyor.” → Kartopu oynayacağız (Ne güzel) → mutluluk;
 “kış geliyor.” → Yaz ne çabuk geçti (Hay Allah!) → düş kırıklığı, üzüntü;
 “Kış geliyor.” → Odun-kömür almak lazım (Ama...) → çaresizlik;
 “Kış geliyor.” → Hala sobayı kurmadın / kazanın bakımını yaptırmadın. (Ne laftan anlamaz adamsın!) → kızgınlık;
 “Kış geliyor.” → Yaz bitti (Artık eve kapandık gitti.) → bezginlik
 (Kıran ve Kıran, 2000, s. 168).

Dilin temel işlevlerinden biri iletişim kurmaktır. İletişimin tam ve sağlıklı olabilmesi için iletişimi başlatan kişinin mesajının karşı taraftan net ve doğru bir şekilde alınması gerekiyor. Kişinin “anlatmak istediği” ile “anlattığı” ne kadar örtüşürse iletişim de o kadar başarılı olur. Başka bir deyişle söylemin “derin yapı” ve “yüzeysel yapı” sının birbiriyle ne kadar örtüştüğü iletişimin kalitesini son derece etkilemektedir. Bu durum da NLP’de Meta Model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Derin yapı, bir deneyimle ilgili bildiğimiz her şeydir ve bilinçdışıdır. Bazı yanlarını sözcüklere dökebiliriz, bazı yanlarını dökemeyiz. Deneyimlerimizi sözcüklere dökerken, derin yapıdan hareketle yüzeysel bir yapı kurarız. Deneyimin derin yapısını, ‘sözcükleri’, ‘tonu’ ve ‘beden dilini’ kullanarak, başkalarıyla iletişimde kullanacağımız yüzeysel yapıya dönüştürürüz. Bu yüzeysel yapı, silmeler, çarpıtmalar ve genellemeler dolayısıyla hiçbir zaman derin yapıdaki her şeyi kapsayamaz. Meta Model sizin, karşınızdaki insanın ‘derin dil yapısında’ var olan ve gelen mesajı silen, çarpıtan ve genelleştiren özellikler hakkında bilgi edinebilmenizi sağlar (Erengil, 2006, s. 50).

2.4. NLP ve Ders Kitapları

Ders kitapları tüm alanlarda olduğu gibi yabancılara Türkçe alanında da en çok başvuru kaynağının başında gelmektedir. “Basılı materyaller öğrenme-öğretme sürecinde en yaygın ve en kolay ulaşılabilen materyaller olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca ekonomik olması, öğretim ortamına kolaylıkla taşınabilmesi ve çoğaltma imkanının bulunması en önemli avantajlarıdır” (Karakoç, Öztürk, 2016, s. 336). Ders kitapları öğrenme ortamlarında birçok yarar sağlayan önemli bir kaynaktır. “Kitaplar, öğrencilere eğitim programları ile ilgili etkinliklerde üzerinde çalıştıkları konularda bilgi sağlayan, belirli ipuçları veren ve onları hedefler doğrultusunda geçerli davranışlar kazanmak üzere inceleme ve araştırma yapmaya yönelten bir ortam ve öğretme-öğrenme süreçlerinin öğelerinden biridir” (Kılıç, Atasoy, Tertemiz, Şeren ve Ercan, 2001, s. 93). Birçok yararı bulunan kitaplar, Kılıç ve diğerleri (2001, s. 94)’e göre, öğretim programlarında yer alan ünite ve konularla ilgili bütünlük arz eden bilgileri öğrencilerin hizmetine sunması, onlara tekrar, pekiştirme, sınava hazırlama ve kendi hızlarına uygun olarak çalışma olanağı sağladığından kullanışlı ve ekonomik bir araç olarak önem taşır.

Ders kitapları öğretim programlarının hedefe ulaşmasını kolaylaştıran önemli materyallerdir. Küçükahmet (2004, s. 13)’e göre de ders kitapları programla öğrenci arasında köprü kuran temel materyaldir. Öğrenmede başarıyı yakalamak için doğru ders kitabını seçmek çok önemlidir. Yanpar (2009,s.114)’a göre ders kitapları eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri; en yaygın olarak kullanılan hatta birçok durumda, tek öğretim materyalidir. “Okulda yapılan öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanılan eğitim araçları arasında ders kitapları tamamlayıcı öğretim materyalleri olmanın yanında, temel eğitim sürecinde sadece öğrencilerin değil, yetişkinlerin de öğrenme yaşantılarına kaynaklık ederler” (Çalık, 2001, s. 1).

Ders kitaplarının yaygın olarak kullanılmasının farklı sebepleri bulunmaktadır. “Ders kitaplarının kullanılmasının birinci sebebi organizasyondur. Ders kitapları eğitim programına uygun olarak hazırlanmaktadır. Eğitim programındaki amaçlar, içerik, faaliyetler ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgiler sırayla yer almaktadır. Birçok öğretmenin bir ders kitabı kullanmasının üçüncü sebebi rahatlığıdır. Takip etmesi, ödevlendirmesi kolaydır” (Halis, 2002, s. 50).

Öte yandan derslerin sıkıcı ve zor olarak algılanmasında da ders kitaplarının payı olduğu söylenebilir. “Bu da kitap seçimini daha önemli kılmaktadır. Bunun için öğretmen iyi

bir ders kitabında bulunması gereken eğitici unsurları bilmeli, kitap seçiminde bu unsurları göz önünde bulundurmalıdır” (Duman ve Çakmak, 2004, s. 28). Öğretmenlerin çoğu ders süresini kitap işleyerek doldurdıkları için bu noktada kitapların ilgi çekici, motive edici ve herkese hitap edecek şekilde hazırlanması daha da önem kazanıyor.

“Hazırlanacak bir ders kitabı, çocuğun düşünme ve sosyal becerilerini geliştirmelidir. Öğrencinin kendi kendine öğrenmesi için fırsatlar verebilmelidir. Örnekler, örnek olaylar, renkli, resimli problemler, bilmeceler, araştırma ve projeler, alıştırma ve tekrarlar, izleme testi vb. yer almalıdır” (Halis, 2002, s. 51). Ders kitapları eğitimde önemli bir yer kapladığı için ders kitapların kalitesi eğitimin kalitesini doğrudan etkilemektedir. “Öğretmen ve öğrencilerin sürekli olarak karşı karşıya olduğu ders kitaplarının niteliğinin yükseltilmesi aynı zamanda eğitimin de kalitesini yükseltecek, eğitim programında belirlenen amaçlara daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır” (Kolaç, 2003, s. 106).

Eğitim- öğretim ortamında bu kadar önemli olan ders kitapları, yabancılara Türkçe öğretiminde de temel başvuru kaynağıdır. “Ders kitapları, tasarımından yazımına, yazımından dağıtımına, dağıtımından kullanımına kadar önemli bir materyal olarak Türkçe öğretiminin vazgeçilmez bir unsurudur” (Özbay, 2003, s. 67). Yabancılara Türkçe öğreten merkezler de öğretme işinin büyük bölümünü ders kitapları aracılığıyla yapmaktadır. Gün, Akkaya ve Kara (2014, s. 3) da hem ana dil olarak hem de yabancılara öğretim açısından Türkçenin öğretiminde ders kitaplarının en önemli kaynak olarak kullanıldığını belirtmektedirler.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları dışındaki materyaller yine bu kitaplarda yer alan konuların anlaşılmasını kolaylaştırmak içindir. Sonuçta temel kaynak her zaman ders kitaplarıdır. “ Bu nedenle kitapların yabancı dil öğretiminde izlenen yönteme, çağdaş öğretim ortamına ve öğretim tekniğine uygun olarak hazırlanması gerekir” (Hengirmen, 1993, s. 64). Karakuş (2018, s. 28)’a göre ders kitaplarının, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için ayrı bir öneminin olmasının bir nedeni de bu kitapların, Türk dilini, kültürünü, toplumun yaşam şekillerini, inanışlarını ve hayata bakış açısını yansıtan özellikleri ile başı çekmesidir.

Ders kitaplarının Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde başvuru birincil ve önemli bir kaynak olduğunu düşünürsek bu amaçla hazırlanacak olan bir kitabın da ne kadar büyük bir ciddiyet ve hassasiyet istediğini görebiliriz. Türkçenin yabancılara öğretilmesi için hazırlanacak bir kitap ne kadar nitelikli ve kapsayıcı olursa hedeflere ulaşmadaki oran da kuşkusuz o kadar yüksek olacaktır.

“Yabancı dil öğretimi kitapları, Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni gereğince temel, orta, ileri seviye olarak aşamalı bir şekilde hazırlanır. Bu seviyelerin her birinde sunulan içerik ve etkinliklerle, dört temel dil becerisini, eşit oranda, en yüksek düzeyde gerçekleştirebilmek hedeflenir” (Bayraktar, 2015, s. 40). Diğer önemli bir nokta da yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlanan kitapların geniş bir yaş yelpazesine sahip kişilere hitap etmesi gerektiği konusudur. Arslan (2014, s. 27) ise bu konu hakkındaki fikirlerini şöyle dile getirmiştir:

Yabancılara Türkçe öğretimi belli bir yaş grubunu ve sınıfı kapsamadığı için hazırlanan ders kitaplarının her düzeye hitap etmesi gerekmektedir. Kitapların şekil ve içerik özellikleri, temaların seçimi, temalarla ilgili konular ve destekleyici etkinlikler sadece tek bir kesim değil diğer gruplar ve düzeyler göz önüne alınarak belirlenmelidir. Başlangıç seviyesinde bulunan, biri emekli olmuş diğeri okula yeni başlamış iki öğrencinin aralarındaki farklar düşünüldüğünde, aynı kitaplardan faydalanabilmeleri için kendilerine ait bir şeyler bulmaları göz ardı edilemeyeceğinden kitapların büyük bir özenle hazırlanması gerektiği unutulmamalıdır.

Yapılan araştırmalarda birçok farklı zeka türü olduğu ortaya çıkmıştır. Kişilerin sahip olduğu farklı zeka türleri de beraberinde bireysel farklılıkları meydana getirmektedir. “Bireysel farklılıkların bu derece çok çeşitli olması, eğitim sisteminde çoğulcu yöntemlerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Çünkü her insan, aktif olarak kullandığı zekâları ile özel bir karışıma sahiptir” (Balım, Pekmez ve Erdem, 2004, s. 13-19). Dolayısıyla öğretim materyalleri geliştirilirken farklı zeka türleri mutlaka dikkate alınmalıdır.

“Yabancı dil öğretiminde amaç, öğrencilerin derste gösterilen konuları öğrenebilmesiye bu ancak konuların anlaşılabilen ifadeler halinde öğretmenler ve ders malzemeleri vasıtasıyla sunulması halinde gerçekleşecektir. Bu nedenle ders malzemeleri içinde geçen konular ve temalar öğrencilere anlamlı gelecek şekilde düzenlenmeli ve geliştirmelidir” (Bayyurt, 2011, s. 35). Ayrıca bu konuda hazırlanmış ders kitapları öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, dinleme ve izleme CD’leri gibi farklı materyallerle desteklenirse bu kitaplardan en üst düzeyde verim alınabilir.

“Yabancı dil öğretiminde kullanılacak ders kitapları, öğrencilerin yaşı, ilgi alanları, dil seviyeleri gibi değişkenlerden birine uymazsa bu malzemelerin kullanımından istenilen verim alınamaz” (Bayyurt, 2011, s. 35). Ancak yaş grubu ne olursa olsun yapılan araştırmalar kitaplarda görsel öğelerin kullanımının ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. “Görsel tasarımı iyi olan kitaplar, öğrencinin ilgisini çekip kitaplardan alınan

verimi en üst düzeye çıkarabilir. Dolayısıyla kitaplarda görsel unsurlar iyi tasarlanmalıdır” (Ömeroğlu, 2016, s. 36). Yabancılar Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanacak kitapların nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak farklı fikirler vardır. Arslan ve Adem (2012, s. 80) bu alanda kullanılacak kitapların özelliklerini şöyle sıralamışlardır:

- Kitaplar yabancılar Türkçe öğretiminde belirlenen seviyelere uygun olmalıdır. Öğrencilerin anlayamayacağı deyimler, kelimelere, dil yapıları ve cümleleri kullanmaktan kaçınmak gerekir.
- Kitaplar öğrencilerin kolay kavrayabileceği, ilgi ve meraklarına uygun metinler içermelidir.
- Kitaplar görsel açıdan zengin olmalıdır. Güncel çizgi film ve sinema kahramanları, semboller, karakterler kullanılmalıdır. Popüler film yıldızları ve şarkıcıların fotoğrafları kullanılmalıdır.
- Eğer hazırlanan kitap yurt dışında okutulacaksa o ülkenin şartları dikkate alınmalıdır.

Yabancılar Türkçe öğretmek için hazırlanan kitapların özelliklerinin nasıl olması gerektiğini saptamak için öncelikle genel olarak yabancı dil öğretimi için hazırlanan kitapların özelliklerine bakılmalıdır. Hengirmen (1993, s. 64)’e göre ise yabancı dil öğretimi için hazırlanan iyi bir kitabın özellikleri şöyle olmalıdır:

- Kitaptaki metin, diyalog ve dilbilgisi alıştırmaları temel söz varlığına göre yazılmalıdır çünkü; temel söz varlığı insanın yaşantısında birinci derecede önem taşıyan sözcüklerden oluşur.
- Kitaplardaki konuların günlük yaşantıda iletişim yönünden en çok ihtiyaç duyulan konulara göre sıralanması gerekir.
- Kitaptaki konular öğrencinin konuşma, dinlediğini anlama, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olmalı, dikte ve dilbilgisine de bu becerilerin gelişmesine yardımcı olmak üzere yer verilmelidir.
- Kitaplarda işlenen konuların öğrenilmesini kolaylaştırmak ve öğretimi zevkli bir duruma getirebilmek için resim, karikatür ve fotoğraflara yer verilmelidir.
- Yabancı dil öğretimi konusunda yazılmış kitaplara ek olarak anahtar kitaplar, dilbilgisi ve dilbilgisi alıştırmaları kitapları, sözlükler, deyimler sözlüğü, atasözleri sözlüğü gibi yardımcı kitaplar hazırlanmalıdır.
- Öğretimi kolay, zevkli bir duruma getirebilmek, dilin sesbilimsel yapısını en doğru biçimde öğretebilmek için video ve ses kasetleri mutlaka gereklidir.

Türkçenin yabancılar öğretiminde kullanılan ders kitaplarının nasıl olması gerektiği, hangi konulara, nasıl, hangi sırayla değinilmesi gerektiği, hangi yöntem, teknikler baz alınarak hazırlanması gerektiği ve hangi temel ilkelerin göz önünde bulundurulması gerektiği ile ilgili alan yazındaki açıklamalar tarandığında bu bilgilerin birçok noktada NLP ile örtüştüğünü görmekteyiz. Bu amaçla hazırlanmış ders kitaplarının özellikle, bireysel

farklılıkları göz önünde bulundurması, farklı temsil sistemlerine sahip kişilere göre etkinliklerin sunulması, etkili iletişim için meta model hatalarının yapılmamış olması, motiveyi artırması açısından konuların günlük hayattan, öğrencilerin işine yarayacak durumlardan seçilmesinin gerekli olması NLP ile ders kitapları arasındaki ilişkiyi önemli kılmaktadır. NLP'nin dil öğretimindeki başarısı göz önünde bulundurulduğunda yabancı dil öğretiminde temel öğretim materyali olan ders kitaplarının da NLP yöntemine göre hazırlanmasının, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde hedeflere ulaştırmayı kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları, verilen analizi, araştırmanın geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Bu araştırmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelenmesidir. Bu amaçla araştırmada kitap incelemesi yapılmıştır. Bu açıdan çalışma, nitel bir araştırma olup düzeye göre ise betimsel araştırma türündedir. “Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.23). Araştırmada bu bağlamda tarama çalışması yapılmıştır. “Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem tarama çalışmasıdır” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016, s.23). “Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu sekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilemez.” (Karasar 1998, s.77).

Çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi yapılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187).

3.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracını oluşturma sürecinde araştırmaya konu olan kitaplarda NLP tekniklerinin ne derecede kullanıldığını ortaya koymak için öncelikle NLP ilkelerine dayalı bir şablon oluşturulmuştur. Söz konusu şablon Richards ve Rodgers (2002, s. 126)’ dan uyarlanarak hazırlanmıştır. Oluşturulan şablon “NLP ve iletişim” ve “NLP ve dil” olmak üzere iki bölümden meydana gelmiştir. “NLP ve iletişim” bölümünde, modelleme, yeniden çerçeveleme, çapalama, meta model soruları, bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)”, “NLP ve dil” bölümünde ise “görsel, işitsel, dokunsal, kokusal, tatsal” şeklinde alt başlıklar

bulunmaktadır. Kitaplardaki her ünite tek tek incelenmiş ve veriler oluşturulan şablona göre analiz edilmiştir. Hazırlanan şablon Tablo 1’deki gibidir:

Tablo 1

Veri toplama aracı

NLP ve İletişim	NLP ve Dil (Temsil Sistemleri)
Modelleme	Görsel
Yeniden Çerçeveleme	İşitsel
Çapalama	Dokunsal
Meta Model Soruları	Kokusal
Bireysel Farklılıklar (Kişiselleştirme)	Tatsal
Yönlendirme	

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın problemleri doğrultusunda veri toplamak için analiz edilecek materyalleri 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan TÖMER (Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi) tarafından hazırlanan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2), Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1) ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitapları oluşturmaktadır.

3.2.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1 Temel (A1-A2)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1 Temel (A1-A2), toplamda 179 sayfa olup giriş bölümü ve 12 üniteden oluşmaktadır. Kitabın ünite, içerik ve dilbilgisi dağılımı Tablo 2’de görüldüğü gibidir:

Tablo 2

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel (A1-A2) Ders Kitabının konu dağılımı

Ünite	Ders	Dilbilgisi
Giriş. Merhaba	Tanışma	Alfabe Sayılar Çoğulluk

1.Nesneler, insanlar, yerler	Ne? Kim? Neresi? Siz kimsiniz? Ne var? Ne yok?	Koşaç tümcesi Varoluş tümcesi
2.Günlük hayat	Ne yapıyorsunuz? Nerden nereye? Saatler	Şimdiki zaman Durum İlgeçler
3.Yakın çevremiz	Ailem ve arkadaşlarım Evimiz ve semtimiz Şehirler	İyelik Ad tamlaması (Belirtili) Ad tamlaması (Belirtisiz)
4.Zaman geçiyor	Ne zaman ne oldu? Dünden bugüne Anılar	Geçmiş zaman Koşaç tümcesi Şimdiki zaman- ulaçlar/bağlaçlar/ilgeçler
5.Afiyet olsun	Ne yiyelim? Ne alırsınız? Dünya mutfakları	Emir kipi Sıfatlaştırma /istek kipi Karşılaştırma /üstünlük
6.Bürokrasi her yerde	Sayın yetkili Başımız dertte Yardım istiyorum	Durum (belirtme) Durum (belirtme) İlgi eki/bağlaçlar
7.Gelecek de bir gün gelecek	Planınız ne? Böyle mi olacaktı? Neler olacak?	Gelecek zaman Gelecek zaman hikaye kipi Eşitlik/görelilik/ilgeçler
8.Rivayet odur ki...	Bir zamanlar Öyle miymiş? Ne olmuştur?	Geçmiş zaman Koşaç tümcesi (rivayet kipi) Şimdiki zaman (rivayet kipi) Gelecek zaman (rivayet kipi) Pekiştirme
9.Farklı dünyalar	Çok kültürlü bir dünya Erkekler Mars'tan, kadınlar Venüs'ten Farklı zamanlar	Geniş zaman Yeterlik Geniş zaman (hikaye kipi) Geniş zaman (rivayet kipi)
10.Yolculuk	Tatiliniz nasıl geçti? Nereye gidelim? Nasıl gidelim?	Bağlaçlar/Ad tamlaması Ulaçlar Ulaçlar
11.Sağlıklı bir yaşam	Sağlığınız için Strese girmeyin Neyiniz var?	Ulaçlar Ulaçlar Ulaçlar
12.Medya	Haberiniz var mı? Medya ve insan Televizyonda ne var?	Adlaştırma Adlaştırma+durum Dolaylı anlatım

3.2.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2 Orta (B1)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2 Orta (B1), toplamda 196 sayfa olup 12 üniteden oluşmaktadır. Kitabın ünite, içerik ve dilbilgisi dağılımı Tablo 3' görüldüğü gibidir:

Tablo 3

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta (B1) Ders Kitabı'nın konu dağılımı

Ünite	Ders	Dilbilgisi
1.İş dünyası	Yeni bir iş bulmalıyım İş yerinde Başarının sırları	Gereklilik kipi Gereklilik Zorunluluk
2.Şimdi spor zamanı	Biraz hareket! Dünden bugüne spor En büyük kim?	İsteşlik/Dönüşlülük/Pekiştirme Dönüşlü çatı İsteş çatı
3.Hayaller gerçek olsa	Bir dilek tut Ne yazık ki imkansız Hayal et olsun	Dilek kipi Dilek (hikaye) kipi Ulaçlar
4.Bu yıl moda ne?	Modanın dünü, bugünü Vitrinde neler var? Bu benim tarzım	İlgeçler Ulaçlar Ulaçlar
5.Eğitim şart	Ders başlıyor Asla geç değildir Öğrenmenin sınırı yok	Koşul kipi Dilek (hikaye) kipi
6.Estetik ve yaratıcılık	Sanat hayattır Sanat her yerde Sahnede neler oluyor?	Ettirgen çatı Çoklu ettirgen çatı İsteş çatı + ettirgen çatı
7.İcatlar mucitler	Buldum! Onlarsız olmuyor İcat edildi ama...	Edilgen çatı Tarafından / -CE öbeği İsteş + Ettirgen + Edilgen çatı
8.Tabiat ana	Hayvanlar alemi Doğayla iç içe Ne yaptık biz?	Ortaçlar (öznesel) Ortaçlar (tümleçsel) Ortaçlar (sözlüksel)
9.Sinema dünyası	Başlıyor!.. Başlıyor!.. Ödüller sahiplerini buluyor Unutulmayanlar	Ulaçlar Ulaçlar Ulaçlar
10.İster inan ister inanma	Mitoloji Batıl inançlar Gizemli olaylar	Dolaylı aktarım (Bütün zamanlar) Dolaylı aktarım Evet/hayır soruları) Dolaylı aktarım (Koşaç

		tümcesi)
11.Bugün bayram	İyi bayramlar Kutlu olsun Nice yıllara	Ulaçlar Nedenleştirme Adlaştırma
12.Insana dair	Farklılıklara rağmen Kime göre normal? Bana biraz izin ver	Ulaçlar Ulaçlar Karşıtlık

3.2.3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3 Yüksek (B2-C1)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3 Yüksek (B2-C1), toplamda 194 sayfa olup 12 üniteden oluşmaktadır. Kitabın ünite, içerik ve dilbilgisi dağılımı Tablo 4'te görüldüğü gibidir:

Tablo 4

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3- Yüksek (B2-C1) Ders Kitabının konu dağılımı

Ünite	Ders	Dilbilgisi
1.Edebiyat dünyasından	Okur yazar mısınız? Türkçe yazın Sizin klasiğiniz ne?	Bileşik zamanlar (hikaye) Bileşik zamanlar (rivayet) Bileşik zamanlar (şart)
2.Yaşadıkça	Gençlik başında duman Hayatınızda kim var? Eyvah! Yaşlanıyorum!	Ulaçlar Ulaçlar Ulaçlar
3.Kurtulamadıklarımız	Neden korkuyorsunuz? Onsuz olmaz Takmayın kafanıza	Bileşik zamanlar Bileşik zamanlar Ulaçlar
4.Dünyaca ünlü	Dünya mutfakları Dünyanın dansı Giysiler	Tezlik Sürme Yeterlik
5.Para... Para... Para...	Paranın ne önemi var? Lüks hayat Az para ile çok mutluluk	Ulaçlar Sıfatlar Bağlaçlar
6.Dile gelmek	Dil ve iletişim Bedenimizin dili Dilin kemiği	Ulaçlar Ulaçlar Olumsuzluk
7.Hadi beni güldür	Gülümse Mizahın Türkçesi Komedi dünyası	Ulaçlar Yinelemeler Belirteçler
8.Ruhun gıdası	Müzik başucumda	Edilgen

	Çare müzikte Şarkı söylemek lazım	Ulaçlar Belirteçler
9.Yapı ve yapım	Dünyanın bin bir harikası Taşın estetiği Saygılı kentleşme	Ulaçlar Ulaçlar Bağlaç
10.Tele-vizyon	Her an her yerde Bir dizi dizi Yarışalım mı?	Adlaştırma Yinelemeler Belirteçler
11.Insanın büyük sırrı	Bizi biz yapan beyin Zeka küpü müsünüz? Güç bende artık	Durum ekleri Ulaçlar Soru (İmalı)
12.Uzaydayız	Evrende yolculuk Uzaya yolculuk Yıldızların söyledikleri	Sıfatlar Adlaşma İlgeçler

3.4. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada Richard ve Rodgers (2002, s. 126)' dan uyarlanarak hazırlanan şablon için uzman görüşleri alınarak veri toplama aracının geçerlilik çalışmaları tamamlanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik çalışmaları, bu tezin danışmanı ve yazarı ile birlikte yapılmıştır. Yapılan ölçümlerde puanlayıcılar arası güvenilirlik (interrater reliability) ile çalışmanın madde analizinin güvenilirliği 0.90 olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu çalışmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde şu alt problemlere cevap aranmaya çalışılacaktır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” ders kitabındaki etkinliklerde NLP yöntemi kullanımı ne seviyededir?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ders kitabındaki etkinliklerde NLP yöntemi kullanımı ne seviyededir?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” ders kitabındaki etkinliklerde NLP yöntemi kullanımı ne seviyededir?
4. “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitapları karşılaştırıldığında NLP yönteminin kullanım seviyesi olarak fark var mıdır?

Araştırmada kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı” serisindeki temel, orta ve yüksek seviyedeki üç kitap 2018 basım tarihli olup bu ders kitaplarına ek olarak her serinin çalışma kitapları ve dinleme Cd’leri de bulunmaktadır. Bu araştırmada ders kitaplarının yanı sıra özellikle koku ve tat temsil sistemlerine yönelik etkinliklerin olup olmadığını saptamak için dinleme metinleri ele alınmıştır.

4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” Kitabındaki Etkinliklerde NLP Yöntemi Kullanım Seviyesine Yönelik Bulgular

Tablo 5

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel (A1, A2) Ders Kitabında kullanılan NLP teknikleri oranı

NLP ve İletişim			NLP ve Dil (Temsil Sistemleri)		
	f	%		f	%
Modelleme	2	2.60	Görsel	199	44.32
Yeniden Çerçeveleme	21	27.27	İşitsel	154	34.29
Çapalama	-	0	Dokunsal	68	15.14
Meta Model Soruları	-	0	Kokusal	6	1.33
Bireysel Farklılıklar (Kişiselleştirme)	36	46.75	Tatsal	22	4.92
Yönlendirme	18	23.38			
Toplam	77	100	Toplam	449	100

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel (A1, A2) ders kitabında kullanılan NLP tekniklerin oranını belirlemek için kitaptaki tüm üniteler hem etkinlik bazında hem de cümle bazında tek tek incelenmiş ve kitapta toplam 356 etkinlik olduğu görülmüştür. 356 etkinlik ve bu etkinliklerde yer alan cümlelerde kullanılan NLP tekniklerinin oranını belirlemek için oluşturulan Tablo 5 incelendiğinde “NLP ve İletişim” başlığı adı altında %46.75 oranla ilk sırada “*bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)*” tekniğine dayalı etkinliklerin, ikinci sırada %27.27 oranla “*yeniden çerçeveleme*” tekniğine dayalı etkinliklerin, %23.38 oranla üçüncü sırada “*yönlendirme*” tekniğine ve son olarak %2.60 oranla “*modelleme*” tekniğine dayalı etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Buna karşın incelenen kitapta “*çapalama*” ve “*meta model soruları*” NLP tekniklerine ait hiçbir örneğe rastlanılmadığı görülmektedir. “NLP ve Dil (Temsil sistemleri)” başlığı adı altında ise ilk sırada %44.32 oranla “*görsel*”e dayalı etkinliklerin, ikinci sırada %34.29 oranla “*işitsel*”e dayalı etkinliklerin, üçüncü sırada %15.14 oranla “*dokunsal*”a dayalı etkinliklerin, dördüncü sırada %4.92 oranla “*tatsal*”a dayalı etkinliklerin ve son sırada ise %1.33 oranla “*kokusal*”a dayalı etkinliklerin olduğu görülmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel ders kitabında kullanılan NLP teknikleri içeren örnek etkinlik ve cümlelere bakılacak olursa:

- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "görsel temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:

- Şaka mı? Sen **görürsün**.

- Sen *sarışınsın*, bu *renk* sana yakışmaz.
 - Bugüne kadar birçok ülke *gördüm*.
 - Müdürle bugün *görüştüm* var.
 - Uykusuz *görünüyorsun*.
- b. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "işitsel temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Kalabalık ve *gürültülü*.
 - Bazıları, Çiçek Pasajı'nda Türk *müziği dinliyor*.
 - Haydi, ben size bir *şarkı söyleyeyim*.
 - Şu *müziğin sesini* de biraz *kısın* lütfen!
 - Bana *sessizce* bir şeyler *söyledi*.
- c. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "dokunsal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Murat'ın çantası çok *ağır*.
 - Çocuk annesine sevgiyle *sarıldı*.
 - İş yerinde ilk gün kendinizi *iyi hissetmek* istersiniz.
 - *Al tut ellerimi* bebek, *tut* biraz!
 - Bazı günler mahallemizdeki diğer çocuklarla hiç yemek yemeden akşama kadar oyun oynar, zamanı *unuturduk*.
- d. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "kokusal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Evde salamı açtım. Çok kötü *kokuyordu*.
 - Evde *gaz kokusu* var.
 - Derin bir nefes aldım, burnuma *çiçek kokuları* geldi.
 - *Vanilya ve tarçın kokusu* mu alıyorsunuz?
 - *Lavanta kokusuna* dikkat. Bu *koku* sizi rahatlatır, sakinleştirir ve daha çok para harcarsınız.
- e. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "tatsal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Dün akşam balık lokantasında *güzel bir yemek yedik*.

- Sebzeleri suda haşlıyor ve *yağsız yiyor*.
- Babam *şekerli* çay içiyor çünkü *tatlı* sevmiyor.
- - Dün akşamki *yemeği* beğendin mi?
- Evet, *fena değildi*.
- Ben *acılı* bir kebab alayım.

f. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "modelleme" kapsamında ele alınmıştır:

- “Bir meslek seçelim” etkinliği (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)
- “Biz de tahmin edelim” etkinliği (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)

g. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "yeniden çerçeveleme" kapsamında ele alınmıştır:

- “*Tanışma*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Dinleyelim, tekrar edelim etkinliği; yerleştirelim, konuşalım etkinliği; bir diyalog yazalım etkinliği; sıralama etkinliği)
- “*Ne var? Ne yok?*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Okuyalım, yanıtlayalım etkinliği; tamamlayalım, dinleyelim etkinliği; fotoğrafa bakalım, tamamlayalım etkinliği; dinleyelim, yazalım etkinliği)
- “*Durum (yönelme, kalma, çıkma)*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Tamamlayalım etkinliği; Resimlere bakıp tamamlayalım etkinliği; eşleştirme etkinliği; okuma etkinliği)
- “*İyelik eki*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Okuyalım, işaretleyelim etkinliği; resme bakıp yerleştirelim etkinliği; tamamlayalım etkinliği; düzeltelim etkinliği; eşleştirelim, yanıtlayalım etkinliği; dinleyelim,

yerleştirelim etkinliği; fotoğraflarla eşleştirelim etkinliği; yanlış çizelim etkinliği; arkadaşımızı tanıtalım yazma etkinliği)

- “Hastalıklar” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi

(Dinleyelim, tamamlayalım etkinliği; okuyalım, işaretleyelim etkinliği; görsele bakıp eşleştirme etkinliği, randevu alalım yazma etkinliği, tamamlama etkinliği, yerleştirme etkinliği, sıralama etkinliği, muayene olalım konuşma etkinliği, dinleyelim, işaretleyelim etkinliği, okuduğumuzu yanıtlatalım etkinliği)

h. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)" kapsamında ele alınmıştır:

- “Bir meslek seçelim” etkinliği (Yazma etkinliği)
- Benim en yakın arkadaşım... (Yazma etkinliği)
- “Nedenini açıklayalım” etkinliği/Nerede yaşamak istiyorum? (Konuşma etkinliği)
- “Planlarımızı anlatalım” etkinliği/ Ne yapacağım? ... (Konuşma etkinliği)
- “Anlatalım” etkinliği/On yıllık planlarım... (Konuşma etkinliği)

i. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 Temel Ders Kitabında şu örnekler "yönlendirme" kapsamında ele alınmıştır:

- Okulda başka neler/kimler var?
- “Soralım, anlatalım/Sınıfta” etkinliği kapsamında şu sorular sorularak öğrenciler yönlendirilmiştir:
 - Sınıfta neler var?
 - Sınıfta kaç sandalye var?
 - Sınıfta kimler var?
 - Sınıfta kaç öğrenci var? Sınıfta televizyon var mı?
 - Sınıfta kim doktor?
 - Sınıfta Koreli var mı?
- “Soralım, anlatalım/Neler yapıyorsun” etkinliği kapsamında şu sorular sorularak öğrenciler yönlendirilmiştir:
 - Bir günün nasıl geçiyor?
 - Sabahları ne yapıyorsun?

- Öğlenleri ne yapıyorsun?
- Hafta sonları ne yapıyorsun?
- “Kuşuşalım/Tatilin nasıl geçti?” etkinliği kapsamında aŗaęıdaki bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiŗtir:
 - Nerede? Deniz kenarı
 - Ne zaman? Otel
 - Nasıl? Rafting
 - Kiminle? Eğlenceli
 - Niçin? Uçakla
 - Ne kadar? Ucuz – pahalı
 - Neyle? Yakın - uzak
 - İki hafta
- “Yemeęe davet edelim/Nasıl bir yer olsun?” etkinliği kapsamında řu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiŗtir:
 - Et lokantası
 - Ev yemekleri
 - Pizzacı
 - in lokantası
 - İtalyan lokantası
 - Balık restoranı
 - Havuz kenarında
 - Terasta
 - Bahçede
 - Kenarda
 - Ocak baŗında

4.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” Kitabındaki Etkinliklerde NLP Yöntemi Kullanım Seviyesine Yönelik Bulgular

Tablo 6

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2-Orta (B1) Ders Kitabında kullanılan NLP teknikleri oranı

NLP ve İletişim			NLP ve Dil (Temsil Sistemleri)		
	f	%		f	%
Modelleme	4	4.40	Görsel	176	47.31
Yeniden Çerçeveleme	12	13.18	İşitsel	114	30.64
Çapalama	-	0	Dokunsal	72	19.35
Meta Model Soruları	-	0	Kokusal	3	0.80
Bireysel Farklılıklar (Kişiselleştirme)	57	62.63	Tatsal	7	1.9
Yönlendirme	18	19.79			
Toplam	91	100	Toplam	372	100

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta (B1) Ders Kitabında kullanılan NLP tekniklerin oranını belirlemek için kitaptaki tüm üniteler hem etkinlik bazında hem de cümle bazında tek tek incelenmiş ve kitapta toplam 289 etkinlik olduğu görülmüştür. 289 etkinlik ve bu etkinliklerde yer alan cümlelerde kullanılan NLP tekniklerinin oranını belirlemek için oluşturulan Tablo 6 incelendiğinde “NLP ve İletişim” başlığı adı altında %62.63 oranla ilk sırada “*bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)*” tekniğine dayalı etkinliklerin, ikinci sırada %19.79 oranla “*yönlendirme*” tekniğine dayalı etkinliklerin, %13.18 oranla üçüncü sırada “*yeniden çerçeveleme*” tekniğine ve son olarak %4.40 oranla “*modelleme*” tekniğine dayalı etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Buna karşın incelenen kitapta “*çapalama*” ve “*meta model soruları*” NLP tekniklerine ait hiçbir örneğe rastlanılmadığı görülmektedir. “NLP ve Dil (Temsil sistemleri)” başlığı adı altında ise ilk sırada %47.31 oranla “*görsel*”e dayalı etkinliklerin, ikinci sırada %30.64 oranla “*işitsel*”e dayalı etkinliklerin, üçüncü sırada %19.35 oranla “*dokunsal*”a dayalı etkinliklerin, dördüncü sırada %1.9 oranla “*tatsal*”a dayalı etkinliklerin ve son sırada ise %0.80 oranla “*kokusal*”a dayalı etkinliklerin olduğu görülmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta ders kitabında kullanılan NLP teknikleri içeren örnek etkinlik ve cümlelere bakılacak olursa:

- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "görsel temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
 - Parkın köşesinde ***gözden kayboldu.***
 - Sağlıklı bir insanı ***dış görünüşünden*** anlayabiliriz.
 - Her şeyin kötü tarafını ***görüyorsun.***

- Oradaysa **gözleri kamaştıracak kadar parlak**, güzel bir denizkızı **gördüm**.
 - Benedictus bu durumu **göz ardı etmedi**.
- b. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "işitsel temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Ruhumu, düşüncelerimi **müzikle anlatıyorum**.
 - Kendim **konusuyor**, kendim **dinliyorum**!
 - Şehrin karmaşasından ve **gürültüsünden** uzaklaştık.
 - Bana **bağırdığından** beri onunla **konuşmuyorum**.
 - Etrafımda işsiz kiminle **konusam** şu **sözleri duyuyorum**:
- c. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "dokusal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- **Eğilerek** yerden bir denizyıldızı daha almış ve dalgalı denize doğru **fırlatmış**.
 - İzlerken ağlamamak için **kendimi tuttum**.
 - Kaptanlar birbirleriyle **tokalaştı**.
 - Sağlığını olumlu yönde **etkiler**.
 - Hayatta **mutluluğu yakalamak** için olumlu düşünmelisin.
- d. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "kokusal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Kızım şimdiden **çimin kokusunu** alsın istedim.
 - Birçok insan için sinemayı tutku haline getiren, sinema salonunun **kendine özgü o kokusudur**.
 - Bugün o **eski bayramların kokusu** burnuma geliyor.
- e. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "tatsal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
- Ne var ki, **bisküvinin tadını** alan kuşlar kuru ekmeğe bakmamaya başlar.
 - Onlara **şekerli bisküvi** verirsen, daha da **severek yerler**.
 - Yol üstünde harika bir balık çiftliği var, **yemekleri hem lezzetli** hem de sudan ucuz.
 - Van kedileri tencere ve tabakları **yalamazlar**.
 - **Nefis tereyağlı** ve ızgara alabalık yapıyorlar.

- f. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "modelleme" kapsamında ele alınmıştır:
- İsteklerimizi sıralayalım / Bugünüm şöyle olsa! (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)
 - Sürdürelim / Benim keşkelerim (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)
 - Ödül konuşması yapalım (Konuşma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzer bir konuşma yapma)
 - Diyalog üretelim/Bir dileğim var ama... (Konuşma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzer bir konuşma yapma)
- g. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "yeniden çerçeveleme" kapsamında ele alınmıştır:
- *“Zorunluluk” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi*
(Okuyalım, işaretleyelim etkinliği; tamamlayalım etkinliği, özetleyelim etkinliği; bulalım, eşleştirelim etkinliği)
 - *“İşteş çatı” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi*
(okuyalım etkinliği; tamamlayalım etkinliği; yazalım, işaretleyelim, düzeltelim etkinliği)
 - *“Dilek kipi” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi*
(Tamamlayalım etkinliği; isteklerimizi sıralayalım yazma etkinliği; paragraf tamamlama etkinliği; tamamlayalım, işaretleyelim okuma etkinliği; diyalog üretelim konuşma etkinliği;)
 - *“Ulaçlar/ -ken” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi*
(Tamamlayalım etkinliği; yeniden yazalım etkinliği; işaretleyelim etkinliği; ekleyelim etkinliği; eşleştirelim etkinliği)
 - *“Koşul kipi” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi*
(Boşluk doldurma etkinliği; cümle tamamlama etkinliği; işaretleyelim, tamamlayalım dinleme etkinliği)

h. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)" kapsamında ele alınmıştır:

- Pazartesi sendromuna karşı ne yapalım? (Konuşma etkinliği)
- Rüya mesleğimizi anlatalım. (Konuşma etkinliği)
- İsteklerimizi sıralayalım. Bugün şöyle olsa! (Yazma etkinliği)
- Sürdürelim. Benim keşkelerim. (Yazma etkinliği)
- Canlandıralım (Konuşma etkinliği)

i. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 Orta Ders Kitabında şu örnekler "yönlendirme" kapsamında ele alınmıştır:

- “Rüya mesleğimizi anlatalım” etkinliği kapsamında şu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:
 - Şöhret, heyecan, kişisel itibar, para, insan ilişkileri, iş ortamı
- “Tartışalım/Sizce spor mu?” etkinliği kapsamında şu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:

Santranc

zihinsel
bedensel
zeka
yaratıcılık
öngörü

Avcılık

çevre
doğanın dengesi
öldürme
silah
nesli tükenmek

Boks

şiddet
yaralanma
ölüm
spor ve kardeşlik
bireysel spor

- “Bir hayal kuralım” etkinliği kapsamında şu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:
 - Kişiliğiniz, arkadaşlarınız, fiziksel özellikleriniz, iş/okul hayatınız, aileniz, maddi durumunuz, eviniz, gelecek planlarınız (Keşke,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,, o zaman), böylece.....)
- “Lise hayatımızı anlatalım” etkinliği kapsamında şu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:
 - Arkadaşlar, öğretmenler, yaramazlıklar, dersler, ilgi alanları, okul etkinlikleri.
- “Tartışalım” etkinliği kapsamında şu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:

Batıl inançların doğuş sebebi ne olabilir?

- Herhangi bir nesneye karşı duyulan korku
- İyi alışkanlıklar kazandırmaya yöneltme
- Karşılaşılan olaylarla ilgili çaresizlik hissi

- Rastlantılar sonucu ortaya çıkan alışkanlıklar
- Doğa olaylarına mantıklı açıklamalar getirememek

4.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” Kitabındaki Etkinliklerde NLP Yöntemi Kullanım Seviyesine Yönelik Bulgular

Tablo 7

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3-Yüksek (B2,C1) Ders Kitabında kullanılan NLP teknikleri oranı

NLP ve İletişim			NLP ve Dil (Temsil Sistemleri)		
	f	%		f	%
Modelleme	11	10.90	Görsel	160	38
Yeniden Çerçeveleme	7	6.93	İşitsel	144	34.21
Çapalama	-	0	Dokunsal	98	23.28
Meta Model Soruları	-	0	Kokusal	1	0.23
Bireysel Farklılıklar (Kişiselleştirme)	64	63.36	Tatsal	18	4.28
Yönlendirme	19	18.81			
Toplam	101	100	Toplam	421	100

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek (B2, C1) ders kitabında kullanılan NLP tekniklerin oranını belirlemek için kitaptaki tüm üniteler hem etkinlik bazında hem de cümle bazında tek tek incelenmiş ve kitapta toplam 255 etkinlik olduğu görülmüştür. 255 etkinlik ve bu etkinliklerde yer alan cümlelerde kullanılan NLP tekniklerinin oranını belirlemek için oluşturulan Tablo 7 incelendiğinde “NLP ve İletişim” başlığı adı altında %63.36 oranla ilk sırada “*bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)*” tekniğine dayalı etkinliklerin, ikinci sırada %18.81 oranla “*yönlendirme*” tekniğine dayalı etkinliklerin, %10.90 oranla üçüncü sırada “*modelleme*” tekniğine ve son olarak %6.93 oranla “*yeniden çerçeveleme*” tekniğine dayalı etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Buna karşın incelenen kitapta “*çapalama*” ve “*meta model soruları*” NLP tekniklerine ait hiçbir örneğe rastlanılmadığı görülmektedir. “NLP ve Dil (Temsil sistemleri)” başlığı adı altında ise ilk sırada %38 oranla “*görsel*”e dayalı etkinliklerin, ikinci sırada %34.21 oranla “*işitsel*”e dayalı etkinliklerin, üçüncü sırada %23.28 oranla “*dokunsal*”a dayalı etkinliklerin, dördüncü sırada %4.28 oranla “*tatsal*”a dayalı etkinliklerin ve son sırada ise %0.23 oranla “*kokusal*”a dayalı etkinliklerin olduğu görülmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek ders kitabında kullanılan NLP teknikleri içeren örnek etkinlik ve cümlelere bakılacak olursa:

- a. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "görsel temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
 - Geminin **silueti** daha da **belirginleşti**.
 - Ne **renk** olursa olsun kaşın gözün, karşındakinin **gördüğüdür rengin**.
 - Gerçeği **görmek** ve **göstermek** zor değil.
 - Sana her **bakışında** onu **görür gibi** oluyorum.
 - Sizi bir yerden **gözüm ısıtıyor**, daha önce karşılaşmış olabilir miyiz?
- b. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "işitsel temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
 - Korkunç **sesler duydum**. Radyonun **sesini kısıp** daha dikkatli **dinledim**.
 - Babamın adeta **nutku tutuldu**.
 - Sana bir şey **anlatıyorum!** Beni **dinlemiyorsan** boş yere **konusmayayım**.
 - Birçok kültürde toplu gerçekleştirilen dinsel ritüeller için de **okunan** dualar **ritmik** ve çoğunlukla **melodiktir**.
 - Aylin'e **avazım çıktığı kadar bağırmak** istedim.
- c. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "dokunsal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
 - Babası ağ **atacak**, onu **tutacak**, güverteye **çekecek**.
 - Yeniden doğmuşçasına hayata **dört elle sarılmaya** devam etmiş.
 - Önce, onları birbirine **yaklaştıran** "ilişki" büyüdükçe sanki onları iki yana doğru **itiyor**.
 - Güneşin seni **ısıttığı** kadar **sıcaksın**.
 - O zaman o insanları büyük bir **şükran duygusuyla kucaklamak** istiyordum.
- d. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "kokusal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:
 - Koklamadan attığım gül demeti...
- e. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "tatsal temsil sistemi" kapsamında ele alınmıştır:

- Hemen bir makarna haşlayıp üzerine domates sosu yapıp **afiyetle yiyoruz.**
 - **Damak tadına** hitap etmek: **Lezzetli** gelmek.
 - Biliyorum bu ilacın **tadı çok kötü** ama sana iyi gelecek.
 - Meksika mutfağının en önemli özelliği yemeklerde çeşitli baharat ve **aromatik otların** kullanılmasıdır.
 - **Tatlıyı** sevmiyor değilim ama kilo almamak için **yemiyorum.**
- f. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "modelleme" kapsamında ele alınmıştır:
- Okuyalım, benzerini yazalım/Kısa öykü yazıyoruz (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)
 - Yazalım/Kitap değerlendirme (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)
 - Konuşalım/Bir tutkuyu dile getirme (Konuşma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzer bir konuşma yapma)
 - Konuşalım/Ülkemize ait bir yemek tanıtalım (Konuşma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzer bir konuşma yapma)
 - Benzerini yazalım (Yazma etkinliği- Örnek olarak verilen bir metni modelleyerek benzerini yazma)
- g. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler “yeniden çerçeveleme” kapsamında ele alınmıştır:
- “*Birleşik zamanlar/rivayet*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Metin tamamlama etkinliği, boşluk doldurma etkinliği, -miş eki kullanarak yorumlayalım okuma etkinliği, okuyalım, benzerini yazalım yazma etkinliği)
 - “*Ulaçlar/-Dik/-(y)EcEk+iyelik kadar*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Tamamlayalım etkinliği, boşluk doldurma etkinliği, yerleştirilim etkinliği, yorumlayalım yazma etkinliği)
 - “*Birleşik zamanlar/ zaman+gibi olmak*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Tamamlayalım etkinliği, boşluk doldurma etkinliği, yerleştirme etkinliği, konuşma etkinliği)
 - “*Yeterlik eylemi*” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi

(Tamamlayalım etkinliği, işaretleyelim etkinliği, doğru-yanlış etkinliği)

- “Bağlaçlar” konusunun anlaşılması için farklı şekillerde etkinlikler yapılarak öğretim stratejisinin yeniden çerçevelenmesi
(Yerleştirilim etkinliği, işaretleyelim, yorumlayalım etkinliği, eşleştirilim, yanıtlayalım, açıklayalım etkinliği)

h. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)" kapsamında ele alınmıştır:

- Tartışalım / Bilim tek gerçektir. Bilim her şeyi açıklayamaz. (Konuşma etkinliği)
- Astrolojiyle ilgili görüşlerimizi yazalım, tartışalım (Yazma etkinliği)
- Yazalım / “Tutkular” ile ilgili düşünceler (Yazma etkinliği)
- Mış gibi yapalım (Konuşma etkinliği)
- Türkçe öğrenirken (Yazma etkinliği)

i. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 Yüksek Ders Kitabında şu örnekler "yönlendirme" kapsamında ele alınmıştır:

- “Konuşalım” etkinliği kapsamında şu sorular sorularak öğrenciler yönlendirilmiştir:
 - Yukarıda bir klasik roman okurun düşünceleri aktarılmaktadır. Siz klasik eserler okumaktan hoşlanır mısınız? Yazarlar ve eserler nelerdir? Bu yazarlar ve eserleri hangi yönleriyle sizin ilginizi çekti? Klasik eserleri okuma size neler kazandırdı?
- “Tartışalım/Nasıldı? Nasıl olabilir?” etkinliği kapsamında şu seçenekler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:

- Bence hayatımın en güzel dönemi:

☐ 1-5 yaş arası

☐ 25-30 yaş arası

☐ 5-12 yaş arası

☐ 30-40 yaş arası

☐ 12-18 yaş arası

☐ 40-50 yaş arası

☐ 18-25 yaş arası

☐ 50 yaş ve sonrası

Çünkü:

☐ Bence yaşlanmak:

☐ Ürkütücü

☐ Doğal bir süreç

☐ Mümkün olduğunca geciktirmeli

☐ Asla önlenemez

Çünkü:

- “Karakter yaratalım” etkinliği kapsamında öğrencilerden verilen formu doldurmaları istenerek öğrenciler yönlendirilmiştir:

- Temizlik, sayma, şüphe, biriktirme, simetri, aşk, küfretme, diğer

Adı:

Yaşı ve mesleği:

Fiziksel özellikleri:

Karakter özellikleri:

Takıntısı:

Takıntısının altında yatan sebep: *Çocukluğunda*, ...

Davranışları: *Sürekli olarak*, ...

Takıntısı yüzünden başına gelen ilginç bir olay: *Bir gün*, ...

- “Ulusal dansımızı anlatalım” etkinliği kapsamında verilen bilgilerle öğrenciler yönlendirilmiştir:

- Ülkenizde dansa verilen değer
- Ülkenizde ilgi duyulan dans türleri
- Ülkenizin ulusal dansları
- Ulusal danslarınızdan bir örnek

Dansın yapıldığı bölge

Dans müziğinin özellikleri

Kullanılan enstrümanlar

Dansçıların özellikleri

Dans kıyafetleri

Dansla aktarılan duygular

Dans figürleri

- “Türkçe öğrenirken” etkinliği kapsamında şu bilgiler verilerek öğrenciler yönlendirilmiştir:

- Türkçe öğrenme amacınız
- Türkçe öğreniminiz sırasında yaşadığınız ilginç durumlardan örnekler
- Türkçe ve kendi anadiliniz arasındaki benzerlik ve farklılıklar
- Türkçeyi öğrenirken yaşadığınız güçlükler
- Yaşadığınız güçlükler karşısında ürettiğiniz çözümler

- Türkçeyi öğrenmek isteyenlere önerileriniz
- Diğer

4.4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” Kitapları Karşılaştırıldığında NLP Yönteminin Kullanım Seviyesi Olarak Fark Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 8

"Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)", "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2- Orta (B1)" ve "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı3-Yüksek (B2, C1)" kitaplarında kullanılan NLP teknikleri

	NLP Teknikleri	Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel		Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta		Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek	
		f	%	f	%	f	%
NLP ve İletişim	Modelleme	2	2.60	4	4.40	11	10.90
	Yeniden	21	27.27	12	13.18	7	6.93
	Çerçeveleme	-	0	-	0	-	0
	Çapalama	-	0	-	0	-	0
	Meta Model Soruları	36	46.75	57	62.63	64	63.36
	Bireysel Farklılıklar (Kişiselleştirme)	18	23.38	18	19.79	19	18.81
	Yönlendirme	77	100	91	100	101	100
	TOPLAM	199	44.32	176	47.31	160	38
NLP ve Dil Sistemleri	Görsel	154	34.29	114	30.64	144	34.21
	İşitsel	68	15.14	72	19.35	98	23.28
	Dokusal	6	1.33	3	0.80	1	0.23
	Kokusal	22	4.92	7	1.9	18	4.28
	Tatsal	449	100	372	100	421	100
	TOPLAM						

“Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitaplarında kullanılan NLP teknikleri oranını karşılaştırılmak için oluşturulan Tablo 8 incelendiğinde “NLP ve İletişim” başlığı adı altında incelenen teknikler içerisinde en yüksek oranı “*bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)*” tekniğine dayalı etkinliklerin oluşturduğu görülmektedir. İkinci sırada “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2,

C1)” kitaplarında “*yönlendirme*” tekniğine dayalı etkinlikler yer alırken, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” kitabında ise “*yeniden çerçeveleme*” tekniğine dayalı etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada ağırlıklı olarak kullanılan NLP tekniğine bakıldığı zaman ise “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitaplarında “*yeniden çerçeveleme*” tekniği yer alırken “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” kitabında ise “*yönlendirme*” tekniğinin yer aldığı görülmektedir. Buna karşın her üç kitapta da en az kullanılan NLP tekniğinin “*modelleme*” olduğu görülürken “*çapalama*” ve “*meta model soruları*” tekniklerine dayalı etkinliklerin ise hiç yer almadığı görülmektedir.

Tablo 8’e bakıldığında “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitaplarında kullanılan temsil sistemlerine dayalı NLP tekniklerinin kullanılma oranı sıralamasında birinci sırada “görsel”, ikinci sırada “işitsel”, üçüncü sırada “dokunsal”, dördüncü sırada “tatsal” ve son sırada ise “kokusal” a dayalı etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Bu anlamda üç kitapta benzerlik olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Sınırların artık kalkmaya başlamasıyla birlikte yeni bir dil öğrenme de son derece önemli bir konuma gelmiştir. Kısa zamanda, etkili ve kalıcı bir şekilde dil öğrenmek için sürekli yeni bir dil öğretim yöntemi, stratejisi ya da tekniği ortaya atılmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen alternatif dil öğretim yöntemlerinin en güncellerinden birinin de yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde birçok farklı bilim dalında etkisi kanıtlanan NLP (Nöro Linguistik Programlama) olduğu görülmektedir [(Acar, 2004; Acarlı, 2009; Aksel, 2016; Armağan, 2008; Aslan, 2010; Assalia ve Al-Banna, 2011; Bardak, 2007; Beausay ve Pursley, 1983; Bilasa, 2006; Bradley ve Biedermann, 1985; Brockopp, 1983; Childers ve Saltmarsh, 1986; Craft, 2001; Çalışkan, 2006; Dailey, 1989; Doğan, 2013; Günenç, 2014; Helm, 1990; Kırıcı, 2005; Kong, 2012; Korukçu, 2003; Liberman, 1984; Mert, 2006; Ocak, 2005; Ökçün, 2010; Ölmez, 2016; Ömür, 2003; Pekar, 2015; Salkım, 2005; Schaefer, Beausay ve Pursley, 1983; Shorer-Zeltser ve Ben-Israel (Fixler), 2008); Skinner ve Croft, 2009; Skinner ve Stephens, 2003; Sosyal, 2006; Sürmeli, 2004; Şen, 2014; Tat, 2007; Tokur, 2006; Tosey ve Mathison, 2010; Uysal, 2007; Ünal, 2008; Yörükoğlu, 2005; Yurdakul, 2003; Yüksel, 2001; Zeuch, 2002)]. Farklı bilim dallarına olan etkisi saptanan NLP teknikleri yapılan bazı yurt içi ve yurt dışı çalışmalarla eğitim öğretim ortamına da taşınmıştır [(Childers, 1985; Güleç, 2012; Gülten, 2012; İnce, 2005; Pishghadam, Shayesteh ve Shapoori, 2011; Şaman, 2006; Tepiroğlu, 2007; Tokgözlü, 2009; Tosey ve Mathison, 2008; Turgutay, 2010)].

Bu bağlamda, bu araştırmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde NLP tekniklerinin kullanılmasının Türkçeyi öğrenmek isteyenler için kolaylaştırıcı bir yöntem olacağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda Türkçenin yabancılara öğretilmesinde en çok kullanılan yayın olan Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) tarafından hazırlanan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” ders kitapları, NLP tekniklerine ne derece sahip olduklarını saptamak için şu kriterlere göre incelenmiştir:

- NLP ve iletişim (modelleme, yeniden çerçeveleme, çapalama, meta model soruları, kişiselleştirme)
- NLP ve dil (temsil sistemleri - görsel, işitsel, dokunsal, tatsal, kokusal)

Bu araştırmada incelenen *modelleme* tekniği, NLP'nin “Bir kişi yapabilirse bunu herkes yapabilir.” varsayımından yola çıkılarak ortaya konulmuştur. NLP'ye göre davranışlardan stratejilere kadar her şey modellenenebilir. “NLP'de modelleme, bir kimsenin bir işi nasıl yaptığını öğrenmek anlamına gelir. Mükemmelliği kopyalama süreci NLP'nin özüdür. Bir beceriyi modellemek, bu beceriye sahip kişinin bunu yapabilmesini mümkün kılan değer ve inançları keşfetmektir. Duyguları, deneyimleri, davranışları, inanç ve değerleri de modelleyebiliriz” (O'Connor ve McDermott, 2003, s. 107). “NLP terimlerinde modelleme, başarı için gerekli olan davranış kalıplarını ortaya çıkaran süreçtir. Bir insan davranışını modellemek mümkündür, eğer kişi davranışı oluşturan 3 yönü ele alabilir: inançlar, fizyoloji ve özel düşünce süreçleri (stratejileri)” (Walter ve Bayat, 2003, s. 165). Bu araştırmada ise örnek olarak verilen bir metin ya da etkinliğin tekrardan yazılması modelleme kapsamında ele alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarının her üçünde de modelleme tekniğinin diğer tekniklere göre en az oranda kullanıldığı görülmüştür. Bu durum ise modelleme tekniğinin daha çok öğretici tarafından uygulamaya dayalı bir teknik olduğu için normal olarak karşılanmıştır.

Yeni bir dil öğrenirken kişilerin zorlanmasının en büyük sebebi, dili kolay öğrenemeyeceklerine karşı geliştirdikleri önyargılardır. NLP ‘Başarısızlık yoktur, sadece sonuçlar vardır.’ varsayımından yola çıkarak kişilerdeki bu önyargıları kırmaya yardımcı olmaktadır. “NLP, etkili iletişimin kaynağının yeni bir bakış açısı kazandırmak olduğunu savunur. İnsanlara düşünce ve davranışlarını değiştirmeyi öğretmek değişimlerine yardım edeceğini savunur. Değişimin her aşamasından faydalanan olaylar ve kişiler yeniden ele alınarak, farklı bir bakış açısıyla yeni bir oluşum sağlanır” (Ölmez, 2016, s. 36). Walter ve Bayat (2003, s. 165) da “NLP'ye göre, beynin bilgiyi doğru şekilde işlemesi ve başarılı bir sonuç elde etme şansını arttırması için istenen şeyin ne olduğu fikrinin doğru şekilde çerçevelenmesi gerekiyor.” diyerek yeniden çerçevelemenin önemine dikkat çekmişlerdir. Bu bağlamda NLP tekniklerinden özellikle *yeniden çerçeveleme* dil öğrenmede önemli rol oynamaktadır. “Yeniden çerçeveleme” tekniğinin bu araştırmada incelenen kitaplardan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)” kitabında %27.27'lik oranla kullanılan teknikler içerisinde 2. sırada yer alırken “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” kitabında %13.18'lik oranla ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” kitabında da %6.93'lük oranla üçüncü sırada yer aldığı görülmüştür. Kitaplardaki seviye ilerledikçe yeniden çerçeveleme tekniğinin azalması, dil

öğrenmeye yeni başlayanların bu tekniğe daha çok ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanmıştır.

Öğrenmede en önemli sorun, öğrenilen konuların unutulmamasını ya da kolay hatırlanmasını sağlamaktır. Günümüze kadar birçok öğrenme kuramı bu soruna çözüm bulmaya çalışmış ve kendi ilkeleri doğrultusunda yeni fikirler ortaya atmışlardır. Bu konuya önemli bir bakış açısı getiren davranışçı psikologlar (Pavlov, Skinner, Watson, Guthrie, Thorndike) uyarıcı ile tepki arasındaki bağa dikkat çekmişlerdir. Bu psikologlara göre bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde oluşturduğumuz bazı uyarıcılar, bazı tepkileri vermemizde etki ederek öğrenmemizi sağlar (Arı, 2008).

NLP’de uyarıcı-tepki arasındaki bağ çapalama olarak adlandırmaktadır. "Çapalama doğal bir süreç. Farkında olsak da olmasak da zihnimiz her an bir şeyle bir şeyin bağlantısını kuruyor. Bu doğal süreci bilinçli bir şekilde kullandığımızda yaşamımızda çok şeyi değiştirebiliriz" (Gün, 2016, s. 169). Diğer öğrenmelerde olduğu gibi dil öğreniminde de çapalar kullanmak hem öğrenmeyi hem de öğrenilen bilginin hatırlanmasını kolaylaştırmaktadır. Dil öğretiminde farklı etkinlikler kullanılarak öğrencilerde bir çapa geliştirmeleri sağlanabilir. Bu araştırma kapsamındaki kitaplar incelendiğinde ise Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarının hiçbirinde çapalamayı kolaylaştırıcı bir unsur bulunmamıştır. Çapalama, aslında her ne kadar sınıf ortamında uygulamalı bir şekilde yapılması daha uygunmuş gibi görünse de sadece kitaptan yeni bir dil öğrenmek isteyen öğrenciler için kitaplarda da rahatlıkla kullanılabilecek bir tekniktir.

Güleç (2012) de, çalışmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin uzun süreli belleklerini tetiklemek amacıyla, Nöro-Linguistik Programlama (NLP) teknikleriyle hikaye anlatımı ile kelime öğretimi konusunu ele almıştır. Bu amaçla hikaye anlatma yöntemi kullanılarak, mevcut müfredata NLP tekniklerini de dahil etmiştir. Sonuçlar, uygulanan Nöro-Linguistik Programlama tekniklerinin öğrencilerin hedef kelimeleri öğrenmelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Tezinde şarkıların ve bunlara dayanarak Nörolinguistik Programlama ilkelerine ve tekniklerine göre hazırlanmış sınıf içi etkinliklerin, çocuklara yabancı dilde kelime öğretimine etkilerini araştıran Gülten (2012), bu amaçla, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan iki grupta deneysel bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın sonuçları, şarkıların ve Nörolinguistik Programlama ilkelerine ve tekniklerine göre hazırlanmış sınıf içi

etkinliklerin, öğrencileri büyük ölçüde motive ettiğini ve bütün aktivitelere aktif bir şekilde katıldıklarını ve öğretilen kelimeleri rahatlıkla hatırlayabildiklerini göstermiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitapları analiz edildiğinde hiç kullanılmayan diğer bir tekniğin de *meta model* olduğu görülmektedir. Yalnız diğer tekniklerden farklı olarak kitap incelerken, bir teknik olarak meta modelin kullanılmasından öte *meta model ihlalleri* karşımıza çıkmaktadır. “NLP’de dili kullanarak söylenenlere açıklık getirebilme, anlaşılır kılabilme sanatına Meta Model denir. Meta Model, doğru soruları sorarak bilgiyi tam olarak alabilme, soru sormaya gerek bırakmayacak biçimde kendimizi ifade etme sanatıdır” (Gün, 2016, s. 114). “Meta Model, çeşitli sorular sorarak konuşmanın özünü kavramaya yarayan genelleme, seçici davranma ve anlamını değiştirme süreçlerini eleyerek düşüncenin, konuşmanın ana temasını kavramamıza ışık tutmaktadır” (Biçer, 1999, s. 208). Turgutay (2010) yaptığı çalışmada NLP’nin dil öğretimi yaklaşımlarındaki temel unsurları barındırdığını, öğrencilerin öğrenme stillerinin ve meta-programlarının tespitinin ise dil öğretmenlerine derslerini planlama aşamasında büyük ölçüde rehberlik edebileceğini tespit etmiştir.

Meta model iletişimde doğru sorular sorarak doğru mesajı alabilme sanatı olduğu için öğrenci ya da öğretmen tarafından öğrenme ortamında uygulamalı olabilecek bir NLP tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada kitap içerisinde meta model tekniğinin kullanılmaması doğal karşılanabilir bir durum olarak görünmektedir. Buna karşın incelemeler sırasında kitaplarda meta model ihlallerine rastlanıldığı görülmektedir. Aşağıdaki cümleler meta model ihlallerine örnek olarak verilebilir:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1-Temel (A1, A2) ders kitabı, sayfa 69’da bulunan “Tabloya göre yanıtlayalım” etkinliğinde yer alan “*Pizza makarnadan daha lezzetli.*”, “*Burası Ankara’nın en iyi restoranı.*” ve “*Ben ondan daha başarılıyım.*” cümleleri meta model ihlallerinden “genelleme”ye örnek olarak gösterilebilir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2-Orta (B1) ders kitabı, sayfa 63’de bulunan “Yerleştirelim, tamamlayalım” etkinliğinde yer alan “*Hocanın biri kafayı taktı bana. Geçen sınavdan da bırakmış beni.*” cümlesi meta model ihlallerinden “neden-sonuç çarpıtması”na örnek olarak gösterilebilir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3-Yüksek (B2, C1) ders kitabı, sayfa 51’de bulunan “İşaretleyelim” etkinliğinde yer alan “*Pelin’in sağı solu belli olmaz, söz vermiş olmasına rağmen sana yardıma gelmeyebilir.*” cümlesi meta model ihlallerinden

“yargılama”ya örnek olarak gösterilebilir. Bu durum Türkçeyi yeni öğrenenlere, Türkçeyi günlük yaşamdaki doğal haliyle, bu dille ilgili karşılaşabilecekleri tüm yapıları, kalıpları gösterebilmek için bir gereklilik olarak yorumlanmıştır.

Bu araştırmada NLP’nin “Harita bölgenin kendisi değildir.” varsayımına dayanan *bireysel farklılıklar (kişiselleştirme)* tekniğinin kullanılma oranı analiz edildiğinde, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarının her birinde bu tekniğin diğer tekniklere göre en yüksek seviyede kullanıldığı görülmüştür. Alder (2013, s. 15) bu varsayımı şu şekilde açıklamıştır: “Gördüklerimiz, işittiklerimiz ve hissettiklerimize inanmamız, beş duyu yoluyla gelen bilgileri filtreden geçiren kendi yaşam deneyimize bağlıdır. Çevremizde olan biteni algılayıp yorumlamamız kişisel zihin haritamızın çerçevesini oluşturur. Hepimiz şeyleri farklı görürüz ve hiçbirimizin haritası gerçekte nesnel değildir.”

Bir hedefe ulaşıp ulaşılmadığını, bir davranışın öğrenilip öğrenilmediğini anlayabilmek için, o davranışın kişi tarafından ne derece sergilendiğine ya da yerine getirildiğine bakmak gerekir. Bunun için de kişinin o davranışı içselleştirmesi gerekmektedir. Yalnız NLP’ye göre, bir konu ne kadar farklı anlatılırsa anlatılsın herkes kendi algı süzgeçlerine ve zihin haritasına göre olanı algılar. Bu yüzden, dil öğretiminde kişinin neyi ne kadar doğru algıladığını öğrenmenin en güzel yolu kişiye dili yazılı ya da sözlü etkinliklerle kullandırmaktır. Yapılan incelemelerde Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarının her birinde bu bağlamda değerlendirebileceğimiz kişiselleştirme etkinliklerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür.

“Ne istediğini bilmek” NLP’nin en temel varsayımlarından biridir. “Ne istiyorsunuz? Bu, basit ama çoğu insanın kendine hiç sormadığı bir sorudur. Oysaki ne istediğimizi bilmek, ona ulaşmanın önemli bir parçasıdır. İsteddiğiniz şeye odaklanmak, ona ulaşmamızı sağlayacak tüm kaynakları kullanmamıza yardımcı olur” (Bavister ve Vickers, 2012, s. 13). Bir şeyi öğrenmeye çalışırken de başarıya ulaşmak için öncelikle ne istediğimizi bilmeliyiz. Sınırları belirli bir hedef, NLP’ye göre başarıya ulaşmak için ilkedir. Bu yüzden kitaplarda bulunan etkinliklerde öğrencilerden bir şey yapılması istenildiğinde; örneğin “Hadi bir hikaye yazalım!” demek yerine mekan, zaman, kahramanlar gibi unsurların sınırlandırılıp öğrencilerden çerçevesi belli bir yazı yazmalarını istemek öğrenciler için daha kolay olacaktır. Bu konuda öğrenci neyi, nasıl yapacağı konusunda bir fikir sahibi olacağı için hedefe daha hızlı ulaşacaktır. Walter ve Bayat (2003, s. 165) da çalışmalarında “Kişinin ne istediğini net bir şekilde tanımlaması ve istenen hedefi gerçekleştirmek için uygun önlemleri

alması durumunda başarının daha muhtemel olduğu”nu belirtmişlerdir. Araştırmada incelenen kitaplarda bulunan etkinliklerde bu durumun göz önünde bulundurulması *yönlendirme* olarak ele alınmıştır. Tablo 8’e bakıldığında bu kitaplarda kullanılan yönlendirme tekniğinin %23.38’lik oranla en yüksek Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Temel, %19.79’luk oranla ikinci sırada Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Orta ve %18.81’lik oranla son sırada Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Yüksek Ders Kitabı olduğu görülmektedir. Yönlendirme tekniğinin kullanılma oranının kitaplardaki seviye artıka düşmesinin sebebi, dil öğrenmeye yeni başlayan birinin yönlendirmeye daha çok ihtiyaç duyacağı şeklinde yorumlanmıştır.

Buna karşın bir ders kitabında hangi kazanımların hedeflendiğinin ünite başında verilmesi de *yönlendirme* tekniği kapsamında ele alınabilir. Öğrenci neyi, nasıl öğreneceğini önceden bileceği için öğrenme daha anlamlı olacaktır. Neuner (1994, s. 8) “ders araç gereçlerinin özelliklerinin başında; öğretim planını gerçekleştirme yolunda dersin amaçlarını saptamanın; öğretilecek konunun içeriğinin önemine göre basamaklandırılmasının; dersin yönetimini, ders sürecindeki gidişatı, dersin işleniş şeklini ve öğrenci ve öğretmen davranışlarını belirlemenin geldiğine dikkat çekmiştir” (Akt: Atay, 2017, s. 33). Yalnız Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarının hiçbirinde bu şekilde bir uygulamaya rastlanılmamıştır. Ömeroğlu da Yeni Hitit serisini incelediği doktora tezinde aynı bulguya rastlamış ve bu durumu bir eksiklik olarak görmüştür. “Hitit kitabında çağdaş, bilimsel ölçütlere göre tasarlanmış kitaplarda, bölüm başında olması gereken hedeflenen kazanımların gösterildiği içerik planının bulunmaması kitabın olumsuz tarafıdır” (Ömeroğlu, 2016, s. 603).

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitapları temsil sistemlerine göre de ayrı ayrı incelenmiştir. Her insan farklı baskın temsil sistemlerine sahip olduğu için bir ders kitabı hazırlanırken bu durum mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Revell ve Norman (1999, s. 33) “Kendimiz ve öğrencilerimizin duyu tercihlerini bilmek bize büyük kolaylık sağlayabilir. Öğrencilerin kendi tercihlerini bilmeleri de onların güçlü ve zayıf yanlarını bilmelerini sağlar. Böylece hem öğrenci hem de öğretmen geliştirilecek yönlerini bilerek ders yapabilir.” diyerek temsil sistemlerinin eğitim-öğretim açısından ne kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalar öğrenme sırasında ne kadar çok duyu organı işin içine girerse hedeflere ulaşmada o derece başarı sağlandığını göstermektedir.

“Araştırma sonuçlarına göre insanlar, okuduklarının % 10’unu, işittiklerinin % 20’sini, gördüklerinin % 30’unu, söylediklerinin % 70’ini, görüp işittiklerinin % 50’sini, yapıp söylediklerinin % 90’ını hatırlamaktadırlar” (Seferoğlu, 2006, s. 54). Bu yüzden, öğretim ortamlarının öğrencilerin hatırlamasını kolaylaştıracak şekilde çoklu ortam özelliklerine göre düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bayezit (2013) da yabancı dil ders kitaplarını öğrencilerin dil öğrenirken kullandığı temel kaynak olarak gördüğü için öğrenci ihtiyaçlarının belirlenerek bu kaynağın hazırlanmasının önemine dikkat çekmiştir. “Günümüzde öğrencinin ihtiyacı olan sadece sınıf içinde değil sınıf dışında da öğrenmeye devam edebilecek bilgi ve beceriye sahip olabilmek ve öğrenme sorumluluğunu kendi üstünde taşıyabilmektir” (Bayezit, 2013, s. 63). Altan (1999) ise yaptığı şu açıklamayla temsil sistemlerinin farkına varılmasının ve farklı temsil sistemlerine göre öğrenme ortamının oluşturmasının önemini dile getirmiştir:

Birey-merkezli eğitimin iki önemli çıkış noktası bulunmaktadır. Bunlardan ilki; her bireyin farklı zihin yapısına sahip olduğu bilindiğinden, eğitim sisteminin de bu farklılıklara cevap verecek şekilde oluşturulması gerektiği görüşüdür, ikinci çıkış noktası ise; artık geleneksel okul anlayışıyla hiç bir bireyin, bırakınız farklı alanları veya becerileri, bir konuyu dahi tam manasıyla öğrenemeyeceğinin anlaşılmasıdır. Bu bakımdan bireylerin zeka profillerini dikkate alan ve bu yönde bireylerin eğitimdeki başarılarının en üst düzeye çıkaracak modellere ihtiyaç duyulmaktadır. (Altan, 1999, s. 110).

Ders kitaplarının bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak hazırlanması önemlidir. Nitekim, “Ders kitapları bir öğrenme/öğretme yaklaşımına göre hazırlandı ise sınıfta var olan farklı yetenek ve bilgi seviyelerine veya öğrenme biçimi ve stratejilerine hitap edemeyebilir” (Bayezit, 2013, s. 62).

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitapları temsil sistemlerine göre incelendiğinde ise her üç kitapta ilk sırada *görsel* temsil sisteminin olduğu görülmektedir. Buna karşın görsel unsurların kullanılma oranlarına bakıldığında, görsel unsurların en çok Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1-Temel (A1, A2) ders kitabında, sonra Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2-Orta (B1) ders kitabında ve en az da Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3-Yüksek (B2, C1) ders kitabında olduğu görülmektedir.

Kitapların seviyesi arttıkça görsel unsurların azalmasının sebebinin dil öğrenmeye yeni başlayan birinin görsel unsurlara daha çok ihtiyaç duyacağının düşünülmesi olarak yorumlanmıştır. Yalnız görsel unsurların eğitim ortamlarındaki etkisini ortaya koyan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda bu durumun eğitim ilkeleri açısından doğru bir uygulama olmadığı söylenebilir. Ömeroğlu da “Görsel unsurların iyi seçilmesi, en az metin

seçimi kadar önemlidir. Özellikle yabancı dil öğretimi için hazırlanan kitaplarda kullanılacak görsel öğeleri iyi seçmek, tasarlamak gerekir” (Ömeroğlu, 2016, s. 579) diyerek dil öğretim kitaplarında görsel unsurların kullanılmasının önemine dikkat çekmiştir.

Öte yandan CD’ler ile desteklenen Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setinde video içerikli hiçbir etkinliğin olmaması da görsel temsil sistemi açısından bir eksiklik olarak görülmüştür. “Oysa yabancı dil öğretiminde izleme etkinliği hedeflenen kazanımlara ulaşmada önemlidir. Bu durum, incelenen kitapların eksik, olumsuz tarafıdır” (Ömeroğlu, 2016, s. 585).

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitapları temsil sistemlerine göre incelendiğinde her üç kitapta ikinci sırada *işitsel* temsil sisteminin olduğu görülmektedir. Sadece işitsel temsil sistemine sahip öğrenciler için değil diğer temsil sistemleri baskın olan öğrenciler için de dinleme etkinliklerinin önemli bir yeri vardır. Ömeroğlu’na (2016, s. 583)’ a göre dinleme becerisi, yabancı dil öğretiminin en önemli etkinliklerinden sayılır. Kişinin öğrendiği dille sözlü iletişim kurmasının temelini dinleme becerisi oluşturur

Yabancı dil öğretiminde dinlemenin genel amacı, öğrencilerin duydukları iletileri doğru ve eksiksiz şekilde anlamalarını sağlamaktır. Özelde de hedef dilde duydukları sesleri, vurgu ve tonlamaları tanımak ve anlamlandırmaktır (Durmuş, 2013, s. 142). Bir yabancı/ikinci dilde başarılı iletişim, sadece konuşabilme becerisine değil, aynı zamanda dinlemeyi de ne kadar etkili yapabildiğimize de bağlıdır. Ne yazık ki, dinlediğini anlama becerisi yabancı dil öğretiminde çok uzun yıllardan beri dikkate alınmamıştır (Sarıçoban ve diğerleri, 2015, s. 158).

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitapları temsil sistemlerine göre incelendiğinde her üç kitapta üçüncü sırada *dokunsal* temsil sisteminin olduğu görülmektedir. Yalnız söz konusu üç kitapta da dokunsal kişilere hitap eden unsurların görsel ve işitsel kişilere hitap eden unsurlara nazaran çok daha az sayıda olduğu görülmektedir. İncelenen kitaplardaki etkinliklerin ve bu etkinliklerde yer alan cümlelerin daha çok görsel ve işitsel temsil sistemine sahip kişilere göre hazırlanması dokunsal kişilerin göz ardı edildiğini göstermektedir. Bu durum gerek Türkiye’de gerekse farklı ülkelerde Türkçe öğrenmek için Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setini kullanan ya da kullanacak olan binlerce öğrencinin göz ardı edildiğini gösterdiği için büyük bir eksiklik olarak görülmüştür.

Ayrıca yapılan araştırmalar sonucu insanların yapıp söylediklerinin % 90'ını hatırladıklarının ortaya çıktığını göz önünde bulundurduğumuzda farklı temsil sistemlerine sahip kişiler için de bu konunun büyük bir eksiklik olduğu görülmektedir. “Dokunsal kişiler dokunarak, yaparak, hareket ederek öğrenmeyi sever” (Gün, 2016, s. 68). Demirekin (2016)’e göre de dil öğrenen kişilerin hedef dilde kolaylıkla anlamlandırma yapabilmeleri için o dili sınıf içinde ve dışında mutlaka kullanmaları gerekir. Buradan yola çıkarak Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarındaki dokunsal temsil sistemine örnek olabilecek unsurların yetersiz olduğunu söyleyebiliriz.

İnsanlar bilgiyi algılamak için tüm kanallarını kullanır ve zihinde tüm duyuların verileriyle depolar. Ama bilince çıkarmak için öncelikli kanalını yani temsil sistemini kullanır. (Gün, 2016, s. 70). Alder (2013), NLP’ye göre temel temsil sistemlerin görsel, işitsel ve dokunsal olduğunu belirtmiştir. Koku ve tat almayla ilgili olan temsil sistemleri herhangi bir şeyi algılamamızla ilgili en az kullandığımız temsil sistemleridir. Revell ve Norman (1999, s. 22) da beş yaşından büyük insanlarda koklama ve tatma duyusunu tercih eden kişilere rastlamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın alt problemleri doğrultusunda Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel, Orta ve Yüksek) ders kitaplarının incelenmesi sonucu ulaşılan bulgular da literatürdeki bilgilerle benzerlik göstermektedir. İncelenen üç ders kitabının hepsinde dördüncü sırada *Tatsal* temsil sistemine ait bulgular yer alırken en az kullanılan temsil sisteminin ise *kokusal* olduğu görülmektedir.

5.2. Sonuç

Bu çalışmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde “Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1-Temel (A1, A2)”, “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2-Orta (B1)” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3-Yüksek (B2, C1)” ders kitapları hem etkinlik hem de cümle bazında tek tek incelenerek kitaplarda yer alan NLP tekniklerinin oranı saptanmıştır.

Türkçe öğrenmek isteyen yabancıların hem Türkiye’de hem de dünyada en çok kullandığı kitap olan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setlerinin modern, güncel, işlevsel ve nitelikli dil öğretim yöntem ve tekniklerine göre hazırlanması bir gerekliliktir. Bu tezde bir dil öğretim kitabının, alternatif dil öğretim yöntemlerinin en güncellerinden biri olan ve yapılan araştırmalarla birçok bilim dalıyla da etkisi kanıtlanan NLP tekniklerine göre hazırlanmasının önemi üzerinde durulmuş ve hangi tekniğin ne boyutta kullanıldığı

saptanarak dil öğretimine olan katkısı tartışılmıştır. Yapılan analiz ve tartışmalardan sonra genel olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- NLP'nin iletişim boyutu ve temsil sistemleri olarak ayrı ayrı ele alınan kriterlere göre incelenen Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel – orta – yüksek) ders kitaplarında temsil sistemlerini kapsayan etkinliklerin iletişimle ilgili olan etkinliklere göre daha yoğun olduğu görülmüştür.
- NLP ve iletişim başlığı adı altında ele alınan alt kategoriler içerisinde Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (Temel – orta – yüksek) ders kitaplarının her üçünde de en çok kullanılan tekniğin *kişiselleştirme* tekniği olduğu görülmüştür. İncelenen kitaplarda öğrencilerin öğrendiği bilgiyi içselleştirmelerine katkı sağlayacak etkinliklere önem verildiği görülmüştür.
- Bir konunun daha iyi anlaşılması için o konunun farklı etkinliklerle desteklenmesi, aynı konunun farklı şekillerde ele alınması anlamına gelen *yeniden çerçeveleme* etkinlikleri Yabancılar İçin Türkçe Temel ders kitabında daha fazla iken Yabancılar İçin Türkçe Orta ve Yüksek ders kitaplarında bu sayının giderek azalmış bir şekilde karşımıza çıktığı görülmüştür. Yeniden çerçeveleme etkinlikleri konuyu anlayamayan öğrencilere farklı bakış açıları sunduğu için öğrenciyi çıkmazlıktan kurtararak onu derse ya da konuya karşı güdüleyen etkinliklerdir. Bu yüzden bu etkinliklerin kur farkı gözetmeksizin tüm dil öğretim kitaplarında olması gerekir.
- Öğrenciye hedefler koyup konulan hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak basamakların olmasının sağlayan *yönlendirme* etkinliklerinin Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) kitaplarının hepsinde yeterli sayıda olmasa da hemen hemen aynı oranda olduğu görülmüştür.
- NLP'de kısaca mükemmele ulaşmak için mükemmel olanı modellemek anlamında kullanılan *modelleme* tekniği daha çok uygulamalı bir teknik olduğu için Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) ders kitaplarında çok kısıtlı kullanıldığı görülmüştür. Bu sonuç, modelleme tekniğinin doğası gereği anlamlı bulunmuştur.
- Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) ders kitaplarının hiçbirinde örneğine rastlanılmayan NLP teknikleri olarak *çapalama* ve *meta model* teknikleri karşımıza çıkmaktadır. Bu etkinliklerin modellemede olduğu gibi daha çok uygulamaya dayalı etkinlikler olduğu için kitaplarda yer almaması her ne kadar anlamlı bulunmuş olsa da

özellikle çapalama etkinliklerine hiçbir kitapta yer verilmemesi bir eksiklik olarak görülmüştür.

- Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) ders kitaplarının hepsinde en fazla *görsel* temsil sistemini kapsayan söylem ve etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Başka bir deyişle bu kitaplar hazırlanırken görsel temsil sistemine sahip olan kişiler daha çok göz önünde bulundurulmuştur.
- Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) ders kitaplarının hepsinde ikinci sırada *işitsel* temsil sistemini kapsayan söylem ve etkinlikler olduğu görülmüştür.
- Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) ders kitaplarının hepsinde kullanılma sıklığı olarak üçüncü sırada yer alan *dokunsal* temsil sistemini kapsayan söylem ve etkinliklerin, yaparak yaşayarak öğrenmenin hedeflere ulaşmadaki hızı ve etkisi düşünüldüğünde son derece yetersiz olduğu görülmüştür. Özellikle de sınıf ortamında bu kitaplardan yararlanarak Türkçe öğrenen dokunsal temsil sistemi baskın öğrenciler için bu durum bir eksikliktir.
- İnsanlar hayattaki her şeyi beş duyu organıyla algılayıp kendi bilişsel ve duyuşsal süzgeçlerinden geçirerek anlamlandırır. Bu yüzden eğitim ortamlarında ne kadar çok duyu organımızı kullanırsak öğrenme de o kadar kalıcı olur. Her ne kadar görsel, işitsel, dokunsal temsil sistemleri NLP'ye göre temel temsil sistemleri olarak kabul edilse de *kokusal* ve *tatsal* temsil sistemlerinin etkisi de yadsınamaz. Buna karşın Yabancılar İçin Türkçe (Temel–orta–yüksek) ders kitaplarının hepsinde kullanılma sıklığı olarak dördüncü sırada tatsal ve son sırada da neredeyse yok denecek kadar az olan kokusal temsil sistemlerini kapsayan söylem ve etkinlikler olduğu görülmüştür.

Yukarıda bahsedilen sonuçlardan yola çıkarak bu çalışmanın, çeşitli nedenlerden dolayı Türkçe öğrenmek isteyen yabancıların sayısının gün geçtikçe arttığı ve bu doğrultuda yabancılara Türkçe öğretiminin öneminin de arttığı düşünüldüğünde modern, güncel ve etkili bir yöntem olarak NLP'nin yabancılara Türkçe öğretimi alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dünyada ve Türkiye'de Türkçe öğrenmek isteyen kişilerin en çok kullandığı kaynak olan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları serisinin her zaman en yeni, en etkili dil öğretim yöntemlerine göre yenilenmesinin, güncellenmesinin gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın sonuçlarının bu konuda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

Bu çalışmada bulgulardan elde ettiğimiz sonuçlar ve literatür ışığında yapılan tartışmalar neticesinde yabancılar için Türkçe öğretim araç ve gereçleri hazırlayan kişiler, yabancılar Türkçe öğreten eğitmenler ve bu konuda çalışan ya da çalışacak olan öğrenciler, akademisyenler için şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışma, dil öğretim için önemi yadsınamaz bir konu olan ders kitaplarının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. NLP ve dil öğretimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak uygulamalı ve deneysel çalışmalar yapılmalıdır.
- Yabancılar Türkçe öğreten eğitmenlerin hedeflenen kazanımlara ulaşmada başarıyı yakalamak için öğrencilerin hangi temsil sistemine sahip olduğunu saptamaları ve dersi buna göre planlamaları gerekli bir durumdur. Öğrencilerin temsil sistemlerini belirleyen araçların geliştirilmesiyle ve bu konuda çok yönlü ders planlarının hazırlanmasıyla ilgili daha ayrıntılı çalışmalar yapılmalıdır.
- Dil öğrenmenin önündeki engellerden biri de “Ben yapamam, konuşamam. Bu dil çok zor.” şeklindeki önyargılardır. Özellikle dil öğrenimine karşı olumsuz düşünce geliştiren öğrencilere Meta Model kalıpları ve Yeniden Çerçeveleme tekniklerinin öğretilmesiyle ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
- Ders kitapları bir bilginin öğretilmesi ve öğrenilmesinde hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin başvurduğu temel kaynaklardır. Bu yüzden bu kitapların en güncel ve etkili öğretim yöntem ve tekniklerine göre hazırlanmaları son derece önemlidir. Bu araştırmada yabancılar Türkçe öğretiminde en çok kullanılan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Bu alanda kullanılan farklı yayınlar da NLP yöntem ve teknikleri açısından incelenmelidir.
- Türkçe’nin yabancı dil olarak öğretilmesi her geçen gün önemi daha da artan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda modern ve alternatif dil öğretim yöntemlerinin başında gelen NLP’nin yabancılar Türkçe öğretimi alanında daha etkin bir yöntem olarak kullanılmasıyla ilgili farklı çalışmalar yapılarak bu alan beslenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2004). *Sinir dili programlama (NLP-nöro linguistik programlama) tekniklerinin insan kaynakları yönetiminde kullanımı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Acarlı, A. B. (2009). *Keman eğitiminde temel becerilerin kazanılmasında NLP teknikleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi: İstanbul.
- Akalın, Ş. H. (2009). Türk dili: dünya dili. *Türk Dili*, 1(687), 195-204. Erişim adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/sukru_haluk_akalin_turk_dili_dunya_dili.pdf
- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksel, G. (2016). *Akım çalışmasını benimsemiş organizasyonlarda NLP telkinlerinin performans artırıcı etkisi ve bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Trabzon.
- Alder, H. (2013). *NLP, yüksek performansa ulaşmanın yeni bilimi ve sanatı*. (Z. Biliz, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Alshırah, M. (2013). *Arap kökenli öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Altan, M., Z. (1999). Çoklu zeka kuramı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 5 (1), 105-117. Erişim adresi: <http://kuey.net/index.php/kuey/article/view/593>
- Arı, R. (2008). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arslan, M. ve Adem, E. (2010). Yabancılar Türkçe öğretiminde görsel ve işitsel araçların etkin kullanımı. *Dil Dergisi*, 147, 64-86. Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/1603/17284.pdf>
- Arslan, N. (2015). *Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi: Trabzon.

- Aslan, M. M. (2010). *Kurum içi halkla ilişkilerin geliştirilmesinde NLP'nin rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Assalia, M. ve Al-Banna, A. (2011). Effectiveness of a program in neuro linguistic programming to reduce a future anxiety among the students of Al- Aqsa University, affiliated with the Palestinian organizations at Gaza Governorates. *An-Najah University Journal for Research – Humanities*, 25(5), 1119-1158. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Balım, Günay, A., Pekmez, Şahin, E. ve Erdem, Özaçık, M. (2004). Asitler ve bazlar konusunda çoklu zekâ kuramına dayalı uygulamaların öğrenci başarısına etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(2), 13-19. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/57096>
- Bavister, s. ve Vickers, A. (2012). *Temel NLP*. (İ. Altay, Çev.) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Bayezit, H. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce ders kitaplarındaki öğrenme stratejilerinin kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Bayraktar, F., B. (2015). *Yabancılar Türkçe öğretiminde faydalanılan kitapların kültürel unsurların aktarımı açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Bayyurt, Y. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür kavramı ve sınıf ortamına yansması. D. Yaylı ve Y. Bayyurt (Ed.). *Yabancılar Türkçe öğretimi: politika, yöntem ve beceriler içinde* (s. 27-42). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Biçer, T. (1999). *NLP kişisel liderlik*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bilasa, P. (2006). *NLP (neuro linguistic programming) (beyin dili programlama) pratisyenlik eğitim programının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Bradley, E. ve Biedermann, H-J. (1985). Bandler and Grinder's neurolinguistic programming: Its historical context and contribution. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 22(1), 59-62. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html

- Brockopp, D., Y. (1983). What is NLP (neurolinguistic programming)? *Taehan kanho. The Korean Nurse*, 22(5), 48-49. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Büyüköztürk, ř., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, ř. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Candaş, Karababa, Z. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretilimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42 (2), 265-277. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/508940>
- Chang, W., C. (2016). *Tayvan'da yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Childers, J., H. (1985). Neuro-linguistic programming: enhancing teacher-student communications. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, 24(1), 32-39. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Childers, J., H. ve Saltmarsh R., E. (1986). Neurolinguistic programming in the context of group counseling. *Journal for Specialists in Group Work*, 11(4), 221-227. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Craft, A. (2001). Neuro-linguistic programming and learning theory. *Curriculum Journal – Routledge*, 12(1), 125-136. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Çakır, Sürmeli, E. (2004). *İngilizce öğretmenlerinin kişisel ve mesleki gelişimini hedefleyen hizmet-içi eğitim programlarında NLP tekniklerin uygulanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana.
- Çalık, T. (2001). *Türkçe ders kitaplarının biçim ve tasarımı, konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu, Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çalışkan, S. (2006). *Atış yönetiminde müşteri ilişkilerinin geliştirilmesi ve zihin dili programlama (NLP) tekniğinin bir satış eğitim modeli olarak uygulanabilirliğı*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

- Çetinkaya, E. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültürel unsurlar: Yedi İklim Türkçe örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Tokat.
- Çökmez, N. (2017). *Çoklu zeka kuramının yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında incelenmesi ve değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Dailey, A., L. (1989). Neuro linguistic programming in peer counselor education. *Journal of College Student Development*, 30(2), 173-175. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Demir, M. (2015). İmam hatip liselerinde NLP teknikleri ile Arapça öğretimi. *International journal of languages' education and teaching*, 1846-1854. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/282241703_IMAM_HATIP_LISELERINDE_NLP_TEKNIKLERI_ILE_ARAPCA_OGRETIMI
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirekin, M. (2016). Yaklaşımdan tekniğe yabancılar Türkçe öğretim yöntemleri ve yöntem sonrası dönem. F. Yıldırım ve B. Tüfekçioğlu (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kuramlar-yöntemler-beceriler-uygulamalar* içinde (s. 43-76). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2012). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilts, R., Bandler, R., Grinder, J. ve De Loizer, J. (2006). *Nörolingüistik programlama cilt 1, kişiye özgü tecrübelerin incelenmesi*. (S. Köseoğlu, Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Doğan, F. Y. (2013). *Tarih öğretiminde NLP (sinir dili programlama-neuro linguistic programing) eğitimi tekniklerinin kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Duman, T. ve Çakmak, M. (2004). Ders kitabının nitelikleri. L. Küçükahmet (Ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* içinde (s. 13-33). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Durmuş, M. (2013). *Yabancılar Türkçe öğretimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Erengil, C. (2006). *NLP ile zirveye yolculuk*. İstanbul: Ares Kitap.

- Fathi, A. A. (2016). *Iraklı öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Gedik, Yörükoğlu, S. (2005). *Performansı arttırmanın bir yolu olan NLP tekniği ve otel yöneticilerinin görüşlerine yönelik bir araştırma: İstanbul Laleli örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Göçmenler, H. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde materyal geliştirme ve teknoloji kullanımı. A. Sarıçoban (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi metodolojisi* içinde (s. 214-254). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güleç, E. (2012). *Genç öğrencileri kelime öğretiminde nöro linguistik programlama (NLP) teknikleriyle desteklenmiş hikaye anlatımı kullanım uygulaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Gültekin, O. (2007). *Sınavlarda NLP ile zirveye*. İstanbul: Akis Kitap.
- Gülten, D. (2012). *Çocuklara İngilizce kelime öğretiminde NLP uygulamalarının etkililiğini değerlendirme: şarkıların uyarlanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Gün, M., Akkaya, A. ve Kara, Ö. T. (2014). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarının Türkçe öğretim merkezlerinde görev yapan öğretim elemanları açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(6), 1-16. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7134>
- Gün, N. (2016). *NLP, zihninizi kullanma kılavuzu*. İstanbul: Kuraldışı.
- Günenç, E. (2014). *NLP (Nöro Linguistik Programlama) eğitiminin, sağlık yöneticilerinin iletişim tarzı, sözsüz iletişim düzeyi ve kişiler arası iletişim süreci üzerindeki etkileri (Tire Devlet Hastanesinde bir uygulama)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Hamaratlı, E. (2015). *Yabancılar Türkçe öğretiminde kelime ağı oluşturma yönteminin öğrencilerin yazma becerisi ve motivasyonuna etkisi (Mısır örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Zonguldak.
- Helm, D., J. (1990). Neurolinguistic programming: equality as to distribution of learning modalities. *Journal of Instructional Psychology*, 17(3), 159-160. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Hengirmen, M. (1993). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve TÖMER yöntemi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İnce, S. (2005). *Dilbilim açısından nörolingüistik programlama"sözlük ve anlam-bilimsel dil analizine ve davranış araştırmalarına katkı*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Kalın Sarı, M. (2018). *Yunan öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenirken karşılaştıkları zorluklar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.
- Kamp, D. (2004). *Mükemmel eğitimci, eğitimde NLP'yi uygulamak*. (F. Can Akbaş, Çev.) İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Kani, Bardak, A. (2007). *NLP temelli bir öğretim programının thadde analizi"konusunun öğretiminde öğrencilerin akademik başarısına etkisi (Fırat Üniversitesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.
- Karakoç Öztürk, B. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal tasarımı, süreç ve etkinlikler. F. Yıldırım ve B. Tüfekçioğlu (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kuramlar-yöntemler-beceriler-uygulamalar* içinde (s. 325-351). Ankara: Pegem Akademi.
- Karakuş, O. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerde değer aktarımı referanslarının yeri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Hatay.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kayasandık, E. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Antalya.
- Kayatürk, N. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretimi kitaplarındaki metinlerin örtülü anlam unsurları açısından değerlendirilmesi (İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretimi Seti)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Hatay.
- Keleş, E. ve Çepni, S. (2006, aralık). Beyin ve öğrenme. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 3(2), 66-82. Erişim adresi: <http://egitimarastirmasi.ueuo.com/ogrenme/2006aralik.pdf>
- Kerimoğlu, C. (2016). *Genel dilbilime giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren M. ve Ercan L. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2006). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kırcı, M. (2005). *Nöro linguistik programlama'nın (NLP) öğrenen organizasyonlar yaklaşımı üzerine etkileri, sanayi ve hizmet sektörünün karşılaştırılmasına yönelik bir uygulama örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Trabzon.
- Koçer, T. (2014). *Türkçe öğretmenliği 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin yabancılar Türkçe öğretimine yönelik öz-yeterlilik inançlarının araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137. Erişim adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/emine_kolac_ilkogretim.pdf
- Kong, E. (2012). The potential of neuro-linguistic programming in human capital development. *The Electronic Journal of Knowledge Management, Academic Publishing International*, 10(2), 131-141. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html

- Korukçu, M. M. (2003). *Zihni etkin kullanma yöntemi (NLP)'nin yaratıcı sanat olarak tiyatro alanına dramatik yazarlık ve oyunculuk bağlamında uygulanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü: İzmir.
- Küçükahmet, L. (2004). Eğitim programlarında ders kitabının yeri. L. Küçükahmet (Ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* içinde (s. 1-16). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Liberman, M., B. (1984). The treatment of simple phobias with neurolinguistic programming techniques. *Dissertation Abstracts International*, 45(6), 86. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Lübeck, W. (2006). *Spiritüel NLP*. (G. Epçeli Çev.) İstanbul: Omega Yayınları.
- Memiş, M. R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretimde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies*, 8(9), 297-318. Erişim adresi: <https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/79199/makaleler/8/9/arastirmax-yabanci-dil-ogretimde-kullanilan-yontemler-kullanim-ozellikleri-elestiriler.pdf>
- Mert, A. (2006). *Erdemir Eğitim Merkezi tarafından verilecek eğitimlerde NLP (neuro linguistic programming)'nin yetişkin eğitimlerinde kullanılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi: Zonguldak.
- Mete, F. (2015). Dil ve yabancı, ikinci dil eğitimi kavramları. A. Sarıçoban (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi metodolojisi* içinde (s. 12-65). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ocak, S. (2005). *Doktor-hasta iletişiminde zihin dili programlamasının (neuro-linguistic programming) rolü ve kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- O'Connor, J. ve McDermott, I. (2003). *NLP'nin ilkeleri*. (D. Uyar Ezerler, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Oktay, M. R. (2015). *Yabancılarla Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metin altı sorularının Bloom Taksonomisi'ndeki bilişsel düzeyler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

- Ormanşahin, A. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar (Üsküp örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Uşak.
- Ökçün, A. (2010). *İngilizce öğretmenlerinin iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik bir NLP Temelli öğretmen geliştirme programı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Ölmez, D. (2016). *Aile içi etkili iletişimde drama teknikleri ve NLP uygulamaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Ömeroğlu, E. (2016). *Yabancılar Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitaplarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sakarya.
- Ömür, F. (2003). *Yabancı dil olarak Türkçe'nin öğretimi konusunda yazılmış eserlerin eleştirisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Ömür, Ö. (2003). *Piyano eğitiminde nöro linguistik programlama tekniklerinin öğrenci başarıları üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Öner, M. (2001). *NLP ve başarı*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Önsel, A. (2008). *Ling Browser: dilbilim bilgisi için NLP tabanlı tarayıcı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sabancı Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *TÜBAR*, XIII, 59-69.
- Paker, T. (2012). Yabancı dil öğretiminde yöntem ve yaklaşımlar. A. Sarıçoban ve Z. M. Tavil (Ed.). *Yabancı dil öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı içinde* (s. 159-184). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pekar, M. (2015). *NLP tekniğinin oyunculuk üstündeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

- Pishghadam, R., Shayesteh, S. ve Shapoori M. (2011). Validation of an NLP scale and its relationship with teacher success in high schools. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(4), 909-917. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Revell, J. ve Norman, S. (1999). *Handing over NLP-based activites for language learning*. London: Saffire Press.
- Richards, J., C. ve Rodgers, T., S. (2010). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Salkım, A. (2005). *Yöneticilik özelliklerinin geliştirilmesinde nöro linguistik programlarının kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Sarıçoban, A., Kavaklı, N., Arslan, S. ve Özer, Z. (2015). Yabancı dil öğretimine yönelik yöntem ve yaklaşımlar. A. Sarıçoban (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi metodolojisi* içinde (s. 358-400). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Saydam, M. (2018). *Kelime öğretimi stratejileri açısından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitapları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Saygın, O. (2003). *Kişisel değişim stratejileri*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Schaefer, D. A., Beausay, W. ve Pursley, C. (1983). Neuro-linguistic programming: introduction, assessment, and critique. *Journal of Psychology and Christianity*, 2(3), 2-13.
- Seferoğlu, S., S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Shorer-Zeltser, M. ve Ben-Israel (Fixler), G., M. (2008). Applications of content and NLP techniques analyses on religious internet content. *International Journal of Knowledge, Culture and Change Management*, 8(9), 13-26. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Skinner, H. ve Croft, R. (2009). Neuro-linguistic programming techniques to improve the self-efficacy of undergraduate dissertation students. *University of Glamorgan*,

Journal of Applied Research in Higher Education, 1(1), 29-38. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html

Skinner, H. ve Stephens, P. (2003). Speaking the same language: the relevance of neuro-linguistic programming to effective marketing communications. *Journal of Marketing Communications*, Routledge, 9(3), 177-192. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html

Sosyal, Y. (2006). *Aşırı kilo ve obezite sorunu yaşayan bireylerde egzersiz ve NLP uygulamalarının yeme tutumlarına etkisinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Manisa.

Şaman, S. T. (2006). *NLP tekniği ile İngilizce eğitiminin ve öğretiminin etkin yolları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Şen, S. (2014). *Hemşirelerde el hijyeni davranışlarının kazanılmasında nöro linguistik programlama (NL7P) tekniklerinin etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Şengül, M. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal kullanımı. A. Kılınç ve A. Şahin (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde (s. 167-187). Ankara: Pegem Akademi.

Şimşek, E. (2015). *NLP tekniğiyle öğrenmeyi öğrenmek*. İstanbul: Vizyoner Yayıncılık.

Tat, M. (2007). *Zihin dili programlamasının (NLP) kişisel gelişim ve kişilerarası iletişim üzerindeki etkileri (NLP eğitimlerinin kişisel gelişim, örgütlerde kişilerarası iletişim ve performans geliştirme üzerindeki etkilerine ilişkin bir araştırma)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

Temizyürek, F., Çangal, Ö. ve Yörüsün, S. (2015). Yabancılarla Türkçe öğretiminde iş Türkçesi öğretim programı, ders kitabı ve terimler sözlüğü denemesi: bankacılık örneği. *Zeitschrift Für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 7(2), 87-111. Erişim adresi: <http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/view/Article/722>

Tepiroğlu, A. Ç. (2007). *Sinir-dilsel programlama (NLP) destekli dil öğretme-öğrenme modeli* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi: İstanbul.

- Tokgözlü, Z. Ş. (2009). *Arapça öğretimine yönelik NLP ilkelerine dayalı etkinlik önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Tokur, B. (2006). *Kişisel gelişim (NLP)-din ilişkileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Tosey, P. ve Mathison, J. (2008). Neuro-linguistic programming, learning and education. An introduction. *The encyclopaedia of informal education*. http://www.infed.org/biblio/nlp_and_education.htm.
- Tosey, P. ve Mathison, J. (2010). Neuro-linguistic programming as an innovation in education and teaching. *Innovations in Education and Teaching International*, 47(3), 317-326. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html
- Tosun, C. (2006). Yabancı dil öğretim ve öğreniminde eski ve yeni yöntemlere yeni bir bakış. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Journal Of Arts And Sciences*, 5, 79-88. Erişim adresi: <http://jas.cankaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/jas5/09-cengiz.pdf>
- Tunay, A. (2010). *Avrupa Dil Çerçevesi'nin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarına uygulanışının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çanakkale.
- Turgutay, M. (2010). *Nöro-linguistik programlama (NLP)'nin İngilizce eğitimi üzerindeki rolü: NLP eğitimi almış İngilizce öğretmenlerinin İngilizce eğitimi verilen sınıflarda uygulanabilecek NLP teknikleri ve stratejileri hakkındaki algıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü: Ankara.
- Uysal, F. G. (2007). *Örgütsel iletişimde nöro linguistik programlama (NLP) ve bir uygulama* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Ünal, T. (2008). *Halkla ilişkiler ve NLP ilintisinin iletişim yönünden incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

- Walter, J ve Bayat, A. (2003). Neurolinguistic programming: the keys to success. *BMJ* 326(7398), 165-166. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlparastirma/nlp_bilim.html
- Yanpar, T. (2009). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretimi dersinin Türkçe öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Tokat.
- Yıldız, Ü. ve Tunçel, H. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve öneriler. A. Kılınç ve A. Şahin (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde (s. 115-145) Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, C. (2006). Beyin odaklı öğrenim ve yabancı dil eğitimindeki önemi. *Dil Dergisi*, 131, 7-14. Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/755/9624.pdf>
- Yılmaz, E. (2004). *Öğrenciler ve öğretmenler için NLP*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yonarkol, M. (2018). *İspanya'daki üniversite öğrencilerinin yabancı dil olarak Türkçe dersine ilişkin deneyimleri: Granada Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Yurdakul, K. (2003). *Nöro-Linguistik Programlama eğitimlerinin kendini gerçekleştirmek üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Yüksel, R. (2001). *Etkin liderlikte nöro linguistik programlama'nın (NLP) önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Zeuch, A. (2002). Musiktherapie und NLP. *Musik, Tanz und Kunsttherapie- Hogrefe*, 13(1), 7-5. Erişim adresi: http://nlpat.info/nlp/nlp_arastirma/nlp_bilim.html

EKLER

EK 1. Kitapların Künyesi

Aşağıda tezin alt problemleri çerçevesinde incelenen kitapların künyesi yer almaktadır:

- **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (1 Temel) Ders Kitabı**

Editör: Nadir Engin Uzun, Özlem DAĞ TARGAN

Yazarları: Cemil KURT, E. Nurşen AYGÜN, Elif LEBLEBİCİ, Nimet YABACI, Özden ALTINKAYNAK COŞKUN, Özgül TAŞÇIOĞLU, Şeyda YILMAZ İBRAHİM

Kuru: A-1/ A-2 (1 Temel)

Basım Tarihi, Yeri, Yayınevi: Ekim 2018, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi

ISBN Numarası: 978-975-482-766-8

- **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (2 Orta) Ders Kitabı**

Editör: Nadir Engin Uzun

Yazarları: Cemil KURT, E. Nurşen AYGÜN, Elif LEBLEBİCİ, Özden ALTINKAYNAK COŞKUN

Kuru: B1 (2 Orta)

Basım Tarihi, Yeri, Yayınevi: Mayıs 2017, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi

ISBN Numarası: 978-975-482-791-0

- **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (3 Yüksek) Ders Kitabı**

Editör: Nadir Engin Uzun

Yazarları: Cemil KURT, E. Nurşen AYGÜN, Elif LEBLEBİCİ, Özden ALTINKAYNAK COŞKUN, Şebnem DİLÇİN

Kuru: B-2/ C-1 (3 Yüksek)

Basım Tarihi, Yeri, Yayınevi: Mart 2014, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi

ISBN Numarası: 978-975-482-802-3

EK 2. Öğrencinin Akademik Özgeçmişi

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Ayfer AKTAŞ YILMAZ		
E-postası/Web Sayfası	ay_isigi9@hotmail.com		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı	Türkçe Öğretimi, Yabancılar Türkçe Öğretimi		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Kocaeli Üniversitesi	Türkçe Öğretmenliği	2010
Yüksek Lisans	Trakya Üniversitesi	Eğitim Programları ve Öğretim	2013
Yüksek Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	2019
Tez Başlığı	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan Ders Kitaplarının NLP Açısından İncelenmesi		
Tez Danışmanı	Prof. Dr. F. Feryal ÇUBUKÇU		
* Aktaş, A. (2013, Mayıs). <i>Türkçe öğretimi dersi başarı düzeyi ile tutum ve üstbilişsel becerilerin etkileşimi</i>. 2. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Eğitim Konferansında sunulan bildiri, İstanbul Ticaret Üniversitesi: İstanbul.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			
Öğretmenlik Hizmet Başarı Belgesi: Silopi/ŞIRNAK Kaymakamlığı-2015			

